

Biblioteca Paraguaya de Antropología, Vol. 53 (CEADUC)

Vana pankek tata

Apkelhtenneekaa Emilio Leiva

Apkelelhqahaskama alhqaapok apeema Emilio Leiva
Ernesto Unruh, Hannes Kalisch, Manolo Romero;

apkelhqahaskaa dibujo *Arcenio Morenito*

Ya'alue-Saanga

Nengvaanemquescama Nempayvaam Enlhet

2006

Vana pankek tata — apkelhtenneekaa Emilio Leiva
Biblioteca Paraguaya de Antropología, Vol. 53 (CEADUC)
© 2006; Ernesto Unruh, Hannes Kalisch, Manolo Romero
Nengvaanemquescama Nempayvaam Enlhet
Ya'alve-Saanga
www.enlhet.org
ISBN 99925-3-547-4

La edición del libro se realizó con el apoyo de la Conferenza Episcopale Italiana

Amya'a alhqaapok ava'lhok

<i>Ampa'akha' amya'a</i>	1
<i>Apromakhaha vana</i>	5
Akhave nnengko takha'	5
Hevanengkeskaa seta'	6
Ammakhet	6
Tata	8
Enlhet'a vakka panka'aak	10
Kasike lhemneya	10
Kennekpe'em	12
Takha lhepop apankok	13
Atsepma sema'	15
Aksavhommalhka Mmakhet	16
Pinaakko	17
Vana pketkak	18
Lengua	19

<i>Nelhpalhqeekaa takha'</i>	20
Nentoma	20
Akhena'	22
Naatakha'	22
Takha ptoma	24
Aptenyeya pataktek	25
Peya'	26
Apaqmeteekaa kattelyano	27
Pa'i	28
Sine	29
Kelemmaatma	29
Asvesey'a Pelle	31
<i>Apkelhtenneekaa seta'</i>	33
Seta'	33
Eelhvala' ngkelvaa	35
Pomaap aphekhek	35
Alenteepma sevalaq angkelhpe'e'	36
Alyekaa lhma'	38
Kelvaa ahekhek	41
Akteepma yemakhena'	42
Alhkayam apetek	44
Kelvana apetek	44
Tayavhan	46
Yeet	49
Etaphapke'	50
Apmatnama etaphapke'	51
Ngkelvaa tkok	53
Kelyennanek aptenyeya ptava'	53
Akteepma ngvenemaa	54

<i>Mo'ok naha apkelhtenneekaa seta'</i>	57
Venaq	57
Aneem	59
Nya'alva	60
Kemhava'	61
Apketsepma kemhava'	63
Maleng apommalhka' ettek	65
Apma ettek maleng	67
Amama'	67
Yenek	68
Kelyaanet	71
Kelyeesakke	72
Anteemhet	73
Melyeekaa lhma' napolheng	74
Apkenyema napolheng	76
Valha	76
<i>Mopvanko</i>	79
Mopvanko	79
Apyamelhko Mopvanko	80
Apkeekmaskama kmahat	80
Mopvanko apyeyheekaa teep pa'at	82
Apmatneekha Mopvanko	84
Pelhten	85
Akteepma ngvenemaa	87
<i>Kennayam</i>	88
Yetema'	88
Ngvenemaa tkok	90
Pangkeske ettek	91
Aptoma vana lhemneya	93

Aklheema valha	94
Ammen	95
Valha	96
Kennayam	98
Ammakmeesekaa sevalaq	99
Aktekyama leklavaqta'aak	101
Yaqneneekamok	102
Laallaqtee	103
Ngkelvaa aqhema ammen	104
Alhpong	106
Pelhapen	107
Metekteng apqaptek	108
Hetava'	109
<i>Astemo alangqaettav</i>	110
Astekyaama	110
Asteepma alangqaettav	111
Marikal	113
Kelyemmehlma yaasese	114
Nemmama voli	116
<i>Asyeyheekaaha</i>	118
Vana panka'aak	118
Skenaney'o pelhpa'ah	120
Astenyeya kelasma	121
Apkentema pelhpa'ah	123
Askaqhema Yetaptomahang	124
Yevhene'	125
<i>Asveteya ko'o</i>	128
Yahaalhma'	128
¡Meleknes!	130

Kasennammaap apyahaalhma'	131
Pkenaneya po'ok	132
Kelasma	133
Nentenyeya yemmen	135
Naasaa	136
Hentekhamma yemmen	138
<i>Nemmeyekha Casanillo</i>	140
Vana pankek tata	140
Askelvaneekamo lheme'	142
Nemmeyekha Campo Aroma	143
Yeta'ay'	144
Asyeyheekaa Casanillo	146
Appa'	147
Nelelhyeyam	148
Sevalaq	149
Nelveekta' Onse	150
Etapehe	152
Nehenyeheekamok	153
<i>Nempeema nke'</i>	154
Nta'laakhek heva'lhok	154
Nempeema lhee	156
Apalhqaammaap tova	158
Vana pema	158
Nempeema nke'	160
Hetaven	161
Asteelhvaya	162
<i>Nenglomakhaha</i>	164
Hentekhamma kelyennanek	164
Amaasek lhemneya Yennaqtee-Yemmen	166

Neheneekha'	167
Nentenyeya nentoma	168
Mangkommaya	170
Astemo kasike	171
Kelhtee'ekha' ameeka'a	172
Apkelemoktee'ekha' ameeka'a	173

Ampa'akha' amya'a

Apkakhaiangkek nak sekhek vana·m'a akvesai'a iokhalhma' An-makhaiet; ka·pkavakha vana·m'a. Apkelhpaqnekama koka nengvanlha nak; apkakhengvaiakmek napokha Lhamopangqalvok, Pesempo'o, Casanillo, Nmakha-Nempena, Mokito, ka·nhan ma'a Río Apa. Mmas-kengkek apkelpaqmetekama vana paivoma, apkelmekhek lengua paivoma, tova paivoma, takha paivoma. Koka', apkakhangkek mokhom moklhem'a apkelpaqmeasma pankavo ie', to meklhakhama apkelpaq-measma vana paivoma. Ka he, enenlhet anak, nietnek apkelelennai-kama.

Ka vakkahak anak he akto apkelennaikama Emilio Leiva, ne-ma·ltema koka Pelle. Apekkenekehk apkelennaikama, pota·ngkon-nalhkak apaivoma. Apkeltemavek vesai'a apaivomo lheme' elvakho-hok vana paivoma, avanhek apkeltemo elmekhak mokhom aptavana'a. Apkeltavek elpaqmetama mokhom akto·niekhe' apkelpaqmeasma pan-kavek vana.

Ka', ennengko'o nelvesai'a Nengvanengkeskama Nempaivoma Enenlhet, nengelvakmek alhta ampakha sekha·nkek apnemakha' Emilio akieto Colonia Río Apa anio 1999 alhta, ka nelvakho mokhom 2003; nelvakhavek nan 2004 alhta. Netamen, nieplavavek nan nengelvanek-ho Emilio, nennaqtalhesangkek nan apkeltennaikama nak he. Have·k-vesai'a po'ok enenlhet Emilio. Enenlhet lheme' vana, nenlhamakha' enganko ie' nelvesai'a tova, ka·nhan lengua; nempaivoma lheme·niek-he'.

Apketlhamasekha koka vakkahak anak he pa'i apkeleniem'o Italia, ka·kpota angellangkokhak ketlhengkap: Ketlhengkap hata vakka-hak apango'ok he apto vana pankavo ie'.

Nialva-Sanga, junio 2006

Aplomakhaha vana

Akhave nnengko takha'

Tata lhta, yapelhketa lhepop, kanmo seppo, peya', kanmo nhan yaapa'at, lhemneya, yaqtepa; semheya nhan, kanmo nhan. Nyetnek nahan yaaketelhna, yaaketelhna tko'ok, *mandarina* nhan, lha'amye' avhak, vangqakhoho, lhemneya.

Estee pketkok, helhtenneskamo apeema tata *vana*:
— „¡Meepaqmetaa takha peema!“ aptahak heyano. „¡Epaqmetaa nem-peema! Akhave nnengko takha‘,“ aptemak helhtenneskamo tata.
Meme nhan hepaqmetkeskamo *vana*; seta', temak nahan heyanemo.

Hevanengkeskaa seta'

Asyahaavek kata'a seta' aplavakhaha namyep, astomo peya malhek. Lhepop, metmehe', kelvatnemo talha —peya malhe kveseya— kelaapeekhehek sema'. Pyaqteso panke' anya'aakha', ya'aakho peya malhek — mmokhetke', astomo ko'o; saasekhee' astomak kata'a. Hevanengkeskaa namyep syepleengkaa sema' — akhavel hevanengkeskaa tata. Seta' syepleengkaa plavakhaha namyep; hevanengkeskamo seta', sema', namyep ava'lhok.

Astomo nhan kelvaanet, syepetkeskangkek peya'. Askelhkenmehe', lhemneya; astomo neyalvata'. Eseksek anlheeneeka'aak, astengkeskangkek kata'a yaakelasma, askeengko apetek. Kelhtengkaskek kelvaanet, skempeskaakhek kata yamet — mang *masete* ma' lhemneya; yamet nentekpama pqatek lhemneya. Kelvaa kyetno pelet-tav, *masete* — yamet nentekpama; ya'anka' lhemneya —nentomo nhan popyet— heva. Nentomo nhan etaptomahang nelyeengkaa naasa, nelyeplhay'a allomakhaha. Koneng apma kelentalhnemak yetap-tomahang — neyaamtek neten apma, nelyaqhapelhkaskaske'. Alente-po etaptomahang, ka nelyaqlhako heoka', lhemneya. Vanlha staha.

Ammakhet

Alhna pkelemokha mokhe', Yephoonenyetek veseya; alhna pnee'ekha' *vana*. Alhnak naha apkelemoktee'ekha mokhe', Mee-hulyo kveseya keltema takha', keltema *inyo* Alha-Lyetektema akveseya; apkelemoktee'ekha lhnak lhemneya *inyonyano*, *vana*. Kellempayo nha aplha'akha' Cerito, *vana* nha apkelemoktee'ekha'.

Nempaya nnengko'o m'a Cerito lhna kveseya, Cerito, lhemneya. Anyetne lhta nha yaaketelhna, mangko, paqnakmo-yemmen, yetnemo nhan *mandarina*. Yetnemo nhan kokteye, yaapa'at, aptomo lhemneya Cerito savhommalhko Mmakhet. Keletsepmehe' kelloma Cerito, kelvanyam lhemneya. Cerito — apnee'eekha' *vana, vana* panke', lhemneya. Mangkatepok Cerito Mmakhet, ammeyaakhak to na ngke'e, nenyekaya lheepak alvata'; Ammakhet.

Lhemneya Cerito, lha'amyek enlhet'a. Maka lhnak emmeyakha Mmakhet —lhemneya mamma' vatakke ma'— vakke empehek no lyeekaskay'o nsetko'ok alvata', atseekaaha. Mangkoyelhvaavangke', neten ngkolavak yemmen vakk empehek; mangkoyelhvaavangke'. Nsetko'ok, kelyepqalhke nna'see va'lhog vakk empehek kelyeekahaska anyapom kelempo'o Cerito, kemmeyeenta Mmakhet. Ketseento ata'a yaqtepa, semheya', seppo, peya', kelyaamongkesakho ata takha' aptoma pataktek, alhkapkoatko'ok. Kelyaamongkasekhek kata'a seppo pne, yaasese, yaapateennek nahan; kelyaamongkasekho lhnak naata. — Lhemneya, mangkotyapmak nak yaammen, takha yaanmen apankok. Kenaneengko ata'a yaapa'at eemmenek maye eyenangkok, kelhtahapkeskamo — kelhvaal' akteepmo takha pankok yaanmen.

Tata

Ammakhet apteeyakmok tata — motayak nokham seta lhaha, sema', motayak; lhemneya keletsepma Mmakhet. Kaa svetey'o nhan meme angken, anyapom; asvetey'ak sema', seta' to hevanengkeskaa lhemneya —movayakmok Ammakhet, sloma nnaqha' Cerito kveseya— heyeengko qase' hevanengkeskama, lhemneya. Khavek heva-

nengkeskaa meme, tata — ka' allomakha Mmakhet, tata *ha* meme; meme, kloma Mmakhet. Apmakmeekaak Ammakhet tata, lhemneya pmakmeekaaha pelhyekhaaset, maset apeny'e'. Kelhpatmehe' maset apeny'e', lhemneya; *tanino* pveseya makmeengkaa lhemneya tata Mmakhet. Moy'aaveekhak ko'o; helyaaveekta nke ntemak kata Cerito, hesantengkeskamo qase', yaasese, santengkeskamo nhan yaapateennek, astomo lhemneya. Mangheyaqhemak meek lhemneya Cerito, astomo namyep, namyep ava'lhog lhemneya.

Cerito ampayak sema', Cerito, allomakhaha nke'. Ammeyeekho ata'a Ammakhet atseekho seppo, peya', yaqtepa, semheya'; Cerito allomakhaha, ammeyeekho ata Mmakhet. Yaqmongkeskamo tata, apkeengkek tsema' *vakka* petek, pataktek, kyanmeekha peya', yaqtepa, seppo. Kangko nhan alhkapkoatko'ok, seppo pne; yaasese, keengko nhan, lha'amy'e'. Ngkelhyakmek sema', jatseekha hatseeek tsema'! Tetekko lhemneya, yetnemo anenyetek, lhemneya —kelhvaal ktepo ham'e, *voson*— tetekko akveseya, saasemhe', nelhetama netseekaaha lhemneya.

Enlhet'a vakka panka'aak

Lhemneya Primavera, Ammakhet, kepplenakpe lhnak *vana* kaqhema *vakka* — akhave nyekhe pkennapma *vakka*, takha nak kaqhema *vakka*. Aplheenvakmo *pa'aysano kuéra* — kelatsevaskaso enlhet'a *vakka panka'aak*, kelatsevaskaskek langqaettav. Naalheng, ketsaakho-ho nhan alangqaettav, apsavhave' aplaqleekha' Ammakhet. Kelyentemaakhe pnaalheng, *vakka* nhan, kelyentemaakhoho Ammakhet, kel-yaasaakho *pekkete*.

Kasike lhemneya

Nyetne' apveske lhemneya; kelhtemo —to na ktaakha nak heng-ke'e, Kuelya— *kasike*, lhemneya. Kelyavayakmo ata takha', keengko

qase' *kasike*. Ketsakheskamo pataktek, kapkoatko'ok, yaakpelhmok; sakheskamo ata'a lhemneya *kasike*. Ketsakheskamo nhan lhemneya yaanmen; ammeetaa' apteengkok kata'a. Apveske', meyamak yaanmen, keleengko aplaqleekaaha; kelhpaqmetkeskamo ata'a:

— „¡Meennapaap!“ aptema pkelhpaqmetkeskamo *kasike* panka'aak.
„¡Hemmo'ok epme! Akhavek pok enlhet, nemmakiheengka'a,“ temak kata'a apveske'.

Kennekpe' em

Kelvayakmo lhta kennekpe' em Ammakhet, kennapmo takha', Sesentaynueve akveseya, Ammakhet *centro*, stee pketkok; kennapkek takha'. Man nak emmaangkok patakom, *aynaldo* — Acevedo pveseya *patrón* apanka'aak— kennatheeskek kennekpe' em; Nekkasyo apveseya *kasike* kennapo takha'. Kennanay'avek heva yamet eseksek — yetava akveseya, peesyam eseksek— kennanay'o heva panka'aak, ya'an-ka' kennanay'o, kennapmo takha'.

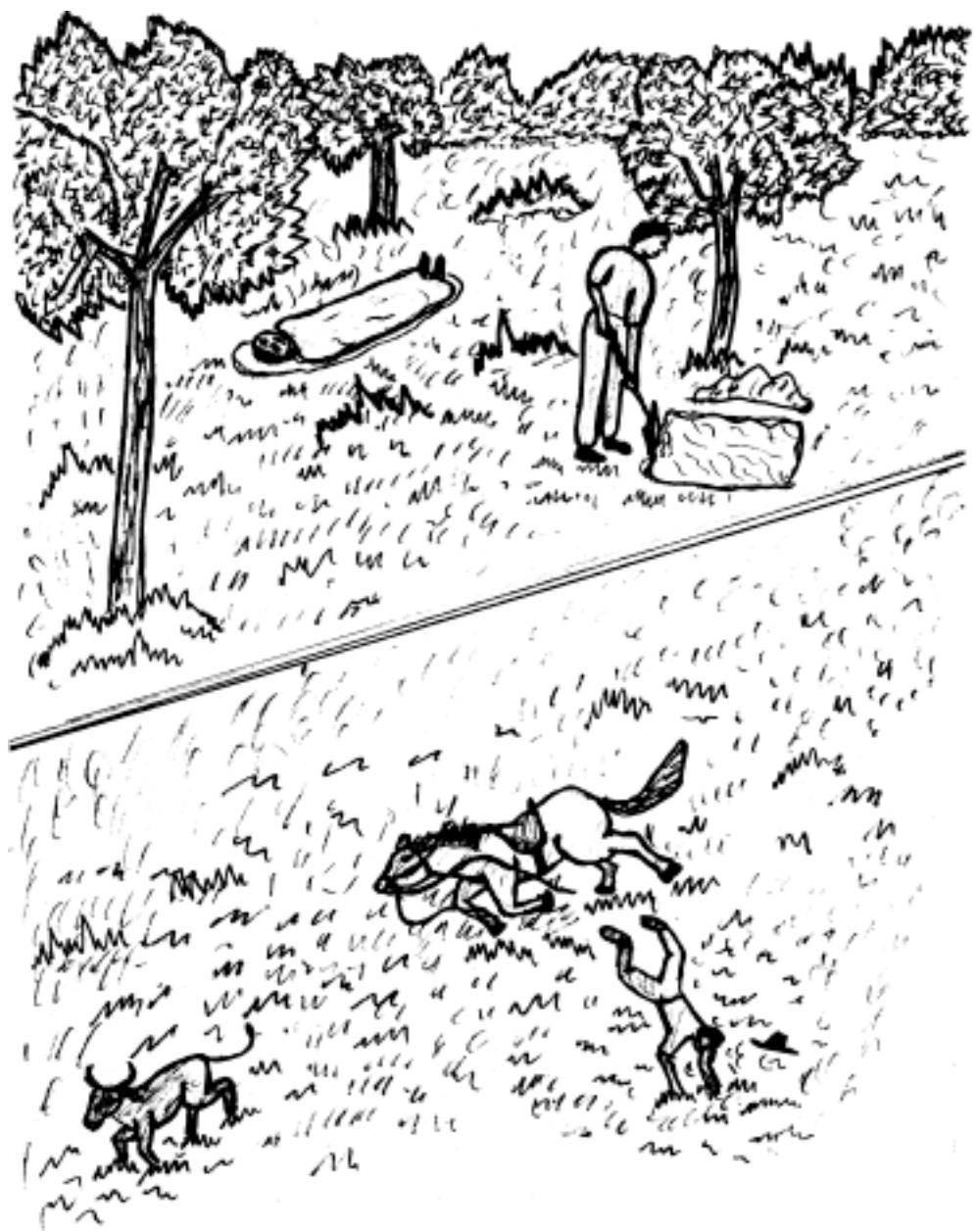

Kelyeplaake nyekhe langqaettav, melhtanyengvakmok, kelen-talhnek nak nalhma', lhemneya — melhtanyengvakmok langqaettav, lhemneya. Kelelhyakmek naha alangqaettav, memmaangkok. Kelyep-hongvayakmo lha Casao, *centro*, Syentokuarentaysingko lhna kvesey-a, kelyephongvayakmok kennekpe'em, lhemneya. Kellava m'a — Olimpo apkellava apeema lhema kennekpe'em. Kellava nhan ma'a, Pueto Yaana kvesey-a, Yaana; kellomakhaha kennekpe'em, kelemok-tee'eekha' — ka m'a, hengke'e neten, kelhtema takha' Vaya Neera.

Takha lhepop apankok

Lhepop annelha Ihnak ma'a, Vaya Neera, takha pankok lhepop — ka nyetnak ma'a *voli* lhepop apankok mo'ok alvata'. Yetno nhan mo'ok alvata hengke'e, to akmeyaakho e', polotteye. Yetno naha eseksek mo'ok alvata' — kelhtemo nak takha' *koreano*— lhepop, *kapon* akvesey-a, kelemoktee'eekha'.

Lhepop takha panka'aak — melyeekangvayakmok takha m'a teep anak, apkelay'ak takha'; *voli* kvesey-a lhepop apankok nahan teep anak. Kelay'o kellava Vaya Neera temo *pattorero* — apmaasekaa Ihnak *voli*, kelasennongkomoho ya'anka'. Kaplenso Ihnak *voli* kennapommakpo lhemneya takha', ketsavhomo nye takha', lhemneya. Ap-veske' — alangqaettav apveske' — kelentalhnaakho Ihnak apkelentalh-nema, pkelyelloma talhnee *voli*; to kelentalhnaakho takha'. Kelhpaq-metke Ihnak *voli*, apaqmetke Ihnak:
— „Nempeema lhee hengke'e,“ tahak.
Takha', *omondepa voli ijao*.

Atsepma sema'

Kaa letsepo sema', seta',asmeyaakhe Mmakhet, skelenyaakhehe':
— „Maa temma ma'“, astaha skano apkellakteelhmak tata. „Mmakhet
ata myakhak ko'o,“ staha skano.

— „Ey'akha pyapom,“ tahak, „angken.“

Asya'aakhoho, *hapei* helvanengkasakhoho tata, hevanengkasakhoho
estee pketkok. Kaa smeyaakho Mmakhet, aslavak ma'a. *Apei* asvane-
mee', asetapvaha stahak; smeyaanto hengke'e, Kaselta, asmakmeeng-
kaa *etansya*, stee pketkok. Mongvaamta ngkelhvee pnaalheng.

— „Mangkahapvanak nokha' pnaalheng. ¡Menyenamet angkelhvee'!“
aptahak heyano apveske' *matyoromo*.

Heyaskek apnaalheng.

Smakmeeyaak *matyuya* lhna kveseya, smakmeeyaak me'e. *Apei*
aptahak heyano *ho* kapata, *tansyero* —apkemmalhneengkaa *matyoromo*—
heyaanatkaso pnaalheng; skaamtehe'. Kelhveek nahan —*vakka*,
angkenyehe' hemamye'; syaqmaske'—apelapakmek askaamtema; kelh-
veek apelapakmok askaamtee. Yetnaakhe nyekhe', kelhveek alhatak-
ha'ak. Yetnaakhe nye' esnee'ekha'; slaveemaak hemek, smaangkok
me'e.

Asketsepave lhta — alhatakhaakhe ngkelhvee'. Aptahak heyano
matyor, takha' apeema:

— „¡*Oikónte arā*, Emilio!“ aptahak heyano.

Syaqmaskek *vakka*, *sakva'a* —*vakka* nevhak, maa lhqama ma', maang
alhpaqlhema ahayka'aak ma', *vakka* nevha kveseya— apmakak *matyoy*. Ntepkek hemamye', syaqmaskehe'. Kelhveek apelapakmo skaam-
tema, mathanyengvakmo *vakka*. Kaasepkasaakho naha takha' *sakva'a*,
kaasepkasaakhehe'. Ya'askaakmo alha vhak *laaso*, nentengkaskek alhe-
pe'; yetavhaha, *vakka* nevhak. Tase staha.

Aksavhommalhka Mmakhet

Nsavhalhkek Ammakhet, ketsavheekpek takha' — nellava nnengko m'a. Aptaveengko takha' — kelyemmelhmehe' — *vakka*; meek ata'ak aptemak takha' tsavhommalhko Mmakhet. *Hapee* pkelhta'akhek naха takha', kemmeyeakhak ma'a Guarani takha', pkelhkaanto vataketsek, savhommalhko Mmakhet.

Nsavhommalhkek Ammakhet —nenleklemo pyempehek maset lhemneya Ammakhet— nelelhyakmo nhan, nemmeyaantek nahan Kaselta; asmakmeengkaaha naalheng, lhemneya. Nentomo nhan melapang, naasa, teet, eekaha, akpet, moopaahap, nentoma lhemneya; ketekma' aptoma *vana* lhemneya. Apva'ak nahan apveske' —*matyormo* apveseya— Kaselta, kemmakmaseengkaa *inyonyano kuéra*, tekpa-mo lhepop; pa'at, keleengko *masete* lhemneya. Kelhvaa ntepak nahan *hoese* lhna kveseya, nelhtemo nnengko tavapak; *masete* lhemneya ne-ya'alhnaskama pa'at, lhemneya, povate.

Ka', nelhyakmo nhan, nengvo'o hengke'e, Apa *kóta*, Nnaqtee-Yemmen akveseya. Nempayak ma'a Kaselta, yemmen helyaqmaskama; annan'ak yemmen nellomakhaha. Nalhma', antalhnehe' yemmen, keletsepke' napnaqsehe', nya'alva; ketsepo nhan pomaap, kelyaqhava, popyet. Aneem, keletsepmo nhan, atsepo nhan yemaneem. Tana'ata', ketsepmehe'; pe'em, keletsepmehe'. Maskengkek maya anyeyhamaha — neneyheekaa nyekhe nalhma', mongveteyak, maaqhemak qase': peyaam, aqhemo yemmen; yaanee'eemong, aqhemo nha yemmen. Maskengkek nelyeyheekaaha.

Pinaakkō

Apkelvayakmek naha *vana* Pinaakkō lhemneya; kellemo'o Mmakhet. Savhommalhko nhan Mmakhet, pkemmeengko Pinaakkō, pkemmeengko nha' aplha'akha' alhtaammalhkoho, kelhtemo *vana* Makhampenak. Makhampenak apkelhtema *elyoma*, Kasao apkelhtema takha'; *elyoma* kelhtema *pa'aysano* Makhampenak veseya. Apvayakmek nahan Pinaakkō Venacio Velazquez. Ka' aptaqhaavaakho nhan, meyaanto nhan he, apmeyeento Kasulta, apyeekheekho nhan, meyeento

nhā Valyemi. Aplava hengke'e, Valyemi, Venancio; kempayo Pinaakko. *Vana* m'e, khavek *sanapana*, *vana*, nnave speema.

Apkelvayakmek *vana* Pinaakko, kemmakmeekaaha; kemmakmeekaa lhta lhemneya pelhyekhaaset. Ka', aksavhalhko nhan Pinaakko, kelelhyakmek nahan. Apkellava nhan lha'akha' Kasao, apkemmeengko nhan lha'makha' Casanillo — Casanillo, plha'amyek nahan kelloma lhta nhan ma'a. Skelvetaakhe lhta ko'o svakmo lhta Casanillo.

Vana pketkak

Mmakhet, lhemneya nellomakhaha. Nelva'akto nhan, nemmeyaanto nhan Kaselta. Helyaqmaskek naha yemmen, *kesyente*, nemmeyaanto hengke'e, hehelangko lhepop Valyemi *pesedente* I.N.C.

— „¡Peváta Apa!“ aptemak elanemo *pesedente* I.N.C.

Helangko nnengko lhepop hengke'e, nellavakhaha e'. Helanasa nhan, kelanaakho nha hengke'e —setko'ok, tasek avanko ta alhqaapok—hengke'e, *ekuela*.

Aqaet alhtenneseekamok ansetko'ok; lyav'o nhan alhtennesangkoh *maetra*. Takha' lheepak *maetra*; lheepak nahan *vana* apketka, *kasike* apketka, alhtenneskamo nsetko'ok mongkolyavaya — tase' avanko ta lhqaapok. Ka mangkavanak nempeema *kasike rajy*, *péa ofalta ole'e ontende hanguā*; tase' alvanko ta nempeema nsetko'ok. Annaak hengke'e nsetko'ok:

— „Takha pketkak nengvetey'ak,“ astemak ko'o. „Ma nak *vana* pketkak ma' hengke'e; ma na ngkolhpaqmeteekaak nempeema,“ astahak kata asnee'ekha m'a.

Askelyahantamek kata:

— „Takha apketkak kelhaha, akhavek kelha *vana* pketkak,“ astemo nak.

Maak takha pketka'aak, mang *vana* pketka'aak ma'.

Lengua

Kelloma·lhta Mmakhet *vana*, *lengua* nhan, *angkayte* — mang *tova* ma' — palhqammakpek *vana* kemmakmeengkaaha Mmakhet pelhyekhaaset. Savhalhko nha Mmakhet, kelhpaqnek *lengua* — asvetaakhe lhta *lengua* Loma Plata, Ammakhet alhta kellomaha; apketka askelvaneekamo lheme lhta, svetaakhe lhta, *lengua* pketka.

Nelentalhnemo nhan nelelhqahaskama alhkapol, *ekuela*, skelhpalhqay'o *lengua* stee pketkok; nelhpalhqeengkaa nnengko'o. Hepaqmetkeskangkek kata'a tata:

— „¡Mennapaap!“ temak heyanemo, „¡hemmo'ok *lengua*!“ tahak. „Mellomak mokhe', kelhpalhqeengkaa *vana*,“ aptahak.

Pei, tsavhalhko Mmakhet, kelhpaqnehe'; kemmeyeakho Loma Plata. *Pee* nemmeyekho nha nnengko lha' Makhampenak, astalhnaakho nhan *ekuela* Makhampenak, Poolito.

Nelhpalhgeekaa takha'

Nentoma

Tavammakpo ketekma', nengkanma alhepe' nalhepop. Ngkelap-tek pa'at, ngkelhpeengkakmehe', akpalayakmo pma'aak. Ka', allaq-lhengkaso annaqhana nkok, ngketseekhehe', aktaveengko ketekma'. Ka' alvetangvayakmo nhan atseta', akhaaneengko nhan, taammalhko-ho atseta'. Tomo nhan antava, aqaetnalhe naa kyanganma eemmenek, ngkolangkotalhka'. Yaayesek nenyepetkeskamak, temo nak koletek, ka ktaammalhko-ho antava. Taammakpo nhan akpet, taammalhko nhan mopahaap, lhemneya; taammalhko nhan melapang. Ketekma', lhemneya tep taammakpoho. Apmetangke lhna pva'lhok anamok maya lhnak eto'ok, etok aptoma aplhatamo pva'lhok. Ka' akyephemo pvakmo', anamok, aplhatamo ptoma.

Maa lhemneya taammalhko ma' pataktek, maa kvetey'o ma' lhemneya. Taveengko nnaqha peya' amyep ava'lhog; mangkolvayakmok naatakha'. Ka', lheepak ngkelvaa akmakmeekaa lhnak naatakha', nsaakhe lhnaa ta yaqteso, apkeengko takha' *tempe'o*.

— „Ase' eekamok hamye?“

— „Takha'“, alhna ntahak.

Ka' akpayhaakho lhnak, no mmakmeengkaa takha pnee'eekha' — kelhtemo nak takha' *ñekonsáva* lhnak — ammakmeengkaa takha pkellemoktee'eekha'; payheekhoho ammakmeengkaa ngkelhpe'e. Apkennavo nhan, kemmakmeengkaa nhan, lhemneya; kelhpalhqaekhoho takha', lhemneya.

Akhena'

Aptomo —netsepma aqho la'a— sotse yamet; eteklhok, eyenek ka'a, lhemneya. Pelhpo yamet, pongha panka'aak lhemneya. Mamma' lhemneya — mang *loktol* ma'; melvayakmok *vana*, kellay'a lhnak lhemneya. Kellay'o lhnak lhemneya tep *antisyo* lhnna kveseya, lhemneya tep.

Kelhpaqsek nak takha' napaqte' akhena' aptoma, apkaka lhnak lhemneya.

— „¡Ema pyeklhak!“ ptahak.

Akhena la e' aptoma, lhemneya. Kelentepke lhnak yaakhalhma'.

— „¡Ema lhke'e pyeklhak me'eee! Kopayhekha ta,“ ptahak apkelh-paqmetkaso po'ok.

Akhena nye ptoma. Vanlha staha.

Naatakha'

Lhemneya —kelhva'a' a' alvanko nak alhqaapok— lhemneya tep, mangkolentalhnemak engke'e *ekuela*; kelhva'a' alvanko alhqaapok. Lhemneya, lhpaqmetkeskama ata'a angken:

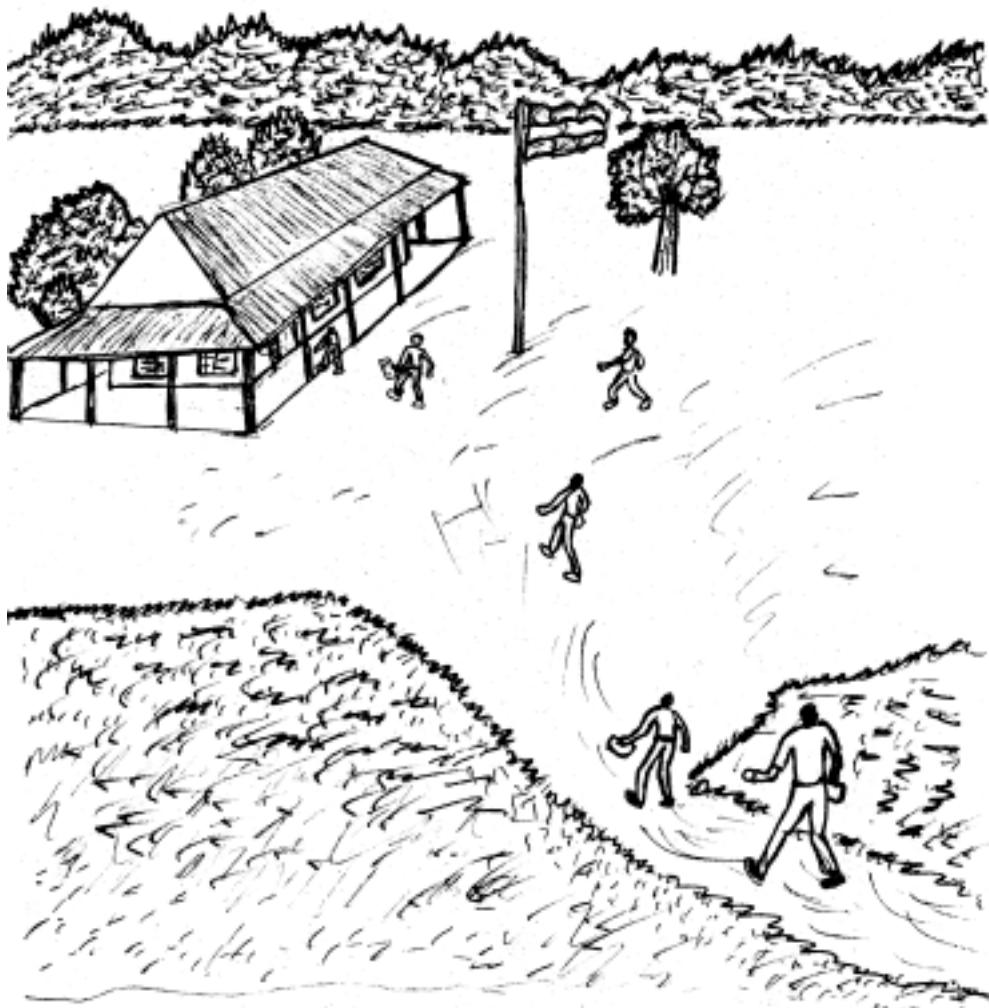
— „Tase alvanko ta lhqaapok,“ antemak.

— „Kolhpaqmetkes alhqaapok,“ tema' angkanaak lhemneya alvayak-mo sekha' naatakha'.

Ngkelentalhne lhnak.

Nelvayakmok lhemneya Mmakhet, ka' apya'aakmo takha' lheephapak. Menyasak nak —pelhpo lhnak apkelyenyavakha'— ma lhnak enyasak kelangko ptoma takha'.

- „Ko lha pkelvahalha' aptoma nak?“ aptak apkano po'ok.
— „Pelhpo lhke'e pya'laa,“ tahak. „Takha heyeekamok,“ alhna ptahak.
Lha'anye lhna ptoma pketseekha'.

Takha ptoma

Kaa pkangko Ihnak takha' *tomate, locote*; man ne nyahaanak.
— „Sek kelha ham'e, heyangko nak poletteya?“ Ihna ptahak. „Nyes-
vasave nak!“ Ihna ptahak, „momakak. Nempekhaya lha ham'e, he-
yangko nak,“ na ptahak.
Man ne makak. Ka', pkelyenyaake Ihnak, metaveengkok, kellakak ve-
seya.

Tavaakho Ihnak nahan *lesuva* takha'.
— „Akhave'! Yamet ava ham'e, jakhavek nentoma!“ Ihna ptahak.
Kaka Ihnak. Sevoy Ihnak na pkelangkok —yaasetemen, ava nak—
kyepetkeya nyekhe *lesuva*; kangko Ihnak nahan *tomate*, kyepetkeya.
— „Nenyepetkeskama *lesuva*,“ Ihna ptahak takha', „*tomate, cebolla*,“
tahak.

Ketsaante Ihnak, kelhtennaskaa angken:

— „Akhavek nentoma hangke’e, ¡yamet ava’!“

Alhpeevoma nak ava’, sevoy, yaasetemen.

— „Mempekheksek nak ham’e. ¡Mangkahan, kolyenyav!“ alhna ptahak.

Ngkelyenyaake Ihnak.

Kangke Ihnak naha takha’ kelhtemo takha’ *refrekko* — ema Ihnak, ema Ihna plhenak:

— „Ema ham’e, ¡meyen!“ alhna ptahak.

Apkellaka Ihnak nahan.

— „¡Enyenye! Akhavek yemmen ham’e, ¡ema!“ alhna ptahak. „¡Yes-vasave!“ alhna ptahak, apkako *lefrejo*.

Vanlha ham’e.

Aptenyeya pataktek

Mo’ok amya’a nhan; angken na ngkapahasak takha pnee’ eekha’:

— „¡Tenyangva patatek!“ nak antahak angken.

Man neek eyhaaha takha peema — aqaetnalhe Ihna ntahak yaveekha’ *ammaasen*.

— „¡*Mba’e pepota?*“ Ihna ntahak takha’.

Kelvangqakmek na kveseya *arro*, taqhave Ihnak naata’ a.

— „¡*Mba’e pepota?*“ Ihna ntahak naha takha’.

Taqhave Ihnak nahan, kelvangqakmek na kveseya.

Ka’ apmaangko Ihna pqatek:

— „Patatek, patatek, patatek,“ na ptaha pmaalha’.

Apaqmetkeskaa Ihnak takha’:

- „Pataktek astenya’ak,“ ptahak.
 Takha’, mangkoyhaak nempeema.
- „*iMba’e? ¿Mba’e epota?*“ lhna ntahak.
- „Pataktek.“
- „Moyhaaha,“ tahak takha’.
- Pee, ptaqha’ a lhnak nahana.*
- „Mamma’, savhalhke lhnak pataktek,“ aptahak kano ngken.
 Nyetne nyekhe’ *ammaasen*.

Peya’

Kaa lhnak nahana, kempay’o lhta ha, polottaye pnee’ekha’,
 lhay’e; apkav’ a lhnak apyalheng. Mpaqmetaa lhnak angken:
 — „*iYa’akha na pepma’! ¿Sek kelha plhenak?*“ tahak.

- „Peya lhna pmakak yaya,“ lhna ptahak.
 — „¿Lha ptaakha peema?“ tahak.
 — „¡Vamo a comer batata!“ lhna ptahak.
 — „¿Lha apkempa’akha?’?
 — „Kempa’ak ma’a polotteye pnee’eekha’,“ lhna ptahak. „Peya lhna pmakak.“
 — „Heee, maa peya ma’,“ alhna ntahak.
 Ngkelyaaskathake lhnak nanyep, peya’ apmaya kveseya. Ka’ akhaan-kaso lhnak, aptaake lhnak.

Apaqmeteekaa kattelyano

Kelhyakme lhnak nahan kempo’o polotteya pnee’eekha’; meek na ngkaqhak. *Kattelyano* lhnak apaqmetaakha’:

- „¡Vamo a comer la batata!“ lhna ptahak.
 Mpaqmeetaa lhnak angken:
 — „¡Elhyem no sekhe! ¿Sek kelha plhenak apetma?’?“ alhna ntahak.
 „¿Ase plheno m'a ye? ¿Ase plheno petma ye?“
 — „Peya lhna pmakak.“
Itavy, lhemneya.
 — „¡Ssss!“ alhna ptahak.
 Tepkaske lhna pkanneema.
 — „¡Kahan aklhe!“ ptahak, „¡ntaakek hehekhek!“ alhna ptahak.
 Meek na ngqaqhak, pekheeske lhnak akhamma angken.
 — „¡Asmakmeekaa lhke’ek ko’o! ¡Maka lhke’ek naha ataqhak poletteya pnee’eekha e’!“ tahak.

Taqhave lhnak nahan. Yaqteso, kelhyakme lhnak nahan. Kem-malhnaakhe lhnak nahan peya’:

- „¡Vamo a comer la batata, mamá!“ alhna ptahak.
 — „¡Ey’akha na petma’! ¿Sek kelha nha plhenakha’?“ ntahak.
 — „Peya lhnak naha pmahakha’，“ lhna ptahak.
 Ka’, nghankasakhe lhnak nahan angken.

Pa’i

Pa’i, aplava lhta Mmakhet, ptemo misa lhemneya. Pkelyaveek-hek kata’ a enlheta, kelentalhnemo *tupao*; ñembo’ e pteengkok, lhemneya. Lheephapak *pa’i*, Mmakhet, to pkeleemeekaa lhemneya *vana*, teskesengko *karai kuéra*; nsetko’ ok nahan, teskeskamo *karai*. Ka’ apkelyaamaak *paino* panko lhnak takha’, apyaveekmek kata *pa’i*; ten-yaskamo *paino* pankok *pa’i* takha’, lha’ makhoho, *vana*. Teskeskamo nhan *omentaite* ngkelvaa *tupao*, lhemneya. Tokha kvanlha’.

Sine

Maka lhenek kelentalhno lhnak aktepakha *sine*, lhemneya, kel-yav'o mneya. Aktepo lhnak *sine pa'aysano* pketseekaa payheemok, pelhp'a'lh, peletta ya'anka' — apkellaka lhnak to pkennaneekaaha. Apenteyhaa lhnak, alhna ptak apmeekha po'ok ye'e, apqatek; kelvaa pkelveteya *sine*.

Apkellaka lhnak, pkelentepke lhnak yaakhalhma':

— „Kennatheskek kelha m'a, pelettav anye pketseemaha,“ lhna ptahak.

Kelvaa pkelveteya peletta ya'anka' to kteepma *sine, pa'aysano; pa'i aptepkeskaa sine*. Kellaka lhnak nahan:

— „Makak memmoktak ma'a, ;alhte'ekha'!“ lhna ptahak.

Kelentepke lhnak yaakhalhma', kelhta'akhe lhnak kelemoktee'ekha'; kellaka lhnak peletta ya'anka'. Kelhta'akhehe'; nsavhalhkek nak nahan *sine*.

Kelemmaatma

Ngvaakhe lhnak nahan *año nuevo* kelhtemo takha', kelemmaatke lhnak — ngkelenyahaangke lhnak, nalhma lhna ngkelentalhnak, lhemneya; ngkelentalhnek nalhma' anyeekamok apkelemmaato lhnak takha'.

— „;Takha ngkennatheesak!“ ntahak lheepa ngkelvaa, „kemmaatke'. ;Anyahangkok, antelhek nalhma'!“ alhna ntahak.

Mangkolva'aktamaha — mo'ok saasekha ntaha lva'akto alemoktee'ekha'.

— „Maskek kelha nnatheeskaa takha’;“ ntahak lhpaqmeto. *Año nuevo*, lhemneya. Kelhvaas, kelemmaato nhan *indígena*; kelemaatke’. Lhemneya, mepaknengvayakmok takha panka’ak, kelemaatmaa ta’aa.

Kelentalhnemo nhan alangqaettav, kelentalhnengke’; kemmyeekho *Marikálpe* alangqaettav. Kelentalhnemo nhan Makhampenak, kelentalhnengke’ alangqaettav, kelyeyheengkaaha pelhasep. Kemmaangkek kata’aa kelyemmelhma alangqaettav, kaqhemo ata’aa *vakka* nalhma’ — kelhtekyaangkek kata takha’ kelyemmelhma; kelyente-miekhek *kaalse* takha’, alangqaettav pveske’ kemmamo. Montema nnengko’o, monyemmelhmak nokham, montomak nokham *vakka*.

Hengke'e nellavakhaha nak —*vakka*, anto la aktong, hengke'e,
taaso lhna kveseya— elhtennaskatak takha' hengke'e, *kasike*:
— „*Oí váka opéva*,“ temak takha'. „*Tapeho peipiro, pe'u*.“
Heleengke'. Nensavhalhkehe', nenseento nhan aye', *vakka* *vakmo*', yep-
yeyva, apetek ana kyetnemo angkenyek, aklheelhma ahekhek. Nensav-
homaave', nenlha'anyek veseya; nentomo. Vanlha staha.

Asvesey'a Pelle

Asvakme lhta ko'o Pinaakko astee pketkok, snaqtevaso *pelota*,
nelyepkonoho *pinakkenyo*. Astalhnaske' aqaet *vol kavesa, ekínapé*,
hepa'te skangkok *pelota*, ahayko anke' asya'sak *pelota*. Kelleklhang-
veek *pinaakko e'*:

— „*Imarka!*“ aptahak heyano. „*Aplhepke pnaqtevasak ham'e!*
¡Menyannemak!“ aptak heyano.

Snaqtevaskek *pinakkenyo*, aqaet *vol askelentalhneskaa*. Helhpaphet-
kek kata'a *kasao, kasarenyo*. Tokha helhtemo takha' *Pelle*:

— „*Nande Pelé ñamoganauka*,“ aptahak, helhtemo ko'o.

Henenyek aseekaak *pelota* lhernyea, aqaptek heyov'aak nahan sket-
seekaak *pelota* — tokha helhtemo *Pelle* takha'.

Hevankek lhernyea *pelota*. Ngkelhvee nak, maskengke kta'al-
ma hetapnek hengke'e — spelaapeyaam alhta, *pelota* syaqmaskaa
nyekhe'. Asteyaangvaakhek aqaptek *pelota*, nteengvaaktek lhepop
hengke'e, molhatakhakha', syetnehe'; skelhpeengkalhkek *kansa* — ka
hul okana kasarenyo.

— „*Oñehunta ra'e pelekróso*,“ tahak *kasarényo kuéra*.

Svetaakhe lhta ko'o alheelhma alhta svakmo lhta Casanillo.
Helhpaphetaakhehe' hetaakhoho:

— „Maskengke lha apnaqtevaskama tekpaa pmenek?“ aptak heyano-ho.

— „Lhemneya spaqnema,“ stahak. „Maskengke kta’alma hetapnek,“ stahak.

Spaqnengke lhta, lhemneya. Maka nye menaqtevaskesekha’ — mong-vasekhave’.

— „Akhave’, mongkota’lak angvetkamak ko’o hetapnek, ngkaaskekha’,“ stahak.

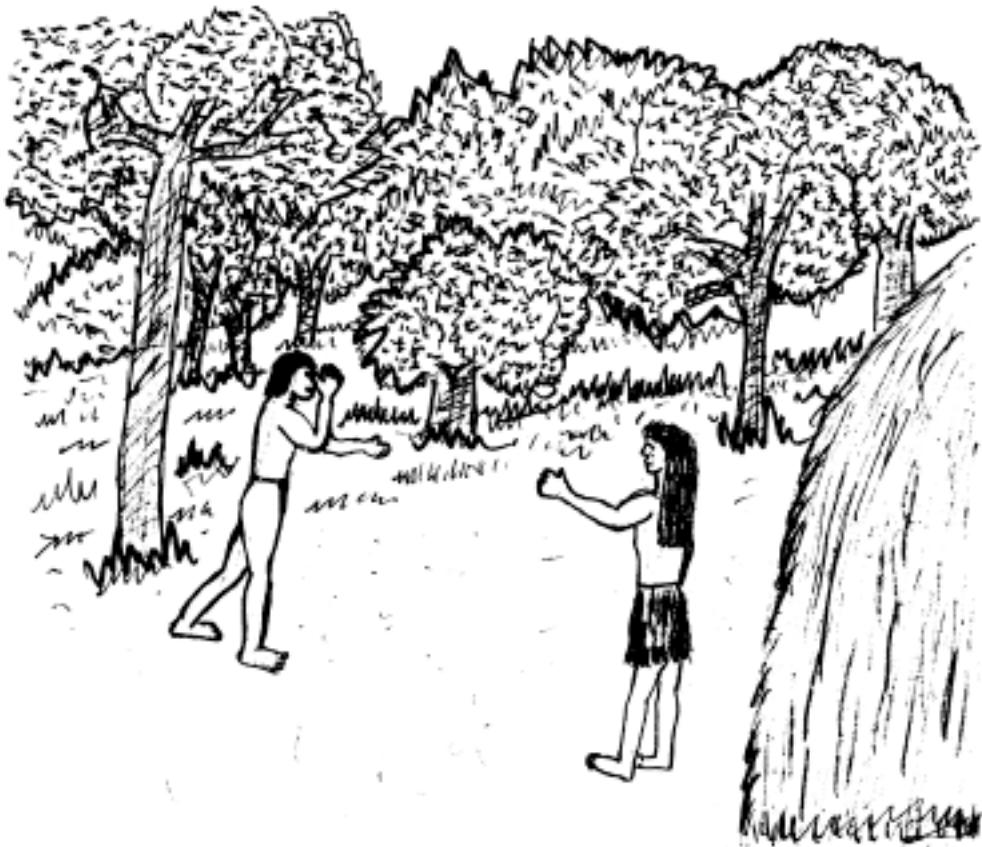

Apkelhtenneekaa seta'

Seta'

Lhemneya, helhtenneseekamok seta', stee pketkok:
— „;Mepaqmetaa takha'!“ aptahak heyano. „;Epaqmetaa nempeema!“
aptahak heyano seta'.
Kaa smeyaakho po'ok temma, po'ok seta pnemakha nhan.
— „;Lha pmaalha'?“ aptahak heyano.
— „Asmeyaantaa ngke'e, seta',“ astaha skano.
— „Peya malhe lhke'ek ma'a, ;jetav!“ ptahak.
Staakek peya malhek, aletseevoma peya', peya malhek — malha yaapateennek aletseevoma peya'; nema lhtaskaa hengke'e, kmahat, lhemneya.

Vanlha nha helhtennaso lhemneya amya'a — ka' apvanyam seta'.
— „Nyeelhangko speema!“ tahak heyano, „lhemneya amya'a,“ pta-
hak. „Alhtennakse ta, koyetnamok hata paqtek!“ temak heyanemo.

Eelhvala' ngkelvaa

Ammelhma atava lhnak, lhemneya, angvenek na ngkelvaa — aqaptek nak apnak atava', lhemneya. Kaa kleko lhnak eelhvala', nyenyaake lhna qaptek; nyeetave lhna paqtek, lhemneya. Nyenyaake lhnak, ngkapave lhna paqtek, nekha paqtek, eelhvala'. Ngkaqtemmaakhe lhna ngkelvaa.

— „¡Akmomaasa lhke'ek!“ ptahak.

Palesakme lhnak ava' akvenema, ketsepkonaante lhnak eelhvala'. Ka ktahaakho lhnaa ta' ava e' — aqaptek nak apnak atava' — kелатсеваске lhnak eelhvala', alhna ntahak e'. Nyeetave lhna paqtek, ngkapave lhnak apaqtek hengke'e, nekha'; aptemo mosaa paqtek kelhtaammaap, maa paqtek nekha ma'. Kaqtemmaakhe lhna ptava'. Natheeske lhna tava'.

— „¿Ase kto heyakno nak eelhvala ye?“ lhna ptahak.
Tokha kvanlha ham'e.

Pomaap aphekhek

Kelhyakmek nak nahan tenyee pomaap, aptenyeya lhnak pomaap. Apaqmetaa lhnak:

— „Maka nye ko ayeyhamaha,“ na ptahak po'ok.
— „¿Asek mak etenyak ke?“
— „Pomaap anye smakak,“ lhna ptahak. „Alhta svetak ma'a aptamnek,“ aptahak, „kemmeyeekhaa ta naasaa, yemmen kelha kelyamak,“ alhna ptahak.

Angkelhpe'e' aplhenak alenteepma sevalaq. Atava', apveta' alhqama, ka ngke'e, koneng ava'lhoyev'ak — alhqama, heoka lhnak. Alhna ngkeemalhka kto na ngke'e — aqaet alhnak angkeleemalhkak alelhqama hengke'e, ava'lhoyev'ak, alhqahaskama yeteema', pelhaalheng nahan, akpeesym. Akpeesym hengke'e, yesvasema hengke'e, alhtaam-malhko heoka' — heoka' akveseya; yamet kelhtema *vana* heoka', *vana* pankok, kennayam.

Apayesaa lhnak amya'a lheephapak hatsek:

— „iTenyangva nak pomaap! Kemmeyaakhek kelha nhan naasaa,“ alhna ptahak.

Mpaqmetaa lhnak ngkelvaa kvanyam:

— „iKelha pkemmalha?“ na ntaha' ano.

— „Pomaap anye nemmaka nnapvakha“.“

— „iEsantengkese ta phekhek!“ na ntahak.

Psantengkaske lhna ngkelvaa ahekhek, apkangko ngkelvaa akvanyam:

— „Hengke'e, pomaap alhke'e phekhek,“ na ptahak.

Maang ne lhtennasak, nhaanke lhnak ngkelvaa kvanyam, ntaake'.

Alenteepma sevalaq angkelhpe'e'

Ngkelyennengkaskangke lhnaa ta'a annaqteengka'a:

— „Eekaha lhke'ek maka antenyangkok, teet,“ na ntahak, „naasaa, antava nhan.“

— „iKotenyamok!“ na ptaangkok kata nnaqteengka'a.

Apkel·halhneekaa lhna nyee ta'a nnaqteengka'a nhan — ma na ngkol-veekta' tenyekamo lhta teet; naasa lhta nha ntenyangkok. Apyeplaa-ke lhnak lheephapak apkennaa'.

— „Alemhangko ta ko'o,“ ptahak.

— „¡Enyemhamok noho! Ngketlheeneyakmek kelha,“ lhna ptahak.

Maa na' enye ngkotlheenakmok — kennayam anak antepkasak eseksek nahlma'. Vetangvakme', kelyaave lhnak — kelhvee lhnak plaveengko pmek, tepaakho yaakhalkhma'. Kelhtennaangvaakhe lhnak, ka'ankesakhe lhnak temma apkellomaha:

— „¡Elelhyem no sekhe'!“

Mokhe lhna pkelyaasak, pkelhpaqmetkaso.

— „Ngkelvaa lhke'ek ko svetak,“ na ptahak. „Kennayama antepkasak ma'a, eseksek nahlma',“ na ptahak.

— „¡Annahapva ta!“ aptahak.

Ketsaakhe lhnak heva, ya'anka', kemmokto'o lhnak allavakha-ha. Mo'ok nahan, yetnek payheemok —kelhtemo takha' *epa'ā*— pay-heemo kveseya, aseskok to na ngke'e, aqaet alhata'aak; yetavhak nyalhpa' ankok, *vorokke* kelhtemo takha'. Apmokta'ak nak moko nye ngkonyek —alhna pmokta'ak hengke'e, memovhankok— kelhvee lhna nyaqnenak. Ka', apteppovaakho lhnak nahan —ketseema lhnak alyaqyema, vangqakhoho; yetava pveseya kennaaneekamok— kelh-tekpovaakho ata. Kelvaanlhe lhnak —kellava lhnak nak apqaetnalhe m'a alentepakha ngkelhpe'e— kelvaanlhek nak kennapo. Yentapa lhnak naha ka'ankesakha', eseksek yentapa lhnak apkelenyavak, ksavhalhkoho. Ta'lopak nak alemoktemakha', naamelh anka'aak.

Alyekaa lhma'

Ka' ksavhalhko lhnak ngkelvaa, lheepak na pkayakmok ngkelvaa, ngkelvaa tkok; maa lhnak ngkotyepak neten yamet, alyekaa lhma lhnak.

— „¡Kolyahama ta lhma’!“ ntahak mo’ok angkelvaa ano. „¡Kanamet ata yamet!“ Ngketlhatake Ihnak ngkelhpe’e’, ngkaamtek nak neten ngkelvaa tkok. Ka’, mongkota’a pkelentalho to lyekaaha lhma’ ngkelvaa tkok; mang-kolvetak *karai kuéra*.

Kaa', ammatnek nak lheepa ngkelvaa — ka' apveto Ihnak po'ok hatsek:

— „¡Akyangqama mo'ok ma'a!“ na ptahak. „Alyekaa lhma lha.“ Tepkaske Ihnak alhepe'.

— „¡Kotyep!“ na ptahak.

Maka Ihnak emoktak payheemok.

— „¡Kotyep, kotyep, kotyep! ¡Kolhyem hengke'e! ¡Lheya' lha lyee-kaaha lhma?“ alhna ptahak.

— „¡Helhtennes!“ na ptahak po'ok. „¡Ongvaqhek! ¡Ayaqteenkese yespok!“ na ptahak, „moma la ngkotyepok.“

Ntepke Ihnak.

— „¡Helhtennes! Mangkolhtennaangkaa la'a, ongvaqhe ta, ayaqteenkese ta yespok,“ na ptahak.

Onlhenke Ihnak:

— „Meme,“ na ntahak, „kane’ angvaamtek neten,“ na ntahak, „skelyekaa lhma‘,“ alhna ntahak.

Haek.

— „¡Koknem ham’ehe!“ na ptahak.

Aptetke Ihnak avhak yamet —akhavek *piola*, phalhpehek naqtetkasak amek avhak yamet — apkako ngkonyehek; naqtetkaske Ihnak, kennap-vaakho Ihnak lha’makha’. Ka’ apyentemaakhe Ihna ngkelvaa tkok psav-ho pkennapma; lheepa ngkelvaa Ihnak apyentemaakha’ natemma.

Apvetave Ihnak alhqama ava’lhoyev’ak atava’, lhemneya.

— „¡Kolhyem!“

Kaveema Ihnak.

— „¡Antenyangvak peyaam!“ alhna ptahak.

Kaqhengvakmo eseksek nalhma’, taqnevaskaso alhqama ayo’ak, lhem-neya.

Kelvaa ahekhek

Nalhma Ihnak, nalhma’ eseksek alenteepmo sevalaq, lhemneya; ngkelhtalhake Ihnak ngkelhpe’e’. Alvanlhemo alha petta’aak, alha ava’; ngkelelhqaaskangkek ayo’a’, lhemneya, eseksek nalhma’. Lheephapak hatsek nak:

— „¡Tenya nnengko pomaap!“ alhna ptahak kano ptava’.

— „¡Esantengkes ata phekhek!“ ntahak.

Savhave Ihna pkennapma kelhpe’e’. *Pee* aksavhalhko Ihnak kennayam; savhalhke’ aletsepma ngkelhpe’e’ alenteepma sevalaq. Mang nak temma ma’, savhave Ihnak temma.

Tsakheeske lhna ptava' ngkelvaa ahekhek:

- „¡Pomaap alhke'e phekhek, asantengkaske!“ alhna ptahak kano.
  - „Hay', angvahaane ta, anyene ta pyemmenek,“ na ntahak.
- Ngkelvana' ahekhek nak; maaske lhnak.

Man na ngkota'lak aktavo ahekhek, ntepkasaa lhnak amneema.

- „Akhavek kelha pomaap aphekhek,“ na ntahak.
- „Tokha lhke'ek,“ na ptahak po'ok. „¡Kotav!“ na ptahak.

Kahapkesaama lhnak:

- „¡Kotav, kosavho ta!“ na ptahak. „Tokha kvanlha ham'e, meek ha-ta ngkaqhekha',“ na ptahak.

Haek. — Hay', kvanlha staha.

Akteepma yemakhena'

Mo'ok amya'a, akteepma yemakhena' — angkelvaa lhnak, ngkelvaa. Alhna ntaha' ano atava':

- „¡Heyaqhekha ta! Ate hey'as mokhee nak, hevamlhek hata,“ ntahak. „Tase ktepo ta yemakhena',“ alhna ntahak.
- „¡Nya'alhneskata ta!“ alhna ntaha' ano. „Angkaqhek hata pa'at. ¡Nya'alhneskese ta avhak!“ alhna ntahak ano atava'.

Apkaqhaakhehe', apvamlhaakhe lhnak nahen; nsavhalhke'. *Ha-pei* aktepo lhnak — saasekhee lhna ntepak yemakhena', nlha'amyehna khena' teepma, lhemneya. *Apei* apkelhtee'eekho lhnak atava', nanyep hatse lhnak pketseekaaha, lhemneya.

- „¡Meyenyekha panke' kelhkakhaa!“ na ntaha' ano atava'.
- Ka'alhnaske lhnaa ta'a.

Kelyaangvakte lhnak ataven:

- „Lha klavakha sema”?“ alhna ptahak kano apyata’.
- „Nlhengke lhta, nalhma lhta mmaangkok,“ alhna ptahak kano.
Melhtennasak apkaqhaakhoho, *péa aptaqha*’a lhnak ataven.

Alhkayam apetek

Alhkayam apetek — matnengke lhnak alhkayam, aktaammalhko lhnak apetek, alhkayam apetek; taammalhke lhnak.

— „¡Melaye ttek! “ antahak ngkelvaa.

Taveengke lhnak alhkayam apetek; tsavhommalhke lhnak alhkayam apetek.

Apkenneemaangke lhnak to pkaqhema.

— „¿Asek apetek hengka ye?“ ntahak.

Man ne lhtennasak.

— „¿Akhave lha lhkayam apetek?“ na ntahak mo’ok angkelvaa.

— „Akhave’, napolheng ke’ek aphaphetek,“ na ptahak.

Yennengkaske lhnak, memaka nyek elhtennaksek.

— „Napolheng ke’ek ham’e. Alhke’e skaqhak ma’ amay, ke’e skelhtanyamalhko lhke’ek. Ya’anka lhke’e smoktey’a,“ lhnna ptahak. „Ka’ ak-yetnakha pyempehek, nenyenyaake,“ na ptahak. „Asvanlhaakhehe,“ na ptahak.

Mang ne lhtennasak alhkayam apetek.

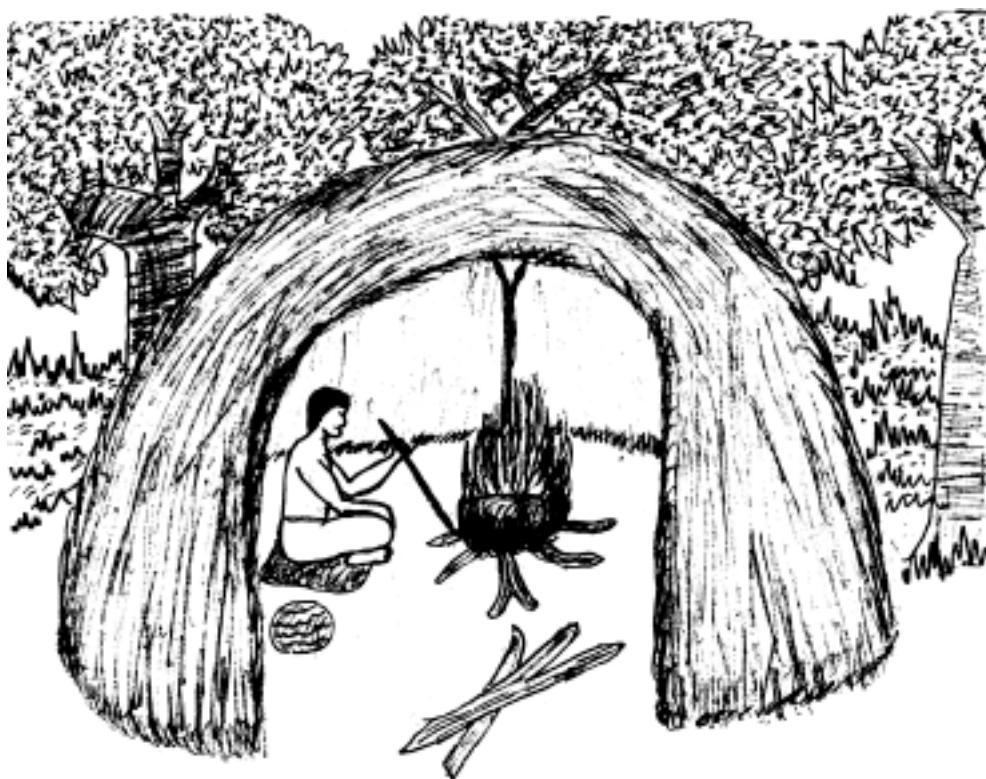
Asnay’a lhta lhkayam akveseya — atava’, monnayak ko’ apveseya. Sek kelha pveseya — monnayak, moyhaaha.

Kelvana apetek

Aphapke nhan — akhave lhnak *vakka* petek apmeyaveengaaha:

— „Mamma’, savhalhkek *vakka* petek,“ alhna ptahak.

Meyaveema lhnak — angkelvana apetek nak meyaveengaaha.

— „Savhalhkek *vakka* petek,“ na ptahak, „asavhakyek ko’o.“
Nyetnek nak konem pa’at — kelvana apetek maye etok, lhemneya.
Aphaanke Ihnak — konem pa’at aphanak, aphapke’, aphapke panke’;
mang ne tyapmak yaakhalkhma’ aphanma. Aphanaakhe Ihnaa ta ngkel-
vana apetek.

— „Ma *vakka* apetek ma’，“ alhna ptahak, „savhalhkehe’.“
Meyaake Ihnak, kapaakhe Ihnaa ta atong. Lhepke Ihna plavak konem
pa’at aptoma apetek, pyephahaakho Ihnak. Apyeyhaama Ihnak yaakhalkhma’,
ngkaqhaakhe Ihnak nahan meek, tasvaakhek nahan.

Neten ngkelyelhnak *vakka* petek.

— „;Ta'anme ttek *vakka* pete pankoook!“ na ntahak mo'ok angkelvaa.

— „Ngkelhtahapke“, ptahak.

Apmeyaake Ihnak, man nak enyangkok.

— „Ngkelhtahapke‘, atsemhen hata ngvangkok, astavaska; meek angkaqhak,“ na ptahak.

Kelatsevaske Ihnak, aphanaakho Ihnak nahan, apyeno eemmenek — kelyaama Ihna Ihma'. Ngva'aktek nak nahan ngkelvaa akmaya nyekhe *vakka* petek, ngkelyaave Ihnak naata neten.

— „Heyamok ko lha' *vakka* pete pankok,“ ntahak ano.

— „Ngkelhtahapke‘. Maka lhke'e nye yenyo'ok,“ na ptahak. „Meek angkaqhak semhen,“ na ptahak.

Kemmeyaake Ihnak, man ne nyangkok. Tokha ko ntahak; vanlha staha.

Tayavhan

Ngkelvaa, ntepke Ihnak ema nkok aktavo Ihnak peyaam, atava Ihnak apsantengkeskaa peyaam.

— „;Kotav ata ngke'e!“ na ptahak kano.

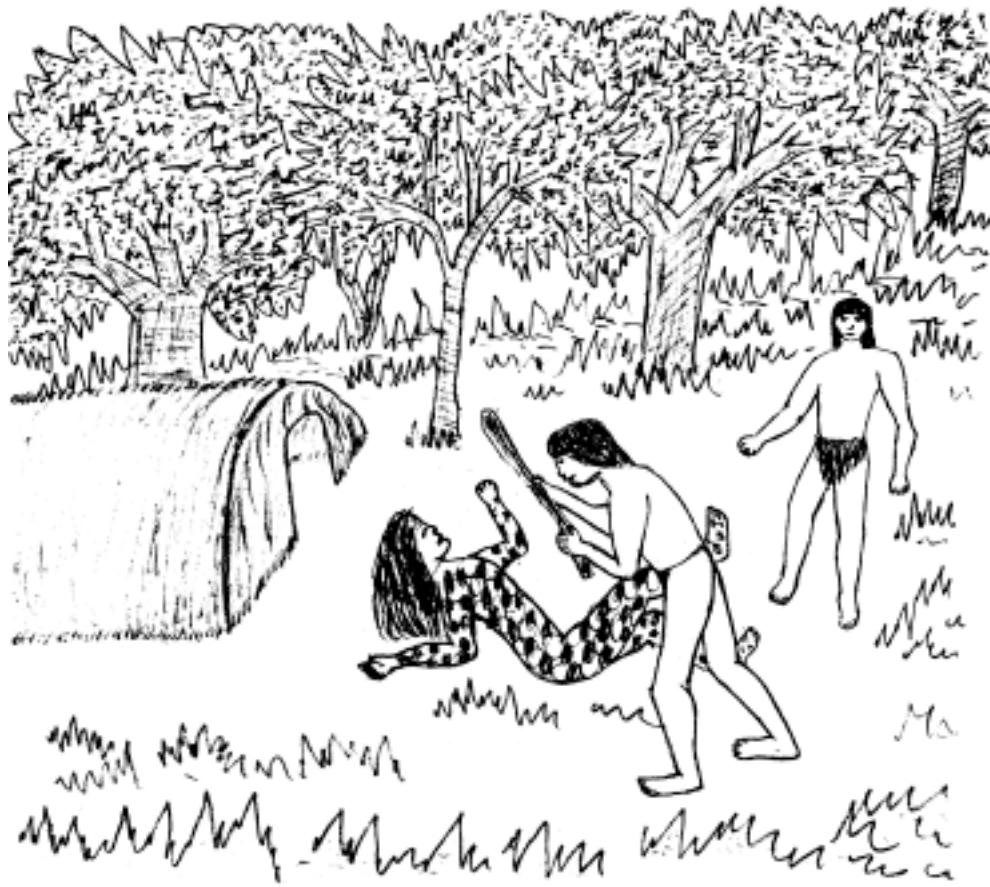
Ka' aptepaakho Ihnak yaakhalkha' atava' — alhqama Ihna ntepak ngkelvaa — ngketsepkenaa Ihnak ema nkok, tepkaskaso ema nkok peyaam. Ka' aktepo Ihnak alhqamaha; alhqama Ihnak naha ntepak ana'at, hengke'e. Ngkelvangqa Ihnak aphek — tayavhan ammaya ngkopmehek.

Ongveneema Ihnak ngkelvaa, akto aleklhangveekaaha — tayavhan alhna ntahak; anyetkesave Ihnak tayavhan aleklhangveekaaha. Ka' apya'aakto Ihna' atava', kelyaave Ihna knakha' — naqtetammalh-

ke lhnak ava', mpalesakme lhnak; man nak angkota'ak atava'. Apken-
yek nak atava'.

— „¡Tayavhan ke'ek ma'a! Ngkosavho ta,“ lhnna ptahak. „¡Mentok
nak me'e!“ ptahak.

Tenyangvaakho lhnak peyaam, aktepaakho lhnak nahan tayav-
han, tayavhan akveseya, alvangqakho lhnak aphek — aqhaakho lhnak
atava', antavaakhehe'; nsavhave lhnak, lhemneya. Maske pto enlhet;
naqtetalhke lhnak ava', tayavhan akveseya. Leklavo ema nko lhnak an-

tavak peyaam, akto tayavhan — ntepke lhnak alhqama, maske pto en-
lhet; tayavhan anke ntahak. Ngkelaka lhnak akpeema lhema, ngkenya-
haangke lhnak, mo'ok temma lhna ngkemmeengkok, lhemneya.

Yeet

Ka' apva'akto lhnak anyapom, tekpongke lhnak aknakha'. Ap-kaqhaakhe lhnak ketka, tayavhan kveseya —aqaet— maske pto en-lhet; tayavhan anke lhna ntahak. Aqaptek nak aptepak nyapom, ptek-povo lhnak.

— „¡Nya'alhneskes ata!“ na ntahak.

Tepo akyetnakha tseppo, aktepo yeet, akyelhna alhpeeseyaa tko'o nak. Alhna nlhenak ma'a:

— „Ngkotyepo ta nyek yeet,“ na ntahak.

Ka' apkaqho lhnak; vanlhaakhe lhnak, alentepo yeet — nahlma', ang-vetangvohok yeet akyelhna.

Yeet, nentenyo'o la'a, man nak ampaqmeteekaaha, nengvam-meekaa lhnak koneng. Nempaqmeto la'a, ngkol·halhnamma lhnak, ngkomyo'o lhnak yeet tayavhan; peyaam nahana, ngkomyo'ok nak. Man nak angveneekaaha, neevaya la hemmo'ok, ¡voovvv! man na ntemak —nyangqa nnaqha'— neleklhangveengkaa la'a, nenlheelhma neheevaya.

— „Nenlheelhma lhke'ek, ¡enyava noho!“ lhna ptahak po'ok.

— „¡Khabe', evamma'! Kya'akha nnak hengke'e, peyaam,“ na ptahak. „Nyangqa nnaqha'.“

Kel·halhneema lhnak po'ok — ngkel·halhnaa lhnak nahana tayavhan moko la nyavak po'ok; maka lhna ngkoy'aava'. Menyav'ak po'ok, kangka'ak peyaam. Nnan'a lhnak —¿sek kelha alhankok?— lhapme lhnak apemmo', apketko'ok; ketsaakhe lhnak. Kelhpoktakmek nak tayavhan, angvaktek nak kelangkakha lhta, apalhqatma yamet. Nnathreeske lhnak tayavhan; kelhpongvetama lhnak qalhva yamet, maya nyekhe ngkotok peyaam apyemmenek.

Etaphapke'

Kaammakpe' etaphapke', melyemme lhna nsetko'ok, etavha Ihnak annaqhapa pankok. Emok na nsetko'ok etaphapke' — maa lhna pvetakha nsetko'ok ma', kelhvee Ihnak enyaqlhengkesek annaqhapa. Nalhma lhna plomakhaha, akhavek nak enlhet; kaanalhma' etaphapke', temo nak tayavhan. Evenaaha Ihnak apyephahaakho la'a, evenaamak nak, temo nak nengveneekaaha nelheenakmo la'a, neeveekaa la'a hemmo'ok. Etaphapke', nyava Ihnak po'ok, enyavaama Ihnak, po Ihnak enyaatemmaahak po'ok; evenaama Ihnak eseksek nalhma'.

Psavheengke Ihnak ansetko'ok, apqaet veseya etaphapke'; melyemme lhna nsetko'ok. Ka' elhkaamtek nak neten moko la lyaama lhma'.

— „Ma temma ma’，“ alhna ptahak, pelhasep.

Kelenteepme Ihnak.

— „!Nyahama nsetko'ok!“ na ptahak.

Ka' apkelveteekho Ihnak nsetko'ok, apnaqtamo nnaqhapa, mang na ngkovenia nsetko'ok, mangkoyav'ak kelha; aqaet na pketsaakha'. Ngketsekhabe Ihnak ava'lhok nnaqhapa setko'ok, meyhaa lhma' etaphapke'.

Kaqlhengkaso Ihnak nsetko'ok; mangkoyav'ak — mang nak nekhav'ak ma' pa'at, lhemneya. Aptenkasave Ihnak angken, pelhasep; aqaet na pketsaakha', nnaqtenke Ihnak angkanaak. Ngkelhpaknemamak nak angken:

— „?Lha kmaalha sketka lhke'ek?“ na ntahak.

Kelhvee Ihnak mpeeva'ak amya'a:

— „Etaphapke lha pketsavak,“ na·ntahak.

Ngkelyaamak na nyekhe nalhma', mang na ngkolveteekha'.

Apmatnama etaphapke'

Melyemme Ihnak nahan tenyee peyaam la'a, enyemhama Ihnak, apmaya nha peyaam. Ka,' mang nak elveteyak kata'a ptenyeekamok peyaam.

— „¡Etaphapke lhke'ek me'e!“ aptahak po'ok. „Helekkaskek ko'o peyaam,“ na ptahak. „Apqaet ke'ek,“ na ptahak.

Ngkeletsevave Ihna pyempehek peyaam; paqnaakme Ihnak peyaam — mang nak nenyekaakha ma' apkelemokakha' — kelhpaqnaakmek nak peyaam taveengkolhaa ta peyaam.

Matnangke' etaphapke', nnok nak akmoktay'o ya'anka'; apketsepke lhnak.

— „Tokha' apsavhoma nsetko'ok hengke'e,“ na ptemak po'ok, nsetko'o nyapmaak. „;Aqhe ta!“ aptahak.

Apmokta'ak nak aphaalhakha', napokha lhna nyeetaak ya'anka', to nak he, koneng apokhaak anyeeta'ha' pelettav ya'anka'. Keletlhang-
vaa lhnak, kaveengkaa nye po'ok —apqaet nak— savhoeokpe lhna pke-
letsepma, tsavhave lhna pkennapma. Alhta'laakho lhna knaqteemma

□ □

nsetko'o ngkanaak. Metyene lhnak pelhasep etaphapke', pelhase ap-vangqo lhnak eyeyhaaha apmaya ptoma.

— „¡Helhtennes, seta'! ¿Nlaake lha ptava'?”
¿Etaphapke' aqha' e? Maa ptava ma' etaphapke', lhepke', maa pnaq-teengka'a ma'. Vanlha'.

Ngkelvaa tkok

Ammalhqaakme lhnak apya'aakho ata ngkelvaa tkok pelhasep, akhavek nem anke'. Apyekpelhke lhna nyekhe' anyapom:

— „¿Sek kelha m'e? ¡Mmalhqaakme nak!“ na ptahak. „Astekhapke'“, alhna ptahak.

Ka' aptalho lhnak konem pa'at, apyepqanaske lhnak ngkelvaa.

Ka' aptekyavo lhaha; apkel·halhno lhnak ngkelvaa nyapom. Apvetaangke lhna ptalhno konem pa'at, ka' apkapkasakho lhnak atong lavo m'a konne', konem pa'at. Maka nye tyepekha', aptepkasaa lhna pkamneema konem pa'at, kelhpatepkaske lhnak maya tyepok konem pa'at; yaakhalhma' maya tyepok, maye te'ekha'. Nlheenakme lhna ngkelvaa, talneeske lhnak nalhepop, aklava lha m'a, neemmen; aptava ptemak. Tokha kvanlha'.

Kelyennanek aptenyeya ptava'

Angkelvaa — enlhet nak nahan maye pmehek aptava', kelyennanek nak maye pmehek aptava'; naasaa aptepak enlhet apketkok. Pe-

lhasep naa ta apya'aakha', ammalhqa lhnak apkelhyakmoho. Taqnevake lhnak nyekhe ngkelvaa:

— „Ammalhqave na pyempehek,“ alhna ntaha' ano.

Apyetne lhnak aqaptek ngkelvaa. Angkaka lhnak ngkelvaa, angkenye lhnak.

Aptaqhaye lhnak, apmeyaakhe lhnak neemmen. Tepkaske lhnak pkamneema tepo pkonem pa'at — apeengkakmo lhnak lhepop; ntalhnak nak pa'at nalhepop, jsavhalhke lhnak letsepma nloma konem pa'at! Natheeske lhnak kelyennanek tepkeskaa ngkelvaa.

— „Motenya'ak,“ alhna ntaha ngkelvaa. „Akhave speema lhee. jMmalhqave na pyempehek!“ na ntahak.

Ngkenye lhnak ngkelvaa. Alhna mmaangkok pok temma, nteenvakmek nak. Ngkelhyeyakme lhnak nahana, akteenva'aktamo — nsavhalhke lhnak alelhyeyam.

Pelhasep, pelhasep aktalhno konem pa'at — naqa', ntalhne lhnak pa'at nalhepop; aktahaakho lhnak naasaa talhnakha lhke'ek pa'at. Naasaa hatsek na ntepak ma'a.

Akteepma ngvenemaa

Tepo lhnak nahana, aptepeskamo lhnak kennayam enlhet, enlhet apketkok; tepkaske lhnak kennayam:

— „Ata ntek ye'e. Kennayam ata ntepkesek,“ alhna ptahak.

Ampaama lhnak pyempehek, sevalaq nehekha' apkenan'ak, kennayam hatsek nak aptepkasak. Yokkonkaso lhnak ham'e, kaa pketkok; apave lhnak naamelh. Savhakpek nak apkennaa'o pkelyaveyam; kelentepke

lhnak —kelelhqaaske pyempehek— kelentepo sevalaq, lhemneya.
¡Kennayam hatsek nak tepkasak!

Teepmo lhnak angvenemaa. Ketsaakhe lhnak enlhet apketkok
—tekyamaa nhan— kelhtemo nak takha' —naqa', nengko'o— nenna-
tamma; lemon kelhtemo takha', lemon. Ketseekho lhnak natemma.

— „Asek ham ye?“

— „Annatnekha ta,“ ptahak. „Mekke naata eyaspok,“ tahak kano.

Ketsaakhe lhnak nahan nemmayeekha nak.

— „Momaka pmehek,“ alhna ntaha ngkelvaa.

Nsavhalhke lhnak — naasaa aptepak enlhet apketkok.

□ □

Mo'ok naha apkelhtenneekaa seta'

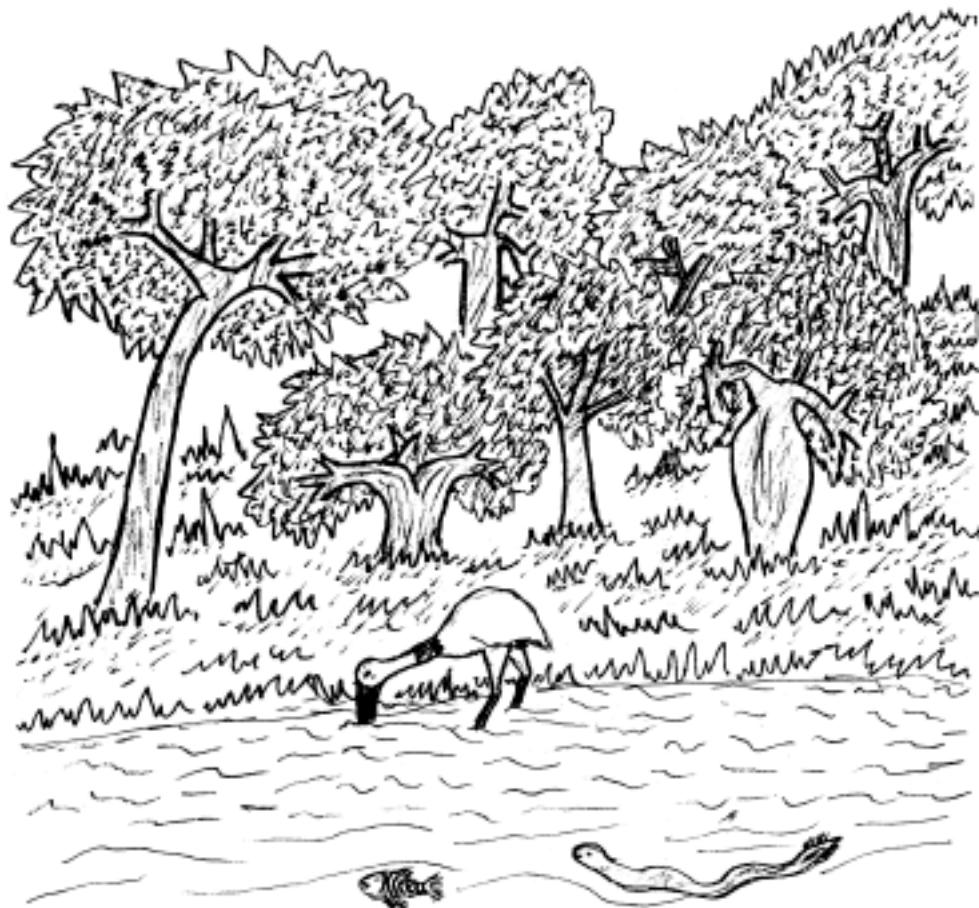
Venaq

Mo'ok amya'a nhan, apveseya nak venaq. Apkapahaske lhnak angken:

— „;Kapas ata yaha'!“ alhna ptahak kano angken. „;Tenyangva ata yelhem!“

Neten apyangqak, nengkatelh apketkok. Anyenyaakaske lhnak angken apyesvasema, nyeetave lhnna pyespok venaq.

— „;Kapas ata yaha'!“ alhna ptahak kano angken.

Apva'ak apyaha', tengkaso Ihnak takhaka-neten venaq, ketsepke' apyaha'; kaqhaakhehe' venaq. Kemmaatke Ihnak neten tenyakha yelhem, tepelhkave Ihnak; takhaka-neten pkemmaatma. Ngkelyaama Ihna nyekhe' aptava' yentepa pankok; man na ngkolvetaakha'. Yelhem na ntahaakha pelhkapkok, apokteyaak. Apmenek nak nahan antahaakha' kelhtaammakpo nak mampehe; apmenek, mampehe ntahaakha'. Hemmek anak nahan, aktahaakho Ihnak nahan menlhay; ngkelh-

paqne lhnak klasma, naasaa lhna ngkemmaangkok. Tahaakho nha' apelhkakkok yelhem, tepo nhan allolaq, lhemneya, kaqhema nengkatelh apketkok. Apnathéeske lhnak temo nak venaq, yesvasema na pyespok. Tokha kvanlha'.

Aneem

Mo'ok amya'a nhan, kemhava lhnak. Alhna ntahak aneem:

— „Ayokkone ta ham'e, mopmaasa nak.“

Nyelhanengkaske lhnak:

— „¡Vav!“ lhna ntahak aneem.

Mokhe lhna pnelhteyak kemhava'.

— „¡Elhyem! ¡Annopalhka'!“ alhna ntahak.

Kelhvee lhna pkenyahak.

— „¿Lha apveteya?“ lhna ntahak.

Kelhtennasave lhnak aphek aneem.

— „Askaka', lvangqakha' aphek,“ na lhna ptaha pkano kemhava'.

„Ngkelyaqvatavek ko hehephek,“ na ptahak. „Ngkolentek kelhaha amek heyempehek,“ alhna ptahak kemhava'.

Apkenyehe'.

Ka' apvetangvakmo nhan aneem aatkok, aknopeya na' ayaspok — angkemme lhna pmamye' — moko lhna nyek etaklhek hengke'e, ahekhek. Ka', amme lhna pqatek, nyangqalhkatkaske lhnak apeeka'aak, hengke'e, avhaa peekok; ka' apketsepo lhnak kemhava'. Ketangke lhnak aptava' kemhava'; kenneekmasaa lhnak amay ketamsema aptava' kemhava'.

— „¡Etavaaa'! ¿Kelha kmeengkolhaaa'?“ lhna ptemak kemhava'.

Apvetangvokme lhnak mo'ok amay, apsavhooke lhnak kelyeesakke aptoma apva'lhog kemhava'. Apveneemaak nak neten kemhava', ketamsee ptava'.

Nya'alva

Mo'ok nahan amya'a, nya'alva lhnak, maka lhna nyekhe' etok kemhava', katkeske lhnak apmek apva'lho nya'alva; ka' amme lhnak apmek, hengke'e. Tekpaama lhna nyekhe' yamet avhak maye elhkok apmek — ka' anya'alva, menyasa' apmangko; apyetepkaske lhna pmek, tokha lyaqyemo nak apmankok kemhava'.

Apayhaakhe lhnak enya'alva yetepo pmek kemhava', ta'akhe lhnak enya'alva, talhnengvaakhe lhnak malhek. Kelhtennaske lhnak nya'alva po'ok:

— „Skaqhak ko kemhava'“, alhna ptahak. „Smangkesangke pmek,“ na lhta aptahak kano po'ok.

— „Naqha' e lhahaa?“ lhna ptahak.

— „Naqhe'.“

— „Anya'akha ta,“ ptahak.

— „Anya'akha ta, alhtennaska ta apyetnakha,“ lhna ptahak po'ok nya'alva.

Kelhtennaskaakhe lhnak.

— „Apmaasek ham'e, mayak mento'ok ham'e,“ na ptahak po'ok nya'alva.

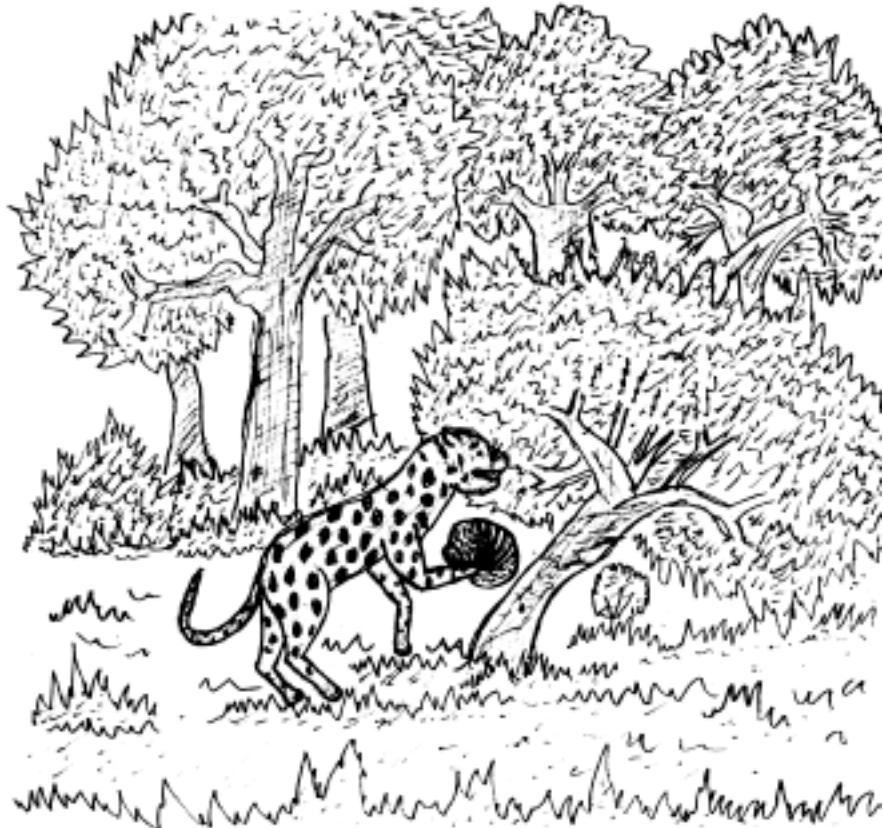
— „Mehenteve'“, alhna ptahak po'ok, „kelhveek amok apmek,“ na ptahak.

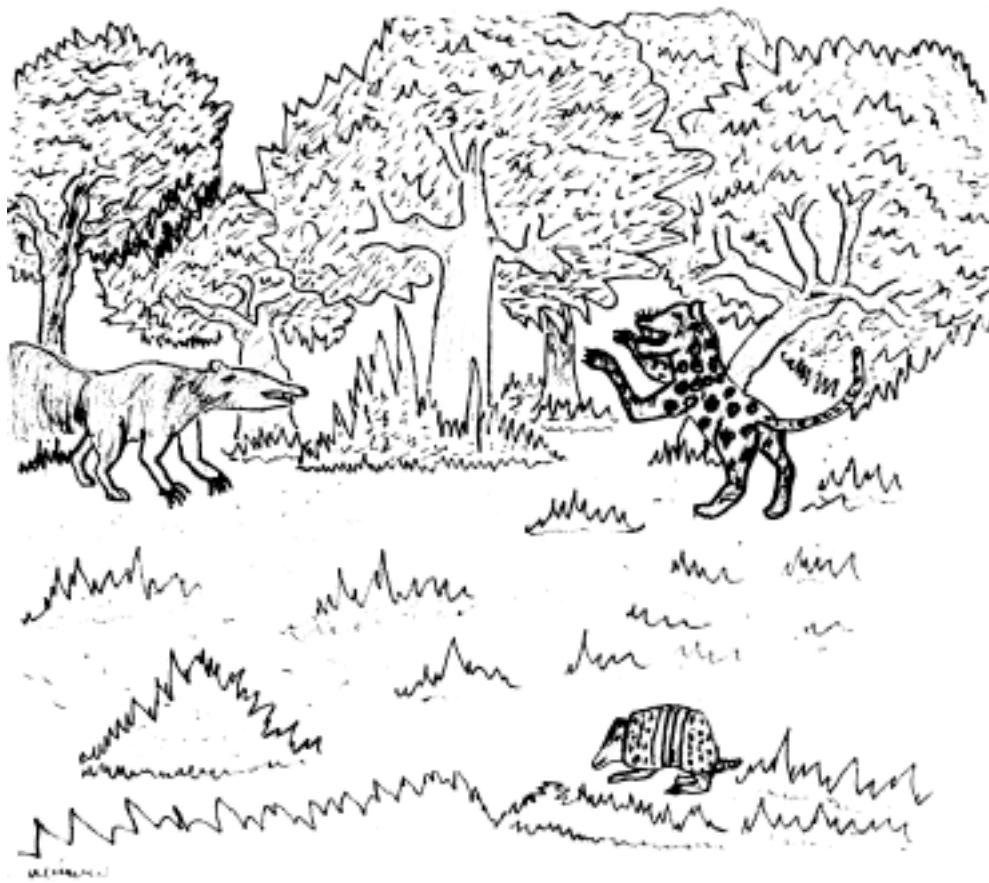
Kemhava'

Aptaveema lhnak enya'alva. Ka', apkelhyakme lhnak kemhava':

— „Ato ta,“ lhna ptahak kemhava’.

Kelhvee lhnak apsekha'a' anya'alva —maka nye' etok— apmeeske lhna pvahek. Tekpaama lhnak lhepop nya'alva; menyasak apmangko apvahek. Ka' apleko lhnak apvahek kemhava', pyaqhapaakhe lhna nye pva'lho hengke'e, nya'alva — ka', apmek hengke'e, apmek kemhava'.

Tekpongvakme lhna ny ata'a e', yamet avhak, ¡mangkaqtak! Kaa pye-tepkaso lha pmek kemhava', temo na lyaqyee pophek, lhemneya — nya'alva pmeekamok yetepkeskescaa pmek.

- Ka', aptanya'a lhnak nahan aneem.
— „Ayokkone ta ko'o kemhava' lhenammakpo na pmopmaasa,“ na ntahak aneem.
Nyelhanengkaske lhnak; nyengvakkaske lhnak:
— „¡Vav!“ lhna ntahak aneem.
— „Mongvaake‘,“ lhna ptahak kemhava’.

Ka ngkapeema Ihnak aneem, maka Ihna nye' emekse apqatek kemhava'. Keknemkek nak neten kemhava' — mang na ngkopmak aneem, kelhvee Ihnak amma nyekhe pneklhet, anyangqalhkatave Ihnak hengke'e; apaphetma nyekhe'. Ka', apkenye Ihnak kemhava'.

— „Lhenammakpe na nha pmopmaasa,“ Ihna ntahak aneem. „Ma na ngkapmaasak!“ Ihna ntahak.

Apketsepma kemhava'

Ka' apvetaakho Ihnak nahan mangkoyeya nak, yemaneem, ketsek la'a, yemaneem aatkok nak.

— „¡Ato ta hengke'e!“ alhna ptahak.

Kelhvee Ihna ngkeknemak apmamye' yemaneem; ka' akpapheto Ihna pqatek, ngkelyangqalhkatkaske Ihnak apqatek, aphek alentalhneskama. Pyevhesaa Ihna nyekhe'; mpaphetave Ihnak yemaneem. Ka', apketsepo Ihnak kemhava', ketsepke', ketsepvakmo mo'ok neemmaan.

Apveneemaak nak kemhava' — kelvanaa, kelvanaa apketsepo — apveneemaak nak neten apkennaa' kemhava', ketamsema ptava'. Kenneekmasaa Ihnak amay, apaqmetaa Ihnak:

— „¡Alhke mmeyaakhak amnek hengke'e!“

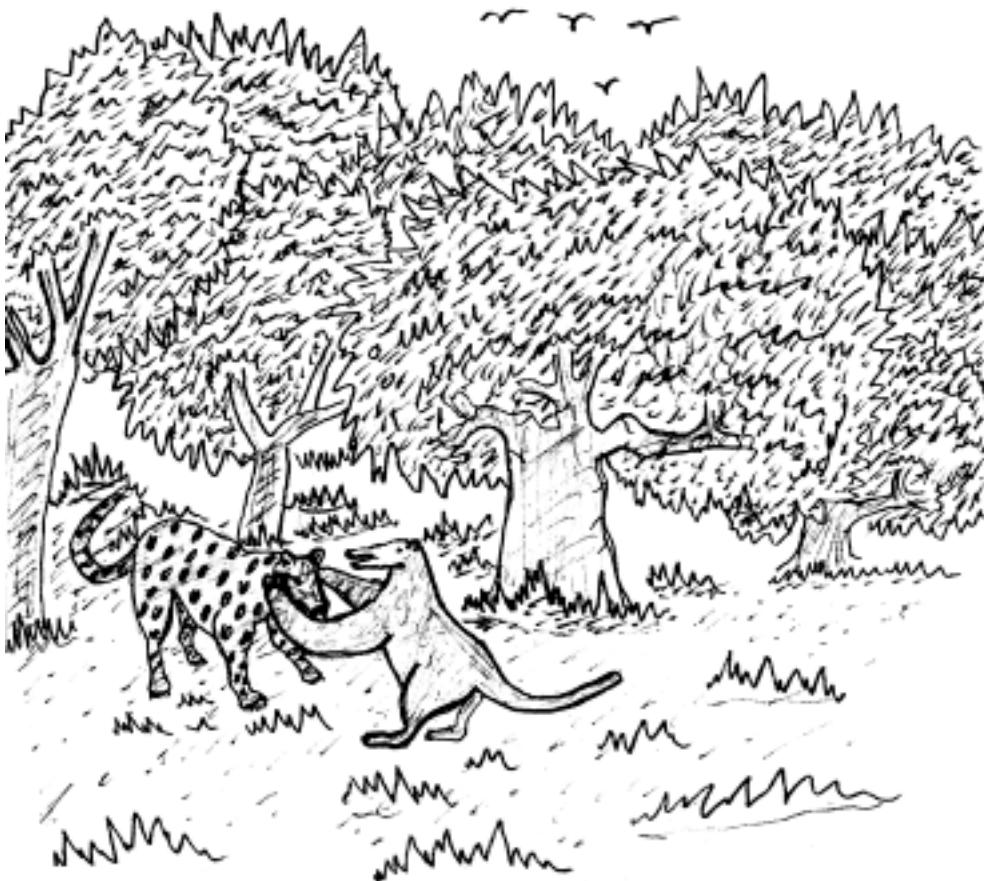
Tekhanaangkokhe Ihna kmaalha' aptava' atamnek, aptamnek kemhava'. Vetangvakme Ihnak — kelhpayha Ihnak apokteyaak kemhava' apketsepma. Kaa kpaqnemo Ihnak aneem — meta'ak emaneem kemhava pkennaa', meta'ak.

Ketsepkek kemhava' aptava'; aptaake Ihnak kelyeesakke. Savhave Ihnak, apyempehek ankek nak apekkenaakhak kelyeesakke pto ma. — Mangkota'lak apeema kelyeesakke, elvaskesek kelhpaqmetke-

sakpo la'a. Ngkopaqnek nak apvetakha' atsepma la'a — po Ihnak elh-paqmetkesakpok:

— „Alhke'e kpaqna m'a; *vakka* lha nhan ketsepak,“ epmehek. „Ante-nengvohok no!“

Esavhakpo Ihna pkelelhyeyam; kelhvee Ihnak elentepok alhepe'. *Vakka* ettek — kelhveek eyangqalhkatek moko la etelhe va'lhok *vakka*. Alhna pteskasak kemhava', yangqalhkatkaske Ihna pyettek.

Maleng apommalhka' ettek

Mo'ok amya'a nhan, maleng nak — yevhene lhna pkapma ettek; nyalhpa lhnak apkahapkesak. Maa nye' emensok yevhene', ngkeleklhangvaa lhnak maleng — kelhvee lhna pyakna'a nyalhpa', kapkaso ettek maleng. Anyephengke lhna klomakhaha, mangkoya'anmak.

Anyeyheekaaha lhnak natemma maya ngkoyangqalhkatekha' ettek.

— „Mongvahapvanak ko'o,“ na ptahak po'ok. „;Kosakhes ma'a! Vankek kelhaha,“ na ptahak.

No lhna kya'aakmoho so'ok.

— „Moyangqalhkate', mangkaqtak ham'e,“ na ptahak, „nyalhpa'. Nyenna'a' ettek lheya',“ na ptahak.

Yokkonke lhnak; angkentasave lhna pma'aak.

— „Moyangqalhkate',“ na ptahak so'ok. „;Kolyaama m'a, to kta'lo pma'aak!“ na ptahak.

Nok na kya'aakmoho va'ahak.

— „;Svakte lhke'ek!“ na ntahak maleng.

— „;Se kto ye?“

— „Moya'anmak,“ lhna ntahak, „yetavha ntahak hevakmo',“ lhna ntahak.

— „;Akhave lha alaasehe'?“ lhna ptahak.

— „Akhave', moya'anmak; akhave' alaasek ko'o. ;Sek kelha ntemak, ngkapommalhke nak heyettek?“ na ntahak.

— „;Koyetnakha m'a!“ na ptahak kano va'ahak, „ayangqalhkate ta ko'o.“

Kelyaama lhna lhma'; aqaetnalhe lhnak maya nye' eyangqalhkatek.

— „Ketse ngkeelhka',“ na ptahak kano. „Aqaet antahak, movakmok

nokham ava'lhog,“ na ptahak so'ok — naqaa', va'ahak. „Lheepa ngkeelhka', aqaet antahak,“ tahak, „pota alhengvomho”,“ na ptahak. Taklhaakhek nak nahan — tepke lhnak ya'a. ¡Valh! na ntahak ettek maleng; yelhvetke lhnak ya'a, nopay'o pqatek.
— „Asta'laakhe ta,“ lhna ntahak maleng.

— „¡Ma na ngkoyhaa lhmak lheya’!“ na ptahak kano. „Ngketsepme na ta ngkenyek maya ngkopmek atava’. ¡Lhaa pkapkese’ ettek!“ na ptahak va’ahak.

Apma ettek maleng

Angkapme Ihnak ettek maleng. Ngketkaama Ihnak maya ngko-yangqalhkatekhak ettek, lhemneya; ngkelyeyhaama Ihnak natemma maya ngkoyangqalhkatekha’ ettek.

— „Heyangqalhkatkes no heyettek,“ alhna ntahak.

Nya’aakmek nak so’ok.

— „Mongvahapvanak,“ alhna ptahak so’ok. „Koy’akha na m’a, mo’ok anak temma,“ alhna ptahak.

Nlhengke Ihnak maleng, akya’aakho Ihnak kva’ahak; apyangqalhkat-kaso Ihnak ettek. Tokha knopay’o na pqatek, angkennelhtengke Ihnak aye’ apqatek, nopay’o pqatek.

Amama’

Ngkelyaama Ihnak neten maaleng, yaaham’e, amama’.

— „¡Kelhpeengkakpe’ nhan amama naaak!“ na ntahak mokhe’.

„Ngketsepave nak heva’lhok kelhpeengkammaap.“

Alhna ptahak kata e’, kelhpeengkakpek kata’a.

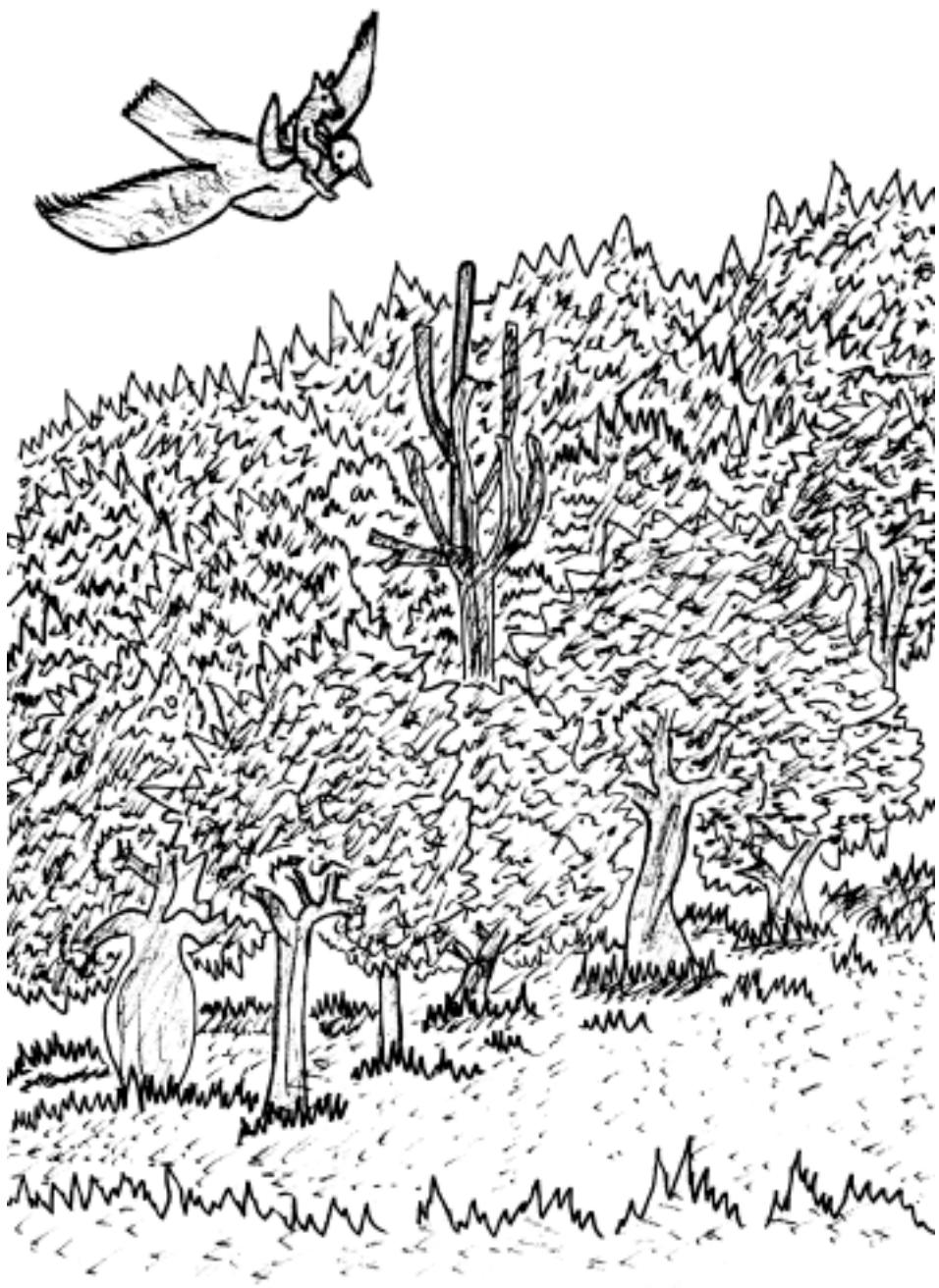
— „¡Maka’ a nha ngvaamte pqaptek!“ na ntahak maleng.

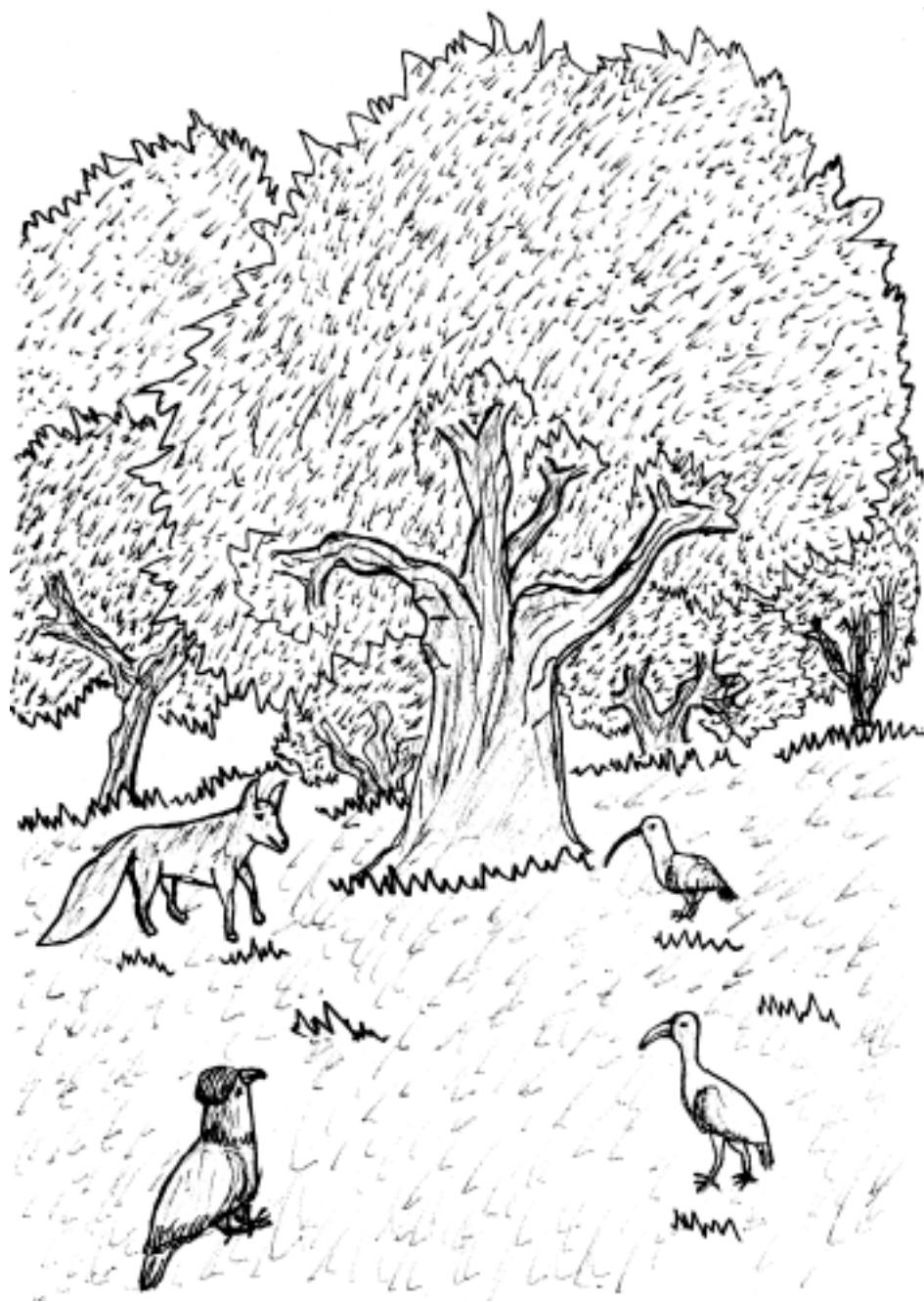
— „¡Ayeyhama na sekhee’!“ na ptahak.
Apyeyheema lhnak pota etyepok.
— „¡Hay’, kanamet!“ na ptahak. „¡Hepapetoho! ¡Hepaphetkes ata he-yespok!“ na ptahak. „Alhepe ta anlavaha,“ na ptahak.

Neten apyaasak, annaa pteskasak, ¡eee! annaa ptahak ye’e.
— „¡Komamok, komamok!“ na ptahak amama’, „¡ngkotyemo ta!“ na ptahak.
Ka’, tahaakho lhnak naye’. Va’aktek naha alhepe’ e’, teelhnaske lhnak lhepop, na ptahaakhak kata’a — lhaa mpaqneeve lhnak.
— „¡Meyhaa lhma pyettek amama’, mekke na pva’!“ na ntahak kya-mono maleng.
— „Syaave lhke’ek,“ na ntahak mo’ok, „meyhaa lhmak me’e, amama’, ¡mekke nke pva’!“ naha ntahak.
Vanlha staha.

Yenek

Mo’ok amya’a nhan, yenek:
— „¡Enneekmas ata!“ na ptahak kano yeta’aynek.
Ma yokkonek.
— „¡Aaa! Mangkota’la pyespok yenek,“ na ptahak. „¡Maa lhe tomak paaqtee?“ na ptahak.
— „Ta’lopa nnengko henyespok,“ na ptahak tetet.
Apaavaakhek naa ta’a, ¡aaa! Nleekave lhnak ava’lhok maleng.
— „¡Ta’anme tte pyespooook tetet!“ nak antahak. „Ta’lophapak kelha apmek hetava’,“ na ntahak.
— „Khave’, motenyak ko hetava’, kapsongkesek heyespok ta’lopak,“ na ptahak tetet.

Yokkonaangko lhnak nahan yenek:

— „¡Epavo noho!“ ntahak.

— „¡A! Mangkota'lak,“ na ntahak ngkelvaa. „Mangkota'lak naha pyesema,“ na ntahak; aplhenakpo yenek. „¿Asek kelha kyeseskama?“ na ntahak. „Mangkota'lak apyesema; maa tsepakha ngkenye ngkelvaa ma,“ na ntahak.

Apaqmetaakhek naa ta'a yenek maya nye' epmek aptava'.

— „Khave', motenyehe', mangkota'la pyespok,“ na ntahak. „Tetet hata atenyak hetava',“ na ntahak.

Nok nahan akyokkonaakhoho moqtak. Yamongkaske lhna pama tetet —ma lhnak epavak, ¡moqtak! ma lhna' epmahak — ¡tak, tak, tak, tak, tak, tak! na ptahak. Noka nke ngketsepave ngkenyek maleng.

— „¡Malha nak teteet kelhpama la'a!“ lhna ntahak.

Ngkelhta'laa lhna pva'lha'aak.

— „Smaka' apmek hetava',“ lhna ntahak.

Kelyaanet

Kelyaanet — maka lhnak emenso'ok kelyeesakke kelyaanet. Mokhe lhnak apkenengvokmok kelyeesakke maye menso'ok kelyaanet — man na ngkoyhaa lhmak lhemneya kelyaanet. Ka' apyengvaaske lhnak maya nyekhe' emenso'ok — kelhvee lhna ngkeleklhangvaak kelyaanet. Ka' akney'o lhnak angken, angkav'a lhnak:

— „¡Kolhyem!“ alhna ntahak. „¿Ase ktenyo'o m'a ye?“

— „Mamma,“ alhna ntahak. „Ma stenyo'o ma,“ lhna ntahak.

Annatheeske lhnak angken kelyaanet. Alhna nta' ano angken:

— „Ma ko kyennaqtema,“ lhna ntahak.

Vanlha ham'e.

Kelyeesakke

Kelyeesakke — aptava lhna nye ptenya'ak kelyaanet. Kelyelha-naakme lhnak.

— „¡Akhave'!“ alhna ntak kelyaanet. „¡Mangkapvana peema lheyap! Evaskesek epaqmetek lheyap,“ alhna ntahak.

— „Akhave', movaskesek ko spaqmeto la'a,“ alhna ptahak. „Asten-ya've nha lheya', hetava nye stenya'ak,“ alhna ptahak kelyeesakke.

— „Ka' apeesakmek lheyap,“ alhna ntahak. „Apnopa've nye stenya'-ak,“ lhna ntak kelyaanet. „¡Apeesakmek lheyap!“

— „Akhave ktaakha nak, khavek ko skelhpeesyam, ¡heyempe nke'!“ lhna ptahak.

Nleekave lhna nyekhe va'lhok kelyaanet.

— „Ta'lophapa nyekhe kelyeesakke,“ lhna ntahak kelyaanet. „Ka' apeesakme',“ alhna ntahak.

— „Akhave ktaakha nak, heyempe nke', aspeesym,“ alhna ptahak kel-yeesakke.

Ka' apyenaqvo'o lhnak nahan yenek. Ka' aplheno lhnak kelyee-sakke:

— „¿Ma lha ngkotonya'ak atava m'a, yenek?“

— „Motonya'ak, mongkota'lak apkelhtenneekaa,“ lhna ntahak. „Am-payhave pqatek,“ alhna ntahak. „Mangkota'lak apyesema,“ alhna ntahak.

Apaqmetke lhnak yenek:

— „Ayentemekha ta ko ham'e, hetava hanke ta pmehek,“ lhna ptahak yenek.

— „Akhave', meheyentemekhehe',“ lhna ntahak kelyaanet. „Kelyee-sakke nye ngketsepak heva'lhok, ka' apeesakme',“ lhna ntahak.

Tokha kvanlha'.

Anteemhet

Anteemhet, keekmaasaak nak; ammeeto Ihnak nteemhet, keekmaske Ihnak.

— „¿Asek ma'a ye?“ ptahak po'ok, „mmeeto nak ma'a.“

Nteemhet nak kenneekmasak. No Ihna ktanengvakmoho.

— „¡Anteemhet aphapak!“ na ptahak.

Yamet akyaqnanma lhnak —tema la e'— apyangqak nteemhet; apaavakhek naata'a, keekmaskama.

— „Kenneekmasakhe naa ta e,“ tahak, „ammeeto lhaha.“

Ya'aakmo lhnak toma-peyaam maya ngqaqhekhak — kelhvee lhna pkempa'ak. Nyelhanengkasakmek nak toma-peyaam, mangqaqha', kelhvee pkempa'ak.

Maske lhnak apaaveekaaha nteemhet —nyengvakkasavek vese-ya toma-peyaam— mokhe lhnak apmaangko. Nekha neemmaan nak aplomakhaha nteemhet, maskengke ploma eseksek alha; kay'o kvese-ya ptaammaap, apkakak etaakpok. Nalhma nekha lhnak plomakhaha, kasennongkoma nalhma', po nyaamtek neten, pkay'o ptaammaap. Van-lha staha.

Melyeekaa lhma' napolheng

Maka lhnak eyenangkok ammen.

— „¡Evakha kaa lhke'ek!“ na ptahak, no ano napolheng.

— „¡Akhave'! ¡Kaa lhke'ek po'ok!“ na ptahak. „Anneekmakse ta ko'o,“ na ptahak pomaap.

Kelyaqhava nhan, kenneekmasangke lhnak.

— „¡Ase ktemo lheyap ke?“ na ptahak, kaneyakpo napolheng. „¡Maa ne lyeekaa lhma'!“ na ptahak. „¡Alhepe naata kelya'ha'!“

— „¡Eyhohok hata e'! ¡Yamet avhak ham'e! ¡Eyhok hata yamet!“ na pta pkano pomaap. „Mopmemak ko ham'e. Askelyetnokhaseekaak he-yaqtek skenaneengkaa allomakhaha,“ lhna ptahak. „¡Mepmemak lheyap!“

Napolhem na plhenakpok.

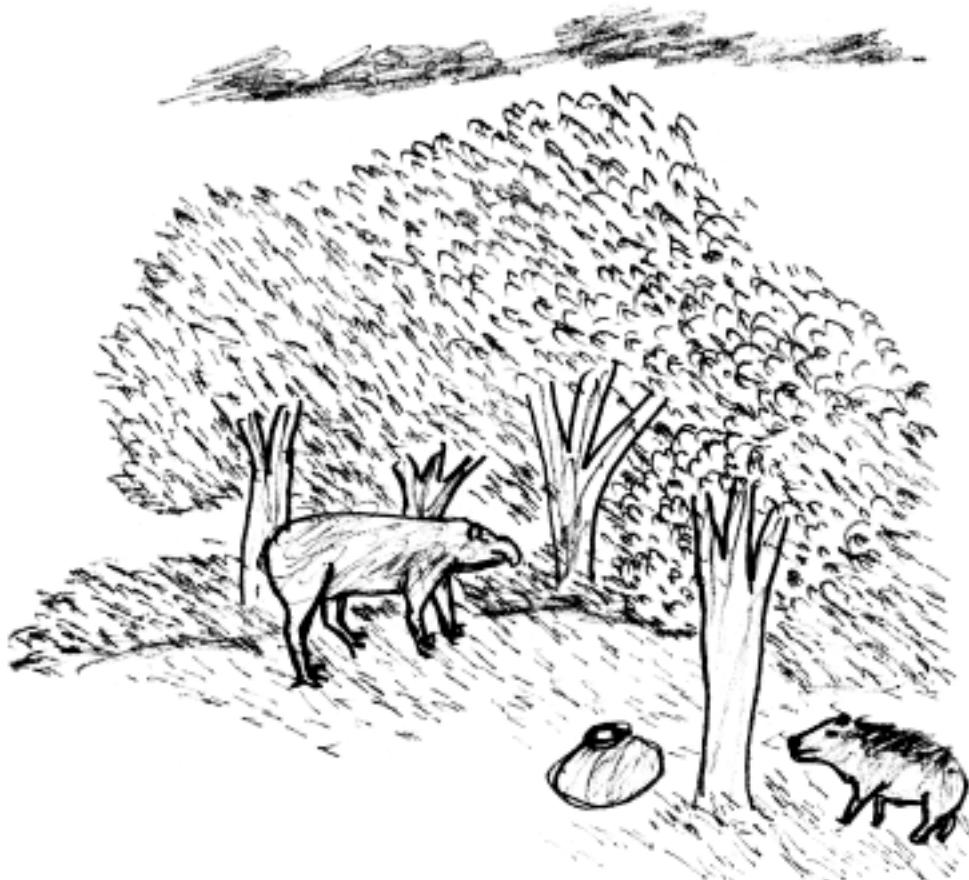
— „¡Melyeekaa lhma' alhepeee'!“ alhna pkelanaak ma'a.

Kelyamonke Ihnak.

Kelhtanyakpe Ihnak aneem, tengvakme Ihnak aneem.

— „Hay“, na ntahak aneem, „¡elyaama lhma'!“ na ntahak. „¡Meelyo alhepe!“ na ntahak. „¡Ematong!“ na ntahak.

Kelhvee lhna pkenyahak. Kaqha Ihnak yamet apmaalha', man na kve-taakho ma', mokhek kelha pmaangkok — yenzaake Ihnak kaa pankok, kemmaakhe Ihnak pomaap, kelyaqhavaye.

Apkenyema napolheng

No nye' alyaangkaaha:

— „¿Lha pmaalhaaa? ¿Matnek kelha?“ nak naha ptahak pomaap.

No lhna lyaangkaa pmenek.

— „Meyaakha ngke'e,“ na ptahak.

Maskengvakme lhnaa ta apmene' epmaalha'. Kelhteyaangvakmo ata anyalhpa' napolheng, apmenek:

— „Hengke'e, kelhteyaa nyalhpa ngke'e, meyaakha ngke'e,“ na ntahak.

Maa kvetaakho ma'; plava m'a nalhma'. Kel·halhnnaa nyekhe' atsemhen, kelhtekpongke lhna pmek tsemhen; kellaqha Ihnak semhen napolheng kelhtekpama pmek.

Etekpongva' apmek semhen ham'e, *ham'e*, ¡nyaqhek semhen! Sveta' alhta ko'o Cerro Ñandú. Askelyeekaa nyekhe ko lha pomaap, tsema'a pomaap — angvetak semhen, anyenaqkaske'. Ka sketkaangko ko lha nhan, syenaqteengvakmek apmamye' — svetak napolheng.

— „¡Aaa! ¡Akhavek pomaap!“ astaha skano alheelhma. „¡Anyenyeha! ¡Maasek me'e!“

Kelhtekpongkek semhen, ¡ayaa, ayaa, ayaa! Tsemhen, ngkenyahaangke'. Pmaasehe' napolheng, ennapok semhen, menyakse tekpong apmek. Vanlha staha.

Valha

Tokha Ihnak nahan, Ihmneya, valha Ihnak antenyalhka'. No Ihnak aveengkaaha tomahang, nema nye' apaskaa valha; ngvenemaa ntepak.

— „¡Elhyem noho!“ alhna ptahak ngvenemaa nyapom, „¡Elhyem noho!“

Kaveekpo tomahang.

— „¡Maa skenyee ko maa’!“ lhna ptahak. „Anelhteengkok kelha neten,“ alhna ptahak.

Ka’, apkavaangkokhe lhnak naha po’ok, popyet naha pkaveekpok:

— „¡Epme valha!“

— „¡Khabe’! Mopmek ko valha. Askenyo la’ a, akhave skenyema nnaqhaha, anelhteengkok nahana,“ na ptahak. „Anelhteengkok, maa skenyee ma’,“ alhna ptahak.

Kaveekpek nak nahan yetayapa, valha Ihnak nahan maye kolha' apaso.

— „Akhave', maa skenyee ko ma'! Atalhnengvomok kelha malhek,“ Ihna ptahak. „Motyepkekhee stalhnaakho la malhek,“ na ptahak, valha Ihnak. „Ka', elyaamaha po'ok,“ Ihna ptahak. No Ihnak naha aveengkaaha napnaqsehe'.

— „Askenyema nye nnak ko'o,“ na ptahak. „Ka' asvetangvakmo la'a yamet aqalhva,“ aptahak, „atenyak kelha stahanee,“ Ihna ptahak. „Atalhnengvomok aqalhva, yentapak aqalhvaapak, motyepkekhe',“ na ptahak napnaqsehe'.

Vanlha stahak.

Mopvanko

Mopvanko

„Ase’ enlhenek ke? „Mopvanko? — Hay’. Angkellaka lhna ngkelhpe’e’ Mopvanko. Meyenyekhe lhnak teep pa’at, kel·halhneeng-kaa lhnak alyesvoma ngkelhpe’e’ — kelhvee lhnak emok amek.

— „;Mopvanko lhke’ek ma’a, emenso ta!“ lhna ntahak alhtennaso mo’ok, „meyhaa lhma’，“ ntahak.

Lhaa ngkaqhe lhna ngkelvaa, yamet na ntekpovak, pketsepke’ Pmop-vanko. Kelhta’laakhe lhnak ava’lho ngkelhpe’e’:

— „;Ketsepke lhnak ma’a, Mopvanko!“

— „;Meyhaa lhma’! Mang hengvetakha ma’, kelhveek memmenso’ok. „;Kelhta’laakhek hengva’lha’ak!“ na ntaha ngkelhpe’e’.

Apyamelhko Mopvanko

Mo'ok amya'a nhan. Apkavaymaak nak apyamelhko'; apvom-heema lhnak:

— „¡Veeet!“ na ptahak. „¡Kolhyem sekhe'! ¡Kosanta saasemhe'!“ alh-na ptahak Mopvanko. „Yetnek yaqtepa angke'e, ¡kotsakha ta!“ lhna ptahak.

Ngkasekhhave lhnak nahan — maka' enyek emenso'ok apyamelhko'. Apaphetke lhnak.

— „¡Heee! ¡Akhave lhke'ek ham'e! Heyepyee lheyap,“ na ntahak.

— „Mamma', ma ktaakha ma', metek hata havok,“ na ptahak Mop-vanko. „Aplaakek ma'a, aptenkek kelhaha,“ na ptahak.

Ngkenye lhna ngkelvaa. Alhna ntaha ngkelvaa:

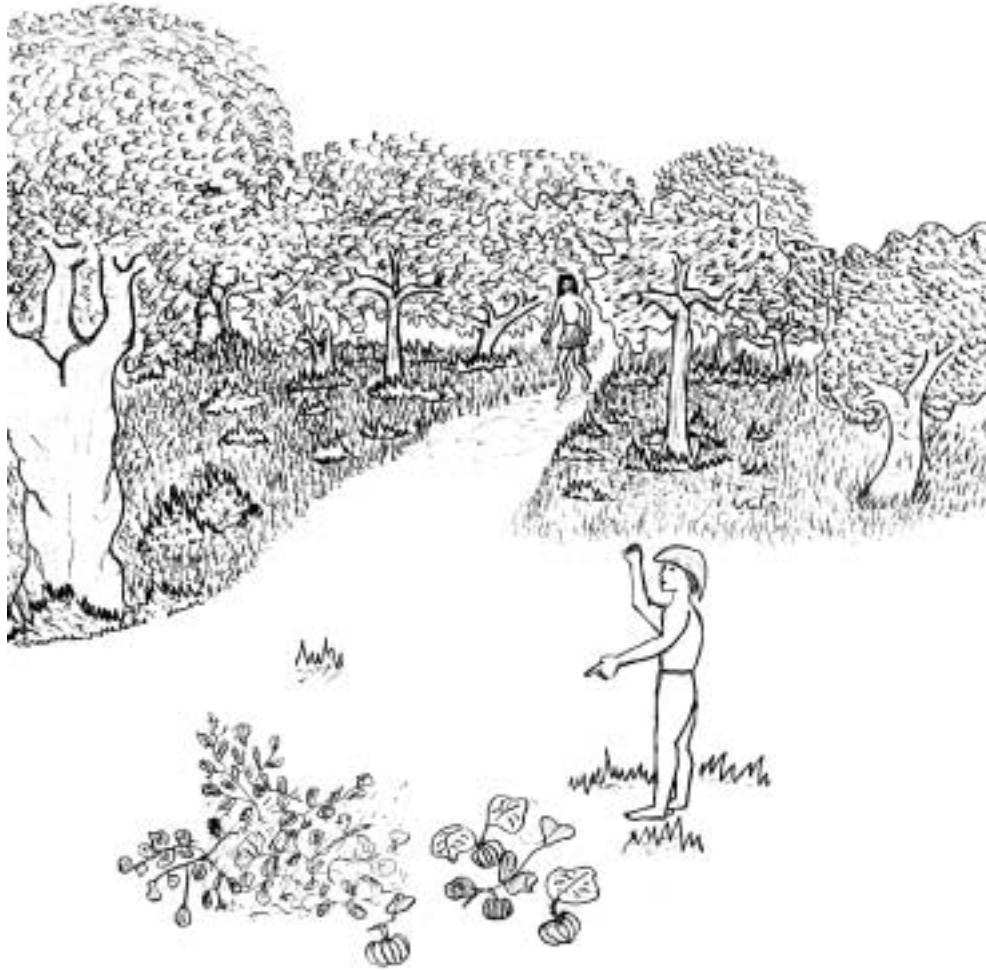
— „¡Kaatek!“ ntahak. „Alhatmo ta sekhek saasemhe yaqtepa nak,“ ntahak.

Anyenyaake lhnak saasemhe', ngkenyehe'. Kelyahantame lhnak nep-tamen nyepyee, apnatheeske lhnak. Kenneekmasaakmek nanyep an-kok, aptenkas o lhnak mahat; apkelvanhe lhnak, alvanlho kmahat namyep. Ngkemmetke lhnak yaqtepa; seppo lhnak nahan, kemmetke lhnak, mahat alvanlhema.

Apkeekmaskama kmahat

Mo'ok nahan amya'a, Mopvanko; apyamelhko lhna pkav'ak namyep. Apvomheeske lhnak:

— „¡Vet!“ alhna ptahak apkano. „¡Kolhyem sekhe'! ¡Koy'aa ta yaq-

tepa lhta, ngkeletsepke'!“ alhna ptahak kano.

Pyennengkaske lhnak; maa lhnak emensevekhak apyamelhko', ¡hee!
Apaphetke lhnak avakmo' kelhkakhama.

— „¡Hee! ¡Akhave lhke'ek ham'e!“ alhna ntaha ngkelvaa. „Moma'
amensevekhak ko heyepyee,“ alhna ntahak.

— „Akhave', mennehek yaya,“ lhnak ptahak. „¡Ngkelhvee nak!“ alhna
ptahak.

— „¡Apva’akte lhke’ek apetma’!“ ntahak, „ennak kelha nempeema.“
Ntaqhave lhna ngkelvaa.

Natheeske Ihnak nyepye; mahat hatsek nak apkeekmasak, kaq-ho amyep; ngkemmetke Ihnak qase’ — natheeske’. Ngkelyaqsaangke Ihnak yaqtepa aknaya mahat; apvankek mahat. Taapa nhan, kelyaq-seengke Ihna pyempehek. Saaneya’, seppo, man na pyelhna ma’, ke-laqneema panke Ihnak nalhepop. Akto nhan peya’, man na kyelhna ma’; angkelaqnaama nke Ihnak nalhepop peya’, mpayha Ihnak — man na kyelhna ma’. Angkemmetke Ihnak ava’ peya’, malha lhna pyeyaam la’a appok. Tokha ko lha’, vanlha’.

Mopvanko apyeyheekaa teep pa’at

Apyeyheema Ihnak teep pa’at Mopvanko kel·halhneekaa na lyes-voma ngkelvaa akyesvoma.

— „Akhave’, ¡mangkonya’ a teep pa’at! ¡Mangkoyeso m’ a!“ Ihna ntahak mo’ok ngkelvaa. „Mopvanko lhke’ e plavak ma’ a,“ ntahak, „emo ta amek ham’ e.“

Man nak eyhaa lhma’, man na pvetakha ngkelvaa ma’, kelhvee Ihnak emok amek; teep pa’at nak aplomakhaha. Metyapmak hengke’ e, yaak-halhma’; teep pa’at aplomakha pelhasep kel·halhneekaaha ngkelvaa kyesvoma. Kaa kmeyaakho la teep pa’at, kelhvee Ihnak emok amek. ¡Man neek eyhaa lhma’ Mopvanko!

— „¡Mopvanko lhke’ e plavak ma’ a, teep pa’at! ¡Emenso ta!“

— „Khave’, mehemenseve’，“ Ihna ntahak mo’o ngkelvaa, ngkelhvaa nak akvaya. „Teep pa’at a maka myakha’, maka nye yeso’，“ ntahak.

— „¡Mopvanko lhke’ e plavak ma’ a!“

— „Mamma’, aptaqhave lhke’ek,“ na ntahak.

Kelyaakhe lhnaa ta'a, apveto lhna klheyaakmoho ngkelvaa. Yaq-teeskaa lhma lhnak apmaangkok — nyese lhna ngkelvaa, kelhvee lhna pya'aakmoho, apaphetke lhnak.

— „Sek lheyap ke?“ ntahak.

— „Hay', jkovamma'!“ alhna ptahak. „Amenso ta,“ alhna ptahak, „pota ngkote'ekha'.“

— „jHee! jMopvanko ne'e hemensavo nak!“ lhna ntaha ngkelvaa.

— „jSyaave lhke'ek! Meyhaa lhmak me'e,“ ntahak mo'ok angkelvaa. „Maa pvetakha ngkelvaa ma',“ alhna ntahak.

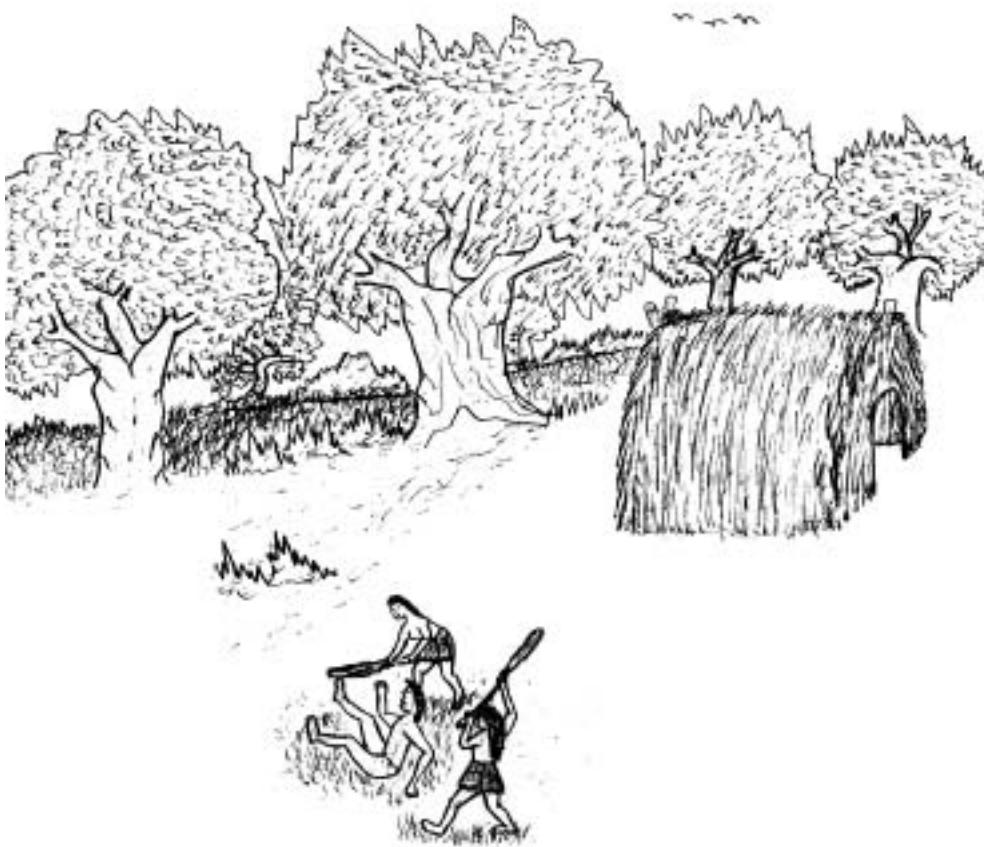
Pelhasep nak aplomakhaha; nem anke', metyepe'. Neeyakvangqoo lhna ploma konem pa'at; yaqteso sekhek la'a etyepok maye meno'ok, Mopvanko lhna pveseya.

Apmatneekha Mopvanko

No aqhaakhoho Mopvanko.

— „Ongvaqhekha ta ko'o,“ alhna ntahak. „Maa na' eyhaa lhma'.“ Matnaakhe Ihnak Mopvanko. No lhna ktekpovo —sek kelha— yamet kelha ntekpamak; ngkelvaa Ihnak aqheekha', ma kveseya eyhaa lhma' Mopvanko. Alhnak ngkelhpe'e' — ngkelhta'laakhe lhna nlomaha apketsepo Pmopvanko.

- „Ketsepke lhta m'a, meyhaa lhma lhta,“ alhna ntahak.
— „¡Ta'lopak! ¡Enyetsepo pankek ma'a!“ alhna ntaha ngkelvaa. „Maa nenyevakha tep pat ma',“ alhna ntahak ngkelvaa.

Pelhten na ptahaakha'; apyapopkesaak nak neten, pelhten aptahaakha'. Neten apmaangkok, kapommatkesaak nak, pelhten aptahaakha'.

- „¿Lha pmaalha Mopvanko lhta?“
— „Khave‘,“ alhna ptahak, „pelhten alhta ptahak, apna m'e neten.“ Ka' aktakha psepon'o naa ta'a aknem, atsako nak. Metyepe' nem anke', pelhasep apkemhakha' apteepma, pota nyalavaksek neten, lhemnaya.

Pelhten

- Pelhten aptahaakhak Mopvanko, pelhten nak.
— „¡Pelhten ma'aaa! Apaqteepongkaske'!“ alhna ntahak.
— „¿Kelha plavakhaha?“
— „¡Apna m'e neten! Apaqteepongkaske', ¡mesepongkasak!“ na ntahak ngkelvaa.
Apkaammaap pelhten.
— „¡Ayangqalhkate ta!“ alhna ptahak.
Tokha' alentepey'a na ngkelhpe'e', alentepo ata ema nka'aak angkelhpe'e', klha'makhoho — kelyangqalhkatma Ihnak pelhten atko'ok. Ngkelvana tko'ok nak kelyangqalhkatak, ngketsepkanaak nak ema nka'aak — pelhten a nhan kelyangqalhkatma, apkemmensoma Ihnak.
— „Meyhaa lhma natye pelhten, maya' emenso phapak,“ na ntahak kelvaa. „Apaqteepongkesakhek kata'a,“ na ntaha ngkelvaa.

Ammeeske Ihnak ava'lhog mo'ok ngkelvaa:
— „¡Ay'ammo ta ko'o! Ta'lopa na paqteepeyam,“ na ntahak.
Nya'aakmek nak mo'ok.
— „¿Se ptenyo ye?“ na ptahak.
— „Anyema ko alyok ham'e, paqteepaakmo nak,“ na ntahak.
Kelhvee Ihnak apaphetak, apmensaake Ihnak, ketsepkanaak nak ema
nkok tepeakhoho, yangqalhkatke'.

Akteepma ngvenemaa

Ka lhnak aktepo angvenemaa.

— „Lha ktaakhaha?“ ptahak anyapom ngkelvaa tkok. „Ngvenemaa ta lhtennamaha. Nyenyaake ktoma sketka,“ lhna ptahak, „pelhten apyangqalhkatma.“

Ka’ aktepo lhna ngvenemaa. Ngkenneekmaske lhna ngkelvaa akvanyam, akelhvatasakho yemmen ngvenemaa tkok; ngkenneekmaskaske lhnak. Ka’ apkelhpavo lhna ngvengka, tokha’ aktepey’ a nak *vana* apankok, akteepmoho pangkeske ttek, apanka’ aak *vana*; pangkeske’ ette kveseya apankok *vana*.

Akhave nha nnengko hehenkok —*sanapana* apankok— alyesvasee pok akveseya; *sanapana*. Tokha nye ntahak hengke’ e, angvenemaa, apanka’ aak nahan *sanapana* —kaa’, mo’ok alelhqama *sanapana* panka’ aak— temo naha nnengko lha’. Ngkolhnakha’ *inyonyano* pankok angvenemaa tkok naamelh, naamelh ngkolhek angvenemaa tkok. Tokha ko lha ntahak; tase’.

Kennayam

Yeteema'

Mosavhoma' askennay'a lhemneya amya'a. Seta lhta to helhten-neseekamok — ka' apketsepo, maskengke skelyahaama, moyhaak mo'ok amya'a; vanlha nha helhtennaseengkaaha. Ka' syeyheengkaa ko lha', smeyaakho Kasao, Makhampenak; asmakmeeyaa stee pketkok, asmakmeeyaaak pelhyekhaaset Makhampenak — moveekha' Mmak-het.

Cerito pnée'eekha seta', aqaetnalhe kelhkakhama, makmeekaa hatsek. Kanmo nhan nentoma kokteye, apkaneekho nahan yeteema', al-yesvasema, yesvasema apaktek — sevalaq maka ngkolhata' tepo la ngvenemaa, kennayam. Epmek e', apyempehek; kelyesvasave' —malha

pintola, malha ham'e— yesvasave' apaktek yeteema'. Kelenteepmaa ta'a sevalaq, teepmo nhan ngvenemaa, kennayam lhemneya — stee pketkok, skelyaavek kata mokhe'. ¡Ta'anme ttek alelhqama sevalaq! — „Mopvan apyettek kelha elhata”, astahak spaqmetaangkaa mokhe'.

Kelangqaa nna'sehe, sevalaq apanke' aptahak. Nlaakek nahan — malha alloma nak eseksek alha— sevalaq nevhak, malha lelhqama, malha sevalaq nevhak. Kelya'seengke', aplhateengko yeteema'.

Ngvenemaa tkok

Lengua pankok alhaapak, kelhtekpeengaaha, khavek *vana*. Alhaapa kveseya, tekpamo maneng — akhavek ngvenemaa. Ngvenemaa, kennanay'ak ngvengka panka'aak, malha e', nyalhpa', lhemneya — akhavek takha panka'aak ngvengka pketko'ok, kennaneekamo panke'. Kelhqaaktemo pyempehek yemaya'lehe lhna kveseya, neengko nak alvata' — akpong, kelvaqtema nak, lhemneya; ya'lehe'. Akpong —kelvangqakhoho hay'— malha pya'lehe'. Ta'lopak nentoma, nen-yakvoma nentoma — nemmeekhek yemapy'a'lehe'; ya'le lhemneya.

Ngvenemaa, ngvenemaa tkok — kelhtekpaangkek, apqaetnalhe kelhtekpama ngvengka— aqhemoo meek ngvenemaa tkok, yokkangkas-kek meek ngvenemaa tkok. Ka', aktepo askok, kelhtemo takha' *vaille kuña*, ngvenemaa. Naamelh ngkolhek angvenemaa tkok, angkolanaa-maak asko ankок, mangolenyahaamaha. Angkemhaangkek ngkelvaa, ngkelvaa akvanyam, nekha' ananeekaaha ngvenemaa tkok.

— „¡Konanaamaha eee, asko nko nak!“ alhna ntemak kata'a ngkelvaa kvanyam to anneekmaskasekha ta'a.

Ka', ngkelyaave lhnak asko ankок ngvenemaa tkok.

— „¿Ase kveseya ham ye, tepo nak?“ alhna ntahak ngvenemaa.

— „Pangkeske tte kveseya ham'e, *inyonyano* pankok,“ na ntahak.

Ngkelvaa, angkonnopalhka' yaakhalhma', ngkolentepok yaakhalhma'. Epaqmetek *kasike*:

— „¡Kolentep yaakhalhma'!“ aptemak. „¡Kolyokkon nentavaskaa! ¡Maka lhna ngkonnopalhka'!“

Ka' alentepo ngkelvaa, annapommalhko ngkelhpe'e', nteengvayakmek sevalaq, pangkeske ttek veseya, *vana* pankok.

— „¡Konanaamahaaa, konanaamahaaa! Maka ngkotyengvomok, jngko-yaqnengkese ta!“ lhna ntahak mo'ok, to avanko annapommalhka'.

Pangkeske ettek

Apophek anka'aak kelhpe'e tko'ok lhemneya, popyet apmek apophek, nahan kelyaqhava apmankok apophenka'aak. Yaqteso ak-yeuheesangkaa ngvenemaa tkok, alyokkonkeskamo meek ngvenemaa tkok:

- „Alyaqtaapa ngkopmehek,“ angkopmehek hatsek, „mangkolhe ta empehek.“
- Akvanyam la angkopaqmetkeskha':
- „¡Mangkotav!“

Lhemneya, ngvenemaa tkok, mangkotomak yaysek; yaakpelhmok, mongkotomak. Yemmen anke' no khankeskamo, ntaake nna'aa. Mang yaayesek ma'; mang yaakpelhmok ma' — ntaqnevakke nyekhe'.
— „¡Akhave'!“ antahak ano anyama lhaha. „¡Mangkolhe ta empehek!
¡Alyaqtaapa ta ngkopmehek ngkoyokkonek nentavaskama,“ ntahak.
Lheenmo pangkeske ettek, *inyonyano* ngvenemaa panka'aak.

Aqaetnalhe, *inyonyano*: pangkeske ettek — ngvenemaa panka'aak nahan *sanapana*, lha'akmapok akveseya *elyoma*; po'ok enlhet apankok, *sanapana* pankok. Hehenko nnengko'o kennayam. Kolanetteves, hehenkok nahan, *inyonyano* pankok. Masma yaqtepa nahan, *inyonyano* pankok lhemneya, aqaetnalhe — ya', *kuattolo*, ngvenemaa lhemneya, pkelelhtema laallaqtee, kelhqahaskama yaapa'at.

Aptoma vana lhemneya

Ntaveelhke lhnak naamelh — pangkeske ettek nekha' — aptaveengkokho lhnak sevalaq peya', yaqtepa, kolektek, alatsehe lhnak nahan, ptaveengko. Kelhva'a' aktepo nak alatsehe'; kelhva'a' aktepo nak nahan, kelhva'a' aptaveengko nak *inyonyano* pataktek, taveengko nhan lhkapkoatko'ok. Metomak lhemneya, vanlha peya', yaqtepa, semheya' taveengko. Aptaveengko nhan — lha'anye' aktoma *inyonyano* — tomo nhan antava, mokhetkeskangke'; jatsopak! Tomo nhan alemhama nak alvata', atseta', alyaqyema, atseta', malha yaapateen-nek alyatka'a la'a, aptaveengko *vana* lhemneya. Tomo nhan melapang, mopahaap, akpet, aptomo nhan alha eseksek, alha alhvaseksek akveseya; pa'ang. Aptenyeengko peyaam nalhma', kelvetey'ak kata pa'ang. Kelhvee pkangkeyak, tepelhkeskangke' nepva'aak, pyepetka-so peyaam, kelhpetsesaakhek naa ta'a pa'ang.

Nyetnek nahan pokko, lhemneya, kelyeneengko yemmeeta, kelasma eemmenek, navaye, jhee! kelyamo. Mamma' yaapokko ma', kelhtemo takha *kosaron* — pokko, *porongko* pketkok. Maa lha pvah-hek ma' pokko, ya'le pangka'aak lhemneya — kelhva'a nengvetey'o pokko yaapokko. Maa *tenedor* ma' lhemneya, kelhva'a kelvetey'o *tenedor* — yamet aptemak a y'e kelyaqlhay'o kennapma napnaqsehe'; kelhpeengkaekme', lhemneya. Metomak apketkok; apketko'ok la'a, menyangke'.

— „Mangkolhe pyempehek,“ aptemak. „jKelyaqtaphapak epmehek!“ Yeneengko yemmeeta.

Ya'anka' lhemneya, pelhp'a'lh, apmoktay'o navaye. Aaqhek nahan etaptomahang pelhp'a'lh; apettek amhakha' nemmoktaya yetapto-mahang. Popyet, nentomo nhan, ya'anka' nemmoktaya — maa' anmaama ma' lhemneya — tomo qase'. Kennapmo nhan, kaqhemo nhan, apmoktay'ak meyva ya'anka'; aptomo nhan meyva lhemneya; ya'anka'.

Aklheema valha

Onlhengke Ihnak nahan valha ankок, valha pankok *inyonyano*, ammeengko mokhe'. Maka lhna ngkolhong valha, onsavhave Ihnak alyapnee' eekha yaatotse', lhemneya. Lhev'a Ihnak ammen apva'lhok pokko, pokko pva'lhok — maa kneeheekok ma' lhemneya; pokko kel-yatamo. Lhev'ak ammen, kelhtemo takha' *lamakuána* — akhavek tak-ha pankok yaanmen. Ammen lhemneya, peyaam apyemmenek na kta-hapkescaa. Kaa lhemneya etavha pvakmo', kelhtahapkeskamo pe-yaam, yaanee'eemong, yevhene'. Kelyaqhapmehe', keltaskangkek talha, kaa pkelyavaya pyettek, malha e', etavha pvakma'aak.

Valha lhke'ek:

- „¡Aklheema ta ngkelhvee!“ na ptahak ngvenemaa nyapom, „ngkotsaangvomo ta kmaalha la'a.“
- „Hay', pelhasep ata avatama‘,“ alhna ptahak.

Angketsaka lhnak —angketsaka lhnak naqa'— akva'akto valha; ate-peelhna kmaalha', ngketkaantek nak alhyakmoho. Ka' akva'akto lhnak natemma, laqlaante lhnak laqleemaaha kempo'o mo'ok temma; laqlaakme lhnak, lha'amyelhnak.

Ammen

Ka' aktepo lhnak ammen, kaa apva'lhog —kelyaakho kaa, mala y'e— peyaam apyemmenek, yaanee'eemong, yaapa'at eemmenek nahan, lhemneya; *sissa* pkelhtema takha', ammen nengko'o nelhtema. Akhavek yaanmen, peyaam apyemmenek pyeneengko ata'a; keltha-hapkeskangke', yaanee'eemong, yevhene'. Yetnek nahan eemmene

hatsek nee'eemong, nelyaqhapmehe', jetavhak eemmenek aknema nak nee'eemong! *lesekuána* pkelhtema naha takha'; kelyaqhapmo nhan lhemneya. Ammeeto pteengkok keltekpaa ngvengka, keletsek-haakhehe'. Naangke nna'see keltekpama ngvengka, kenneekmaske pnangkolha', ammeeto panke ptaangkok; kelelhpopa' apnangkolha'.

Ammeetaak apteengkok, lhemneya — melyaveekmok takha' yaanmen apanka'aak. Taveengkokhoho nhan allavo, maka lhnak el-laakesek ammen, taveekamo panke', peya', kokteye, klasma.

— „Astoma smakak,“ aptemak, „maka llaakesek ammen.“

Kelhtenneengcaa ta'a:

— „¡Alhpayesekha ta yemmeeta!“ aptemak.

— „¡Maa lha yemmeeta ma'? Maka nye lhpayesekha',“ aptemak. „Manghellavak,“ aptemak.

Kelhpaqmeteemaak nak *karai kuéra*.

Valha

Valha lhma ptemak lhemneya, apketkamaak nak na'ok pa'at; kel·halhnaakho lhnak. Apyapnaakhe lhnak yaatotse' valha —ngvenema—yelhneekaa hatse lhnak valha, lemon apnatanma. Apyeyaam a hatsek —man na ngkovakmok natemma valha, analhet amay lhnak ketsep-vakha', apqaqho pyeyaam; nyesvasave lhma pqatek akyetnakha valha.

Ngkelhpe'e', ngkenneekmasangke lhnak.

— „Ngvakte ta valha,“ lhma ntahak.

No lhma nyekhe' al·halhneengkaaha:

— „¡Mangko'ak valha!“

Ka kno lhma kyeplaakhoho, aqaetnalhe knem nak akyetnayam analhet amay.

— „¡Ma na ngko'aktak valha lhta!“ ptahak.

— „Ayeplo ta ko'o,“ lhna ptahak po'ok.

Yeplaake lhnak — ngkelyenna'ama lhnak valha, yeyaam apkaqhema. Nyesvasave lhna pqate kyetnakha'.

— „¡Valha lhke'ek, ngketsepke'!“ lhna ptahak.

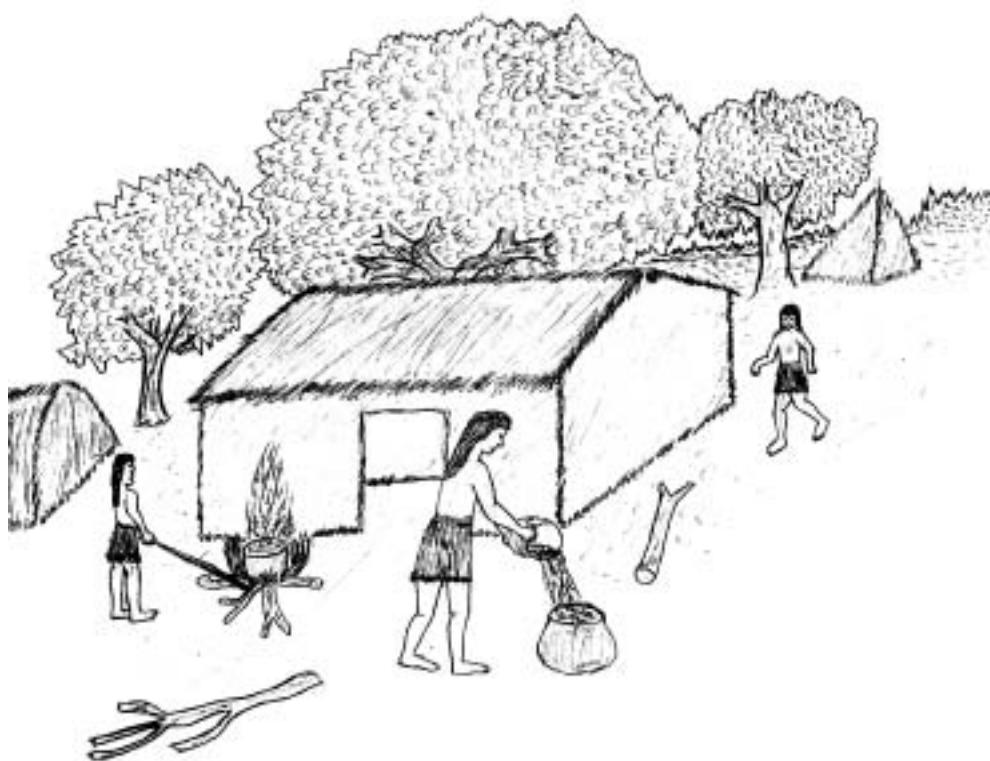
Aktemo nak alanamo nak alvata', yaavalha kveseya, akyesvasema nak akyelhna; tokha lhtaammalhko nak yaavalha, atsepma valha.

Kaa ksavhalhko lhnak ngvenemaa, kelhpaqnaakhek enlhet'a; nsavhalhke lhnak.

— „¡Anyene ta ammen!“ na ptahak ngvenemaa nyapom. „Ngketsepke lhnak valha, mangkotyepe ta qase',“ alhna ptahak, „nyene nnaqhaa' ammen.“

Kelhpaqnaakhe lhnak enlhet'a, kelemoktee'eekha kemmeyeakha', savhalhkehe' ngvenemaa.

Kennayam

Kennayam akveseya, vangqakhoho; qaetnalhe pelhten kelya'-seengkaaha, lhemneya, kelyo'o mneya. Man nak meek ma', lha'am-yek nanyep, nanyep ava'lhok; kelhtaveengko peya', kokteye, yaqtepa, seppo nhan. Peya malhek apteengkok, kemmetmo lhepop, taveengko ata'a — aptomo to pkelenteepma sevalaq, kelenteepma. Saasekheek elentepok, ¡hee! mangkotsakehe' elelhqaaksek apyempehek — mang-kakse ngkollaak ngkelhpe'e', maasehe'; *inyonyano* kveseya, maase-he'. Mangkolenteepmak angkelhpe'e' konem pa'at, ngkelaapeekhek aknemakha' atna'aak, alyeengkaa aqalhva tko'ok ngkelhpe'e'.

Aqaet angkelvaa akhanmo naamelh, khankeskamo sevalaq aktoma. Alyatemo nhan lheepak —mo'ok angkelvaa— alyatemo to nak ham'e, ka'a; alyatengkeskama sevalaq mo'ok — mo'ok, aqaet angkelvaa. Mangkolenteepmak naamelh, nnaqteenmehe' pelhasep. Saasek-heek ngkolyakvangkok yemmen, alyeelhvatemta sevalaq, lhemnaya — melvayakmok alvata' kelenteepma sevalaq; naamelh ava'lhog kel-yeelhvetamo yemmen, lhemnaya. Man yaqmopeya ma' — qase' ava nak kelhtelhneskamo pyempehek, kelmeheskamo pkelelhqamaha.

Ammakmeesekaa sevalaq

Leklavaqta'aak akveseya ngkelvaa akveteya sevalaq. Ammakmeeseyaaak sevalaq, alyakovakmo yemmen, tenyo'o nha yentapa, akhammo aktoma sevalaq. Ka' aknee'eekhoho katalhoho, taveengkok-hoho sevalaq — ammakmeekaaha leklavaqta'aak, leklavaqta'aa kveseya. Kelavaama lhnaa ta'a to pkelanteepma:
— „¡Kolhyem! Yetna kmakmeekaa hangke'e,“ lhna ptahak.
Kemmakmeesaa lhnak, leklavaqta'aa kveseya.

Nlaakek nahan ngkelvaa, leklavaqta'aak, aktekyamo, lhemnaya; ammaangkok sevalaq aknee'eekha', aqhaskaya, kennayam hatsek. Ap-me lhnak —akhave' allakteelhmak— maye' evamlhek leklavaqta'aa lhnak.

— „Angva'ankeska ta ko yentapa, angvanlhe ta,“ lhna ptahak montal-lakteelhmak.

Ka' apkemhaangko lhnak alakteelhma.

— „¿Ase pmek hamye?“

— „Maka lhke'e nye ngvanlhek,“ na ptahak.

— „¡Akhave'! Askelakteelhma ko m'e, ayentemekha ta ko'o.“

Apmeyeaake lhnak; apyentemaakhe pnee'ekha'.

— „Skelakteelhma ham'e,“ lhnna ptahak. „¡Maka nye nyaqhek!“

— „Ka', angvetalhkek sevalaq,“ alhna ptahak montallakteelhmak. „Ngvetalhke lhqama sevalaq. Tokha moka nyenyekha', ¡angvaqhek-ha'!“ alhna ptahak.

Ka' apyentemaakho lhnak alakteelhma.

— „Ma lha ktepaakho nhan, ngkomatnekha ata,“ alhna ptak kano. „¡Asvongkeskek tep!“ alhta ptahak.

Angvetaa lhqama sevalaq, tokha nyemak mo'o ngkomatnekha'; am-makmeeseyaaak sevalaq.

Aktekyama leklavaqta'aak

Neeyakvangqoo kemmakmeesekaak sevalaq leklavaqta'aak, tenyeskamo yentapa; alyakovomo yemmen, yakvongvaekmoho naasaa. Mangkommakmeekaak sevalaq, makmeengkaa leklavaqta'aak. Lha'-makha ngkelhpe'e' —annengkatelh— mangkommakmeekaaha; kemmosmek allakteelhma'ak ngkelhpe'e tko'ok.

Ntekyevke' angkelvaa, leklavaqta'aak akveseya na lhema, ngkelvaa.

— „¡Emmakmesaa ham'e, leklavaqta'aa lhke'ek! ¡Ngvetalhkek ne-yalhqama!“ temak *vana*, lhemneya.

Kemmaasekaaha enlhet. Kelvatneeske lhnak talha alhma' eseksek mokhe', nalhma' eseksek, maya enyaqhek ham'e, leklavaqta'aak; maya lhnak evamlhekha'.

Apmeyeaake lhnak alakteelhma:

— „¿Ase pmek ke?“ ptahak.

— „Maka nye' angvaqhekhak ham'e, kveteya lhke'ek sevalaq,“ alhna ptahak po'ok.

— „¡Akhavee! Skelakteelhma ham'e,“ tahak, „smeyaake“

Apyentemaakhe lhnak — montallakteelhmak mak enyaqhekha'. Pvetangvakmek alakteelhma, apyentamaantehe'.

— „¡Mangkoyeyhamaha! ¡Kolha na ngke'e!“ aptaha pkano. „¡Kolyatengkes sevalaq ka'a, kolyenangko ta ngke'e,“ tahak.

Nsavhalhkek kennayam.

— „¿Kelha kmaalha *vana* lhta?“ na lhta antahak kelha anyalheng kelha.

Mongkoteekha'. Nta'laakhe lhnak ava'lhok akvetaakhoho anyalho'.

— „¿Ko lha kmaalha? Maskengke na sveteya,“ alhna ntahak ano anyalho'.

— „Alhlavak ma’ a, naamelh ava’ lhok,“ tahak. „Hemyaakek skelakteelhma,“ alhna ntahak ano anyalho’.

— „¡Skee na ngkotsepaak!“ na lhna ntahak.

— „Akhavee’, ¡mongvetsepe’!“ ntahak.

Vanlha staha.

Yaqneneekamok

Yaqneneekamok veseya laallaqtee, akpavo lhta pyaqtreso, yaqneneekamok akveseya, nelhtema nnengko’o; yaqneneekamok. Nyetnek naha mo’ok akveseya laallaqtee, yeyapyayhee kveseya, yeyapyayhee nha kveseya, laallaqtee nhan. Nyetnek naha mo’ok:

— „¡Epavesekha nhan mo’ok!“ aptemak to pyaaha. „¡Epaves *toro tuja!*!“ epmehek.

Epavesekhak nahan *toro tuja*. Ka’ aksavhalhko la nhan:

— „¡Epavesekha kenetayevek!“ epmehek.

Kenetayevek akveseya laallaqtee — yeyapyayhee, *toro tuja*, ka’ akveseya nhan mo’ok kenetayevek, laallaqtee nhan.

Mo’ok nahan.

— „¡Alloma te’ en!“ aptemak maya ennaqsepok pto pkellaqtee.

Ka’ ngkotyepok yaanmen — ka’ apkelaqnee’ eekha yseksek maya hen-naqsepok, lha’ makhoho, kelhpe’ e’. Kelhpaqmeteengkaa ngkelhpe’ e’:

— „Tokha kvanlha’ nengveteya laallaqtee,“ nteengko ngkelhpe’ e’. „Nengko’o nempeema ham’ e, alaallaqtee,“ antemak. „Akhave pken-naa pankok,“ ntema ngkelvaa paqmeteengkaaha. „Hehenkok ham’ e, laallaqtee,“ ntemak. „Akhave nnengko hehenkok angvenemaa, apken-naa pankok angvenemaa,“ antemak akyaaaha la ngkelvaa.

Tokha kvanlha’.

Laallaqtee

Tepo Ihnak nahan laallaqtee, kelhpaveske Ihnak yaapa'at — ak-have Ihnak apkennaa pankok laallaqtee, ngkelvaa Ihnak alheetekaaha, angkoyeyhama Ihnak na'ok pa'at.

— „Maka lhke'ek alangqaamaha, laallaqtee Ihnak makak atepkesek,“ Ihnak angkopmehek.

— „Yetnek kelha menyama?“

— „Yetnek ma'a.“

Klheno peyaam apyemmenek, yevhene', yaanee'eemong — kelhvaas' akyenammalhko yaanmen takha pankok. Helhtenneskamo seta' — mang nak *vaso* ma' lhemneya — yeuheengkaa la'a pokko, etapvahak, malha y'e; keengke Ihnak po'ok ammen. Kelhvee lhna ngkaqhemak, kelhvee Ihnak apyaqnannmak, ammeeto ptemak; yetne Ihnak alhepe', annapma ammen, *chicha oje'e*, *oka'upa*. Aptaaneekho Ihnak pto aptekpama alhpong, taaneekhe Ihnak ammeeto'.

Mmaskek, nsavhalhke nak yaapa'at, nsavhalhkek naha allaqtema, kelhpaqne Ihnak enlhet'a.

— „Nelhta'akhe ta nnengko,“ Ihna ptahak.

— „Hay'. Savhalhkek kelha nellaqtema,“ tahak.

— „Savhalhke', atepe nnengko nehempa'akha',“ alhna ptahak po'ok. „Ngkotsaangva ta nha amay,“ na ptahak.

Kelhta'akhe Ihnak. Taveengko Ihnak amay, meek na ngkennapak, ap-tomo ham'e, akpet. Vetaakhe Ihnak nahan melapang, taveengke Ihnak amay; kelyephaakhe Ihnak, ¡hay! Kelhta'akho Ihnak nahan; kelvaakhe pnée'eekha e'. Vanlha staha.

Ngkelvaa aqhema ammen

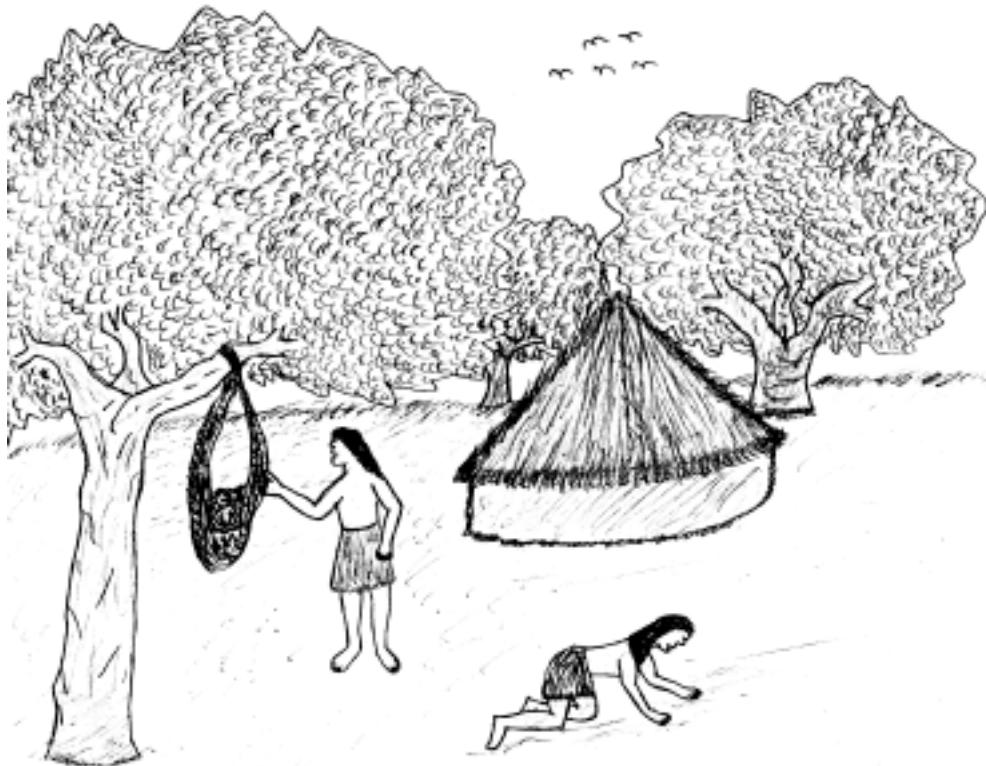
Ngkelvaa, ompatmaakhe Ihnak ataven, tetekko hatsek; alhna mpekkenak alhaata'aak heng. Nyevhee lhna pqate nsetko'ok, ammee-to' anyama'. Ka' alhna kyaqneno, angvene lhna nsetko'ok. Ngvetang-vaktek nak angken:

— „¡Heee! ¡Ammeeto ntahak meme lhke'ek!“ ntahak.

Ngkapaakhe Ihnak nahan ataven, tetekko Ihnak anyetnak, hengke'e, ayev'ak; akseenta nyekhe'. Mokhe ngkaqhangvakmok ammen, aky-

ma nhan; malha lhna ntahak akpelapeyam, ammen aqhema. Mang na ngkolhatakha'ak; vene lhna nsetko'ok, patmaakho lhnak na ha' angken:

— „¡Kolhyem! Ammeeto ntahak ham'e, nyama nak,“ na lhna ntahak.

Alhpong

Vana pankok alhpong, khavek tova. Yaapa'at klheelhma alhpong, aklheelhma anke'. Kelemyekaak pa'at moko ta ngkopaava yaapa'at. Nav'a temma nyokkanmak yaapa'at, pota ngkolemhantak natemma, po ngkopayhekhak allaqtema ngkelhpe'e'; no naata llaqte-mo, no lhteengkaa laallaqtee. Alhpong, skenanay'ak vakke empehek, ka', nenyokkono, ¡e! ¡teng, teng, teng, teng! ta'lopak apaama, taakha lhta ngke'e. Tokha lhta skenaneya m'a, alhp'o anak, meytek ham'e alhp'o anak, Mokito nha emyakha'; ellangqangvomok Mokito laallaqtee — kelhvae' a' memongko Mokito alhp'o anak. ¡Mangkaqtak apaama!

Ngkellangqaa ngkelhpe'e', ka m'a, Mokito; nem anke ngkopay-hekhak allaqtema ngkelhpe'e'. Allaqtema amhaamye', ampeesengkes-kangkek atong, to na ngke'e. Mo'ok nahan, allaqtema lhee, peeseng-kaskek naha tong, to mhaamye' allaqtema. Akhave' alemhama aqap-tek; mongkolpeesengkeskamak atong. Ka' amhama nak amamye', kelhpeesengkeskangke' atong. Moko la ngkovakhak *savado*, enyelh-qahasa ta alhpong kelhqama, elhata ta alhpo apkelhqama, apkapma takha', pota ngkoyenalhkak yaammen saasekhe'. Kelvaa', nsavhelh-kehk laallaqtee. Takha pkellaqtema, *katsaka* —molaqtemak ko takha pkellaqtee, vanlha *vana* apankok— kelhtemo takha *katsaka*; mongva-hapvanke'.

Pelhapan

Annaqteteekhek analhet sevalaq pelhapan apva', to nhan anata va', ahapo' ava', aknopaya la; metekteng apva' — skenaney'oho. Maskengke skenaneya, ma kveseya, mangkotyepeekhak sevalaq. As-veta lhta nyekhe' Apa metekteng yavay'a pyettek; moma amokta'. Sveta lhta nye nahan ahapo', moma angvaqhek nahan. Lha'amyne nyekhe pelhapan hengke'e; maskengke skelyey'aaha apva'.

Maa ktavakha nsetko'ok ma' pelhapan, emok. Eyavenkesek am-neema nsetko'ok, akyavaya mneema ngkopmehek, temo nak pelhapan — mpeskeska etnemok pelhapan, eyetkasekhoho nsetko'ok yetavhak amneema apmo la'a pelhapan; etavha pkamneema pketnemakha la'a mpeskeska. Mokheek mengveta', lhema hengveteya, kelhveek en-yenyek, ta'lo paqta'aak pelhapan, ta'lopa nkoo paqta'aak, ;mokhek mengvetak! Tokha maskengkek ko skelyey'aaha. Lha'anye nye ngke'e, nehevakhaaha na nnengko'o; ma nye lya'ha'.

Metekteng apqaptek

Metekteng apqaptek, metekte apqaptek nahan skenaneya ko'o, hempa'tek nempekkanna akvaakho la kennayam. Akhavek nentemo tama' takha pankok — eseksek lheya, eseksa'aak lheya; nennelh-paangke'. Nentemo nhan —pota ngkolyenna'— nentemo, nelhkaqtengkek papa' tama'; po nempeneso, neyaqlhengkaskek metekteng apva'. Pelhapen apva nhan, papa nentemak tama' — khave' tama', lheya eseksa'aak nnelhpama.

Phalhpehek, pelhpa’alh aplhata’aak, ¡menyaqtak me’e! metype’; phalhpehek, apvongqakhoho, temo nak *piola*. Nennelhpaangke’, nelhpalhqatma pyeseksek, nelhpelhyangqeema na ngke’e, ¡nyaqtaaak phalhpehek! Ka’, payheemok nahan —alhata’aak ham’e; no knelhpama— aqaet alhata’aak payheemok, pelhpa’alh. Eseksek —aseskok veseya, temo nak *vanteeta* aveekamok— aseskok nentemak nehenanay’o nnengko’o, temo e’, ¡yetavhak *volokke* nkok! Kenateng, nemmokto’o la, lhaa nemmokteya, ¡vaaa’! mangkopmehe’, kelhvee’ —mangkolhpelhyenneme’, etavhak veseya nyalhpa’— kelhvee ngkotsepok nemmoktakha neten, ¡vav! Mang alenyekaa ma’. Vanlha’.

Hetava’

¿Ase lhenek ke? ¿*Hetava’?* Hay’. Henekha’ antepak, *phooto*; astepke lhta ko’o. Heoka’ akseekaaha —sevalaq akveseya, askelhtenna-so lhta— *vanteera* kelhtema takha’, nelhtema nnengko heoka’. Atkeengkaa na’ok pa’at, ka’ tepo henekha’ hetava’, aktepo nha henekha’ asketka nhan; tokha ham’e, skelhqama hetepkescaa. Henekha kteepma hetava lhta ko’o, *phooto*.

Angketsepmehe’, nepeyam alhta ngketsepvayakmok hetava’. Akpaalhqatammalhka lhta, mangkota’leekha’; atsepvakmo m’a. Ka’ askelhyakmo helhepke’, asvaaktek hengke’e, skelhtennaso sketka:
— „Nyenyavalhkek angken,“ astahak. „Tokha lhke’e pkatannak takha m’a, *sementerio*,“ astahak.
Akvanlha’.

Astemo alangqaettav

Astekeyama

Savhalhko Mmakhet, *pee* nemmeyekho Makhampenak, astalh-naakho nhan *ekuela* Makhampenak. *Apee* spaqnemo *ekuela*, askelhqa-haskaa, astekyevke'. Yaasese nye stenyangvaktak *ammaasen* — motaqhaakhak netamen, astekyevke'. Alangqaettav hemak, *rekluta* apten-ya'ak, astekyovo; heyentemaakhek apkelemoktee'eekha'. Apyaqte-saakho nhan alhlavakhaha, hel·halhnnaa nye meme to heyapaska. *Apee*, eyeplaakhoho meme, kelhtennaske lhnak *ammaasen* atep:
— „Alangqaettav apyentemaakha'; aplava m'a *kampamento*,“ ptahak.
Pei heyeplaakhek meme, hemmalhneengvaakho patakom.
— „Maa lhe tenya'ak yaasese?“
— „Matanya'ak, kelhvee stekyavak,“ astahak.

Hemek alangqaettav, hey'asaakhoho apkelemoktee'eekha' ne-hekha langqaettav, astalhno langqaettav ko'o lha'; astekyevke'. Lha'-amyek takha', *rekluta*. Neyaamto *vasoya*, aslavakha *kampamento*. Ka', nemmeyaakho Marikal —lha'amyek langqaettav Marikal— asla-va m'a, *un año* —etrone *tiempo*— *un año otso mes*.

Asteepma alangqaettav

Astepke nyekhe', heyavaakho nhan, heyav'ak *matyol*:
— „¡Emilio!“ aptahak heyano, „¡Elheng sekhe'!“

Sketkaakhehe', askenengvaakhe pkemmakha' alangqaettav apveske'. Apkelyaama sveseya alhqaapok, lhaakma pkelveseya.

— „Ndéngo esétama ra'e. No, jepytagáta peteî un mes!“ aptahak he-yano.

Kaavo stahak, skelhtennasangko rekluta; lha'amy'e' rekluta, ososyento rekluta skelhtenneseekamok, ko kaavo primero.

Hel·halhneema Ihnak meme. Skelentalhnema lhta lheme', kelvaktek nak Kasao, kelhtennaske Ihnak:

— „*Optyáta un mes. Kaavo lhna ptahak*,“ tahak. „*Ha upéi akonvida umi*.“

Skaamtaakhoho akloma nak neten, klometen, pakpak; hetepkeskaktek hengke’e Kasao, *TAM*. Nta’laakhek ava’lhok meme:

— „*Se keranta iterei; mantérei svetey’ a pyaqtso*,“ ntahak kata heyano.

— „*Khave’*, ta’lopak aslomaha, alyesvasema ntahak hepetta’aj,“ staha skano. „*Skelhtenneskamo kelhvaa pkelentalhnema langqaettav*,“ staha skano.

Marikal

Svetaakho nhan aspeema lhee, apkemmaangkek *Marikálpe*, kellempo’o Kasao. Maka nye’ emok hemek.

— „*No — akhave’!*“ astaha skano. „*Ápe opa amigo*,“ sta skano. „*Ko’ánga peê peju Marikal, peju kuattélpe, naipóri amigo*,“ stahak. „*Nai-póri veíma nempeema lhee ápe*,“ astahak. „Akhavek kelemoktee’eek-haha,“ stahak.

Pei, skelhpaqmetkeskaa:

— „*¡Elemokta ma’ a!* Alhaye nke ta ntevekha’,“ astaha.

Tekpongvaakho tavapak, maka ntevekha’. Lha’amyek *rekluta*, ¡ha! alvaqtema *la mesa*. Mangkomalhqek nahan ham’e, *aluminyo*, atehe’; neeheekok nahan, atehe’, ¡sss! *Mburuvicha kuéra ijahel*.

— „*Pya’ e he’ u, ho’ ysângó!*“ epmehek.

Ellaveekaaha:

— „*Kaavo!*“ aptak heyano. „*Ofaltângó oréve galléta*.“

— „*Upéango kávo de semánapa ehenói arã, ndaha’ éi chéve*.“

Kaveengkaa *kaavo semmana*.

Kelyemmelhma yaasese

Pelhasep, *rekluta* — kelentalhne lhnak pelhasep *panadería*, mek elyemmelhek yaasese, *panadería ojejapoha* yaasese. *Hapee'* saasek-heee', no lyeengkaa yaasese. *Opaite la alhankok* —yaateseksek, taak-ha nak hengke'e— savhalhkehe'. Saasekheeek teppongvaakhak tava-pak, *péa ou hanguã*. Skelhtennaske':

— „*Mää oike pe panaderíape?*“ staha skano.

Kelvammakkek takha'.

— „*¡Helhtennes! ¡Pejéke chéve!*“ stahak. „*Sino pómbo jekuereáta, cuarenta o cincuenta hora,*“ taha skano *reklúta kuéra*. „*¡Elhpeves apoktong!* *¿Asek kelha lyemmelhma yaasese ye?*“ astahak.

Oí nempeema lhee, oike'akue reklúta ojaguareapa hapicha.

— „*Singko pkelentalhnak ma'a,*“ aptahak heyano *pa'aysano*. „*Che ahecha por que ndikatúi ake,*“ aptahak.

Mombyrygua la pkelyemmelhma, Pedro Juan, Concepción, Horqueta, hapee' Valyemi, kelyemmelhma yaasese. Ketsavhavehe' 'se pketseen-ta'; pelhase apvangqoo a'se ptaveengkok — mongvetak yaasese saa-sekhe'.

Kelvaammakke'. Kelhyakmek *tenyente koronel*. *Hapee* heya-veengkaa:

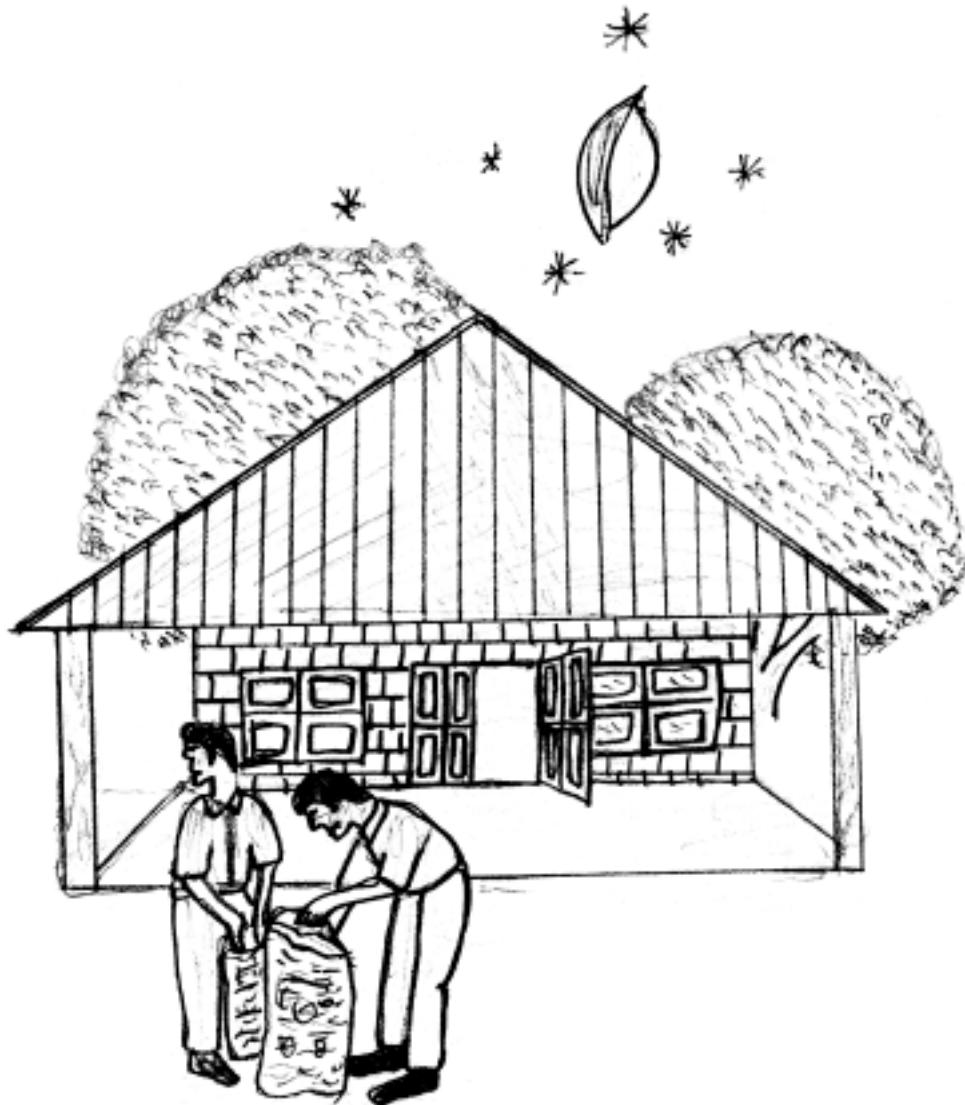
— „*Kaavo, elheng! ¿Nde eikuáma mávapa la omonda?*“ tahak heyano.

— „*Aikuaapáma tenyénte koronel. ¡Ehasa chée ápe, tomopu'a la ipō!*“

Aptahak apmek e'. *Cinco o omonda akue la galléta, omoakápero pe máquinape*. Nehelhtahaakho nha e', kaptek apatong, tyelle, overa pe *iñakā*. *Che añap mba entre ro*.

— „*¡Anike pe japo jey ótro día!*“ tahak *tenyente koronel*. „*Sino pehóta katigádo, un año pómbo vare'áta,*“ taha pkelano apeema lhee takha'.

Che akirir , pete pa'aysáno helhtennaskaa. Ha'e ojerure la y, ha nome'éséi ha'e kuéra, ha upéi ñemi hápe ojaguarea ra'e.

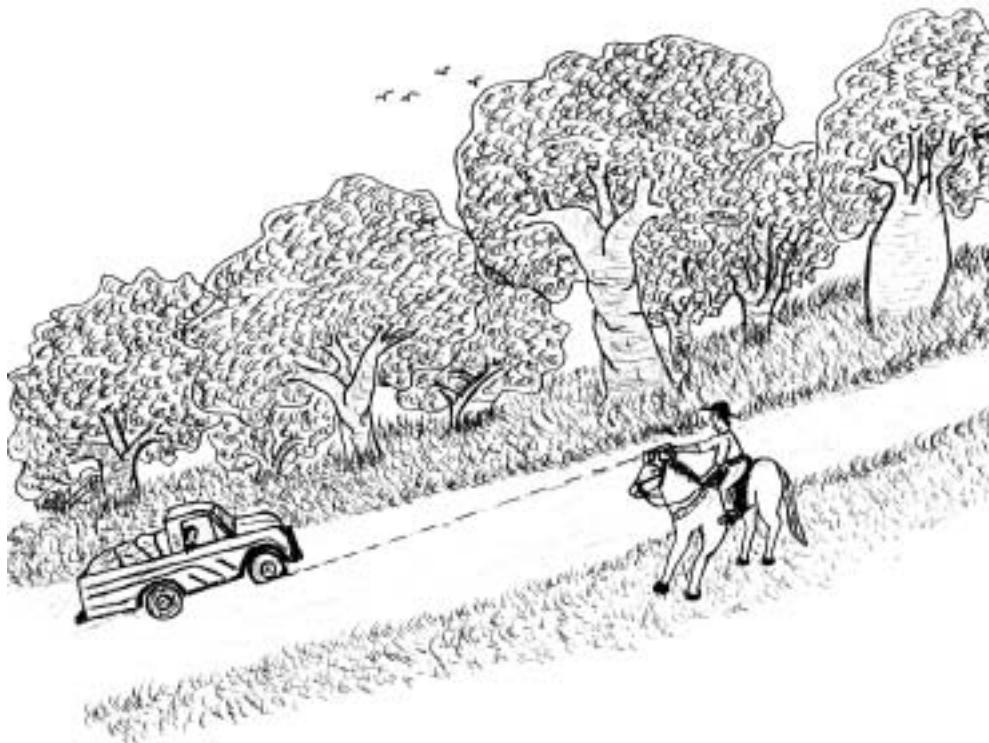

Ma hemmo'ok ma' *kuattélpe*; syetnaakhe' esnemakha', syetnee'
'eekha', *kuattélpe*.

Pei, guardia, aptaakha nak hengke'e, pórtiko lhnak, Marikálpe — roho entre cuatro, tuuno. La sey nelentalhnaakha' apyaqteso la'a; sosekheek la sey nentepaakho nhan. Ijetu'u la kuattélpe yma.

Nemmama voli

Kelelhyakmek *voli*, mak emmeyakhak ma'a, Argentina. Spaq-teepongkaskek naalhee paqtek — lheekme nnaqhaa pakpaa panka-aak, *hapee* skemmaato. Asmokta'ak amek, amamye' amek, ampaqha-vaakhehe'; smokta'a'. *Pei*, nelentepkaskek alhepe', angkelyaava nen-

teskasak apmek *voli kuéra*, nennaqtetke pmeyok, nelhpelhyangqakmek *karena*; nelyentemaakhoho. Nensavhavek nemmama *voli, contrabando* Ihnak, maya etsakhak Argentina *cigarrillo, harina, asukka*.

Nelletsevaskaskek nahan aptaveekamok. Skelhtennaske':

— „*Amo pehóta pe sena*,“ astahak. „*¡Eme'embána oréve!*“ Kasekhavek nahan, heyakave' — ammaa tkok veseya nyetnak hene-lhet, *pitola*.

— „*Amoktaa ta*,“ astaha skano.

Oñentregapa; omanea, ollavea pe ikamion kuéra. Nelletsevaskek nahan patacaa apanka'aak —nelvammakke'— nnaqhapa panka'aak. Skelhpaqmetkesamaha:

— „*¡Arriba la mano!*“ staha skano.

Pee, slekkaso nhan ammaa tko pankok, patakom apankok — mong-vangkok alangqaettav pveske', askaqlhengkaskek annaqhapa hankok; ammaa tkok askangkokha'. *Lye mése hi'are Marikálpe kálse, ogueru akue asuka, contrabando, harina, cigarrillo*. Vanlha staha.

Asyeyheekaaha

Vana panka'aak

Maa nentahanee ma' lhemneya —to na ngke'e, apyeyaam anak— man nak lhemneya kelhtahanee ma'. Kita lhna pkelaqlammaap, tokha lhnak naha ptahanee kita; ke'etse lhna ptemak, paphetka-save lhnak mo'ok kita, kelaqlammaap. Kita nnengko nelhtema, kelehamo naasaa — akhavek yamet, yemapa'at, alvangqakhoho; kelelyeekave' eseksa'aak. Kelhtanema lhnak lhemneya, kelyo'o mneya; alhna pkelhtanema kita vhok.

Akto nhan naqtetee pmankok hengke'e —kelhva'a' ennengko netseekaak takha panka'aak— vakke empe lhnak naqtetee pmankok *vana* lhemneya. Monyehe pkemmalha', lhaa pmaangkok heng, lhaa

pmeyaakhak nahan hengke'e — mangkeleeheevoo apmanka'aak, mon-
yehe' pkemmalha'.

— „Alha pmeyaakhak heng? Alha nha pmeyaakhak hengke'e?“
Kenaney'avek kata amay, jaaa!

— „Mangkeeheevoo naqtetee pmankok,“ ptahak.
Maa lyaaha ma' kemmalha', lhemneya.

Skenaney'o pelhpa'ah

Skenaney'o pelhpa'ah, helhtenneseengko tata:
— „¡Enana' pelhpa'ah!“ aptemak heyano.
Heyeengko nhan peletta ya'anka kveseya.
— „¡Nyaplenso ta!“ ptemak heyano.
Sengkuenta meto ampaqnemok, ¡menyaqtaak pelhpa'ah! Nenghalhes-keskangke pva'lhog moko la nyeyhaaha. Mompengkanmak hengqap-tek peletta ya'anka', hengva'lho mhakha', nemmayeekha', pota anlat-sevaksek kata'a.

Astanyave' kelyaqhava, apqaet. Maka nye' etelhek namyep; pe-ya pkelya'aakhak kata'a.
— „Al·halhnengva ta ko kelyaqhava,“ astaha skano tata.
— „Hay', el·halhnengvakha', yaqteeske',“ tahak heyano.
Kelelhyakme nna'see, ¡hov! heyeeka'a kto na ngke'e. Skahapkaskek yamet ava' snakha'; ngheta'ak, nghetekhanak nahan — taakha nhan alhkaakmoho. *Alhkaakmo mamye' nenne la'a, mentekhenek.* Alhkaakmo kto nak, meyeekha lhkaakmo kto na ngke'e — ka' nemmeengkok nahan e'. Nemmaangko la m'e, alhkaakmo mamye', kelhveek men-tekhenek, po elhtaqhoho'.

Asnakto na nye' aptamne apankek kelyaqhava, ka' asmokto'o. Yelhtengkek neten, koneng apette smokta'ak, to na ngke'e. Nyaqvata-ve' apkenyema, ka' apyetnakmo, ja! *Pesseitte* peletta ya'anka', ntalh-nave', mpalhqatavek aphekhek; menyaqtak veseya pelhpa'ah. Smok-ta'a', nelhtengkek kelyaqhava, ka' apkenyo, yetnakme'. Ngkelyak-lheekmek ema pankok, ¡lhok, lhok, lhok, lhok! menyetsepak kelaqha-va; molhkak nokham peletta ya'angka hehenkok. Asleko la'a — en-yenyenye ta. Skel·halhnaamaha — ketsepke', kelhpelhyennengke'; ka slekkaaskakho peletta ya'anka'. ¡Melaya pyettek! Spa'alhqatke' pvak-

mo', syenyaakaso apseskok, skelenyaakaskek nahan apye', apye pva'-lhok — aphekhek a asakha'; syaqteenkaso nahan apseskok. Asavhave sketseekha', apye a askelenyavak. Nta'laa apva'lhog tata:
— „Maplense pyettek!“ tahak heyano.

Kelhvae', moseekaak peletta ya'anka', malhkengkek kelha skaplense-ma.

Astenyeya klasma

Astalhno nhan neemmen; yemaama', ngkelyevhasavek pa'at — akhavek peletta ya'anka'. Ya'anka' kveseya, yaaposa'ak — vangqak-

hoho, malha y'e— kelasma nemmoktaya, tama' nav'a, pota anyeng-vaksek kelasma yaakhalhma'. *Kuattolo* sketsaakhak ya'anka' —pelhpap'alh nahan— tama nav'a; asavhave skelhpaqnema. Mpelhyangqakmek kata'a yamet avhak yemaama hatsek neemmen; ka' aslekvaakhek kata'a yamet, pelhyangqaamo. Ka' astaqha'a, stanyavek naha takha'.

Skemmayaakhehe' —mang saasemhe ma', mang yaalheyaak ma'; alha va', ava nak esnaqtetak— skemmeyaakhak, spekkenak yaa-ham'e; amope' yemaama'. Stanyave nak takha', apmakavek takha' yemaama', ammel'ave'.

— „*iNde, che ra'y,*“ tahak heyano.

Aháta kuri.

— „*¡Evendéna!*“ tahak takha'.

Apkasnehe'. Askelhtennaskek patakom, kelatsevaskek naqhapa pankok, lheepak apmak — *kuattolo* nyekhe skennapmak yemaama', yetavhak, malha y'e. Kaa staqha'a nhan.

Apkentema pelhpa’alh

Saasekha’, heyaapasakho nhan tata:

— „¡Tenyangva nhan klasma!“

Kaa svetangvakmo yetekteekoneetong, lha’akme ttak —ngkelhpahqak emaama’, navaye— nyava yetta’aak, malha y’e. Navaye nhan, kelhpahqak klasma, navaye, yemaama’. Skelyapsetkeee’:

— „¿Sek kelha ta ngvaqhek?“ astaha skano.

Nyeeka’ak kata’a, ¡heeee! Nekha nkek kata nlheekmok yetekteekoneetong, maka nye mokta’, ¡aaa! Anyeekak na ha heqaptek yemaama hatsek, maka nye pmek e’ — mamma’, molenyaamaha skemmakha’, malha stahak alha amhama la neemmen. Kaa lyeko’o —aqaet angkelhyakmok yemaama’— ka’ asmokto’o lheepak; nnelhtengkek neten skelyaplho’o. Ka staqha’a nhan.

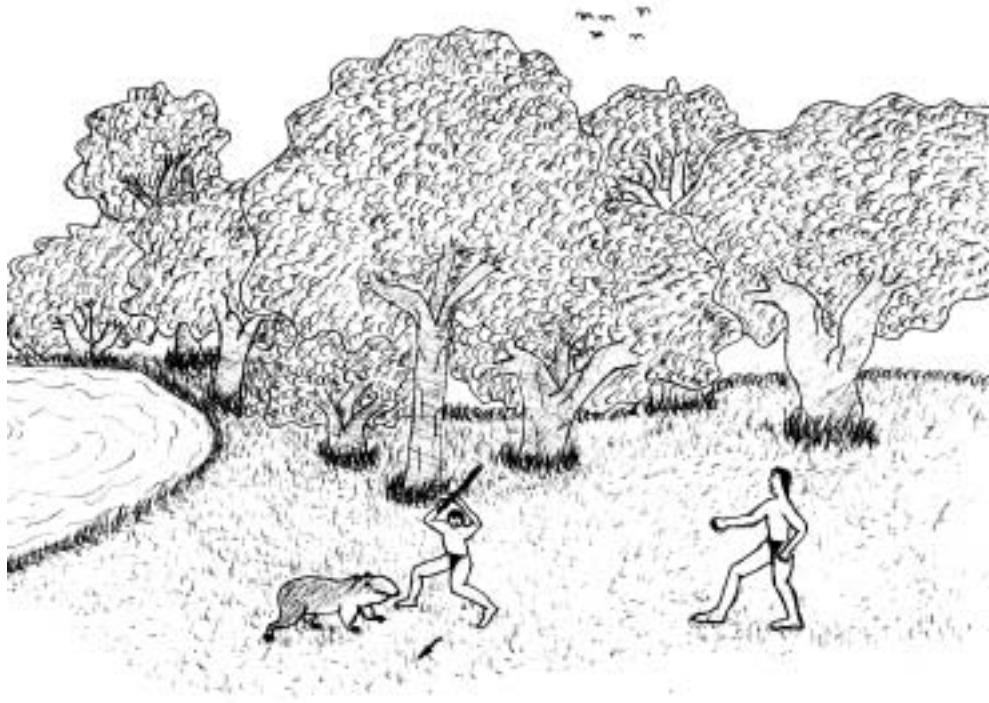
Maskengke stenyeya klasma, apkentek veseya pelhpa’alh ahankok, mongvasa skeeveso, netlhet apkentak. Ka sta’akho nnaqhaha; aqaet yemaama sketsaakha’.

— „Kente lhke’ek pelhpa’alh,“ astaha skano tata.

— „¿Lha ptaakha? ¿Maa lha nyasak phalhaso?“ ptahak.

— „Mongvasa staqhaso pnetlhet, askentasave’; mongvasak astaqhasa’ha,“ stahak.

Askemmalhneengvakmek *sanapanan*, *sanapanan* pvanyam, ka m’ a Kaselta. Akhavek ya’anka’ apmokteya navaye; yaaposa’ak vese-ya, vangqakhoho —annavek kemmakha nak ma’ a, vangqakhoho— ya’anka nav’ a. Kaa syokkono, syokkonke’, asaakhek nahana. Ka’, motalhnak neemmen — malhe nke’, malha stalhnema yemmen, vangqakhoho kveseya yaapa’at; asmokta’ a’.

Askaqhema Yetaptomahang

Tokha kto lhta nhan Colonia San Lazaro, *kesyénte hanguā*.

— „*Hetángo karimbata*,“ tahak kata heyano takha’. „*Ndereho rei mo’āi eténio*,“ ptahak heyano.

— „*Aháta ahechami*.“

Yetnek yemmee tamnek, nyeplaakmek klasma; nyetnek yemmen konne’. Hevomheeskek alheelhma, ¡vet! tahak — aplava mokhe’, askemha ko ngke’e.

— „¡Anlhengkek ma’a!“ ptahak. — Yetaptomaha’ aplhenak.

Talhnaakhek kata neemmen, yemmee tamne nyeplaanta’, yemmen ak-lheeyam. Mongvasa skelyeplho’o, askentasavek *takvala* hankok, sken-napalhkehe’. Smaangkek kata lhata’aat, ¡ha! Ka’, skemmangkesangke

lapna'aak, lheepak hengka smaangkok alapna'aak, syaqteenkasak hengke' ahak. Maskehe' alhteyam lhepop, asyaqteenkasak nahan ahak; maske lhteeyam lhepop — ka kyetno nnaqhaha e'. Skaveema alheelhma, svomheeske'.

— „¡Vet! ¡Elhyem! Eskaqha“, tahak.

Kelhyakme'.

— „Ante'ekha ta,“ staha skano. „Amopek hengke'e.“

Skangkek nahan nekha', ko'o nhan nekha'; navaye nhan netsaanta'.

Apee, elhtanyengva'akto nhan pakpa'lhepop ampo'o m'a Colonia San Lazaro.

— „*Mo'opa pehóta?*“ tahak helano pyeyheeseekaaha.

— „*Rohose ore rógape?*“

— „*Aháta pépe?*“ aptahak.

Ngkelhta'laakhek hengva'lha'aak, ja'mope'! Kelaskaskek heng, akto na ngke'e; syaqmongkesekhek kata'a. Nta'laakhek heva'lhok hentanyengvakto pakpa'lhepop.

— „¡Enyenamet!“ tahak heyano takha'.

Kaa heleltepaso hengke'e — askelhtennasakha lhta meyekha kto na ngke'e, amay mo'ok, hentepkasak — maske' atepo nennemakha', nta'-lavoho pva'lhok alheelhma:

— „¡Ay! ¡Amope'! Kelaskasak heyempehek, “ ptahak.

Vanlha staha.

Yevhene'

Nelhtema nnengko yevhene', nelhtemo nhan yaanee'eemong — amaasehe'. Mang neyaapsongkasakha ma', kelveek memmokta' — ampa'ankese nyekhe', mangkake kpa'anma; nempa'ankeskama, ja!

Nempelhketmek hempa'tek, hengke'e, eteepmopeya —lak kelha kveseya— vakk empehek, angkelhyava've'; nehetkeskangkek hempa'tek, nentehetmek hengke'e, henyespok. Nyaanee'eemong, amaasehe'; ngkolyaamaha moko la memmokta', ngkolyeekahak kate henna'at. Ka' nentemo ham'e, vana; nentepelhkehe', nentomo henna'at — mangkakse ngkaak yaanee'eemong; askek eemes, etavhak eemes. Nkolhtekha-naak henyempehek, ngkolyeekahak henyempehek maya memmokta' — manghemmokte'. Ka nyaapsongkas — yetavhak aktoma nem-palhqatma etavhak yamet, malha e'.

Asek kelha yamet nempalhqato lhta — hapen; hapen yetavhak qalhva, malha hengke'e, yaateseksek. Nyaapsongkaske', ¡hayyy! an-

navek tavapak — aqaet tavapak annaak yaanee'eemong eemmenek; aqaet tavapak anna'ha'. Nelyaqhapkek, nletsevasak; mak eemmenek netsaantama hengke'e. Kaa nelhapmo *votelya*; tepo *veinte litro*, *veinte litro* antepak yaanee'eemong eemmenek. Alheelhma nhan, tepo nha *veinte litro*.

Angvaakhe nnengko'o *piesta patronal* hengke'e, San Roque. Netsaantek yaanee'eemong, nempekkennak ham'e. Keletsepkek pnenyek takha':

- „*Iporã! ¿Eikuaáiko la reina?*“
- „*Ha'e.*“
- „*Mbovy pio?*“ tahak takha'.
- „*Lye mil un litro,*“ stahak.

Tenyaangkek takha' — San Roque *ára*, lha'amyek takha' — ketsaak-hehek yaanee'eemong. Aqaetnalhe sketsaakha snee'ekha', aleemom-malhka'. To nhan alheelhma, aqaetnalhe — netsaakhek nahan.

- „*Se ntencyangkok ke?*“ tahak heyano alheelhma alhta.
- „Tencyangvak yaasese.“

Pee — nemmaalha lhta, Levito — ntencyangvaakhek yaasese, *salami*; tenya'ak. Ka', nenghanvakto, nentavaakhehe'. Tokha kvanlha'.

Asveteya ko'o

Yahaalhma'

Yahaalhma', maa pvetakha nsetko'ok ma' taveekaa neten — kelhvee nyaqhek, yahaalhma'; netsepma enyangkok nsetko'ok, lhemneya. Akhave' —lhemneya— pkeletsepmo panke' pyahaalhma'; kennanay'o lhnak lhemneya meteemong annapmo pkelyahaalhma'. Kemmokhetkeskangke lhna pyempe'eek yahaalhma' annapmo meteemong — yentapa yepetkeskama, maset; yepetkeskamo nhan meteemong. Ngkopavok empehek nenan'o la'a, malha ngkopmehhek alhkaakmoho. Mangkatepo la'a to pyokkamma —ngkoyeyhamaak meteemong, ngkopmek eseksek malhek — kolhpa'ankesek melhma moko la ngkotyepok. Kelhveek ngkopalhqatek —temo na' ammaa tkok memmokta'— ngkotelhek hengva'lhog meteemong, kelhveek atsepok, staakha

nak ko lha' leklavo smelaya, ngvetsepok, jkelhveek meyaqhek meteemong! jSavhommakpe pkelyahaalhma' lhemneya! annapmo meteemong.

Kennapmo nhan ngkelhpe'e' yahaalhma' — maya lhnak epmek aptava'. Angkaka lhnak empehek ngkelhpe'e tko'ok.

— „jHey!“ na lhna ntahak ngkelvaa tkok. „jVanya phapak lheyap!“

— „Hay', ta'lopak,“ alhna ptahak yahaalhma'.

Netsepma lhna pkahak, atsepo nhan ngkelvaa tkok. Kenanaakho nha meteemong, lhemneya — savhoekpe' pkeletsepma pyahaalhma', savhommakpe'.

¡Meleknes!

Ngkelhtennaske ngkelvaa:

— „¡Meleknes angvengka nak! Ennaa ta pyahaalhma“, “tahak ano, „elhemma“. ¡Ta’alhkaso pyavkoma, meleknes! Ta’lopak apeeka’aak me’e, apyahaalhma“, “nta ngkelvaa.

Kelleknesave Ihnak ngvengka.

— „¡Va’!“ alhna ptahak apyahaalhma”.

Apney’ a Ihnak.

— „¿Sek kelha ntavalhkak ma’a?“ Ihna ptahak. „¡Ay’ammo ta!“

Lheekme Ihna pyahaalhma”:

— „Ase ptavo ye?“ lhna ptahak.

— „Mamma’, tape llekneskama, ntalhnek ava’lho ngvengka,“ lhna ptahak.

Aptenave lhna va’lho ngvengka.

— „¡A! Ma pva’lhok ma’ ngvengka nak. Tape lhke’e llekneskama. Skane tavaangkokha’,“ alhna ptahak.

Kasennammaap apyahaalhma’, enyamnek po’ok, enyaqhek, kelhtang-koma nyaha’.

Kasennammaap apyahaalhma’

To lhta nhan Mokito, apyahaalhma’.

— „Mangheyaqhek meteemong,“ aptemak apaqmeteengkaa neyaqte nnengko’o.

Askaqtemmaak kata’a.

— „Ketsepke ta’ a,“ staha skano. „Ngkemmetke ta pva’lhok.“

Savhommakpe’ yahaalhma’ Mokito, nennapmo nnengko’o. Helhten-neseekamok tata ko’o:

— „Ate pme y’e. Epavosaa pyempehek.“

Nenyapelhketmehe’ atsepma, malha ntahak nempekhaya la’ a moko la annanak meteemong; nyapelhketmehe’ kemmeskayaha yetnakha’, temo nak takha’ *pelota*. Syapelhketkek kata’a kyetnakha’, as-yapelhketke’. *Hapee* akmokheto meteemong, askav’a’ alheelhma:

— „¡Elhyem! Anyenyok hengke’e, anyenyok malhek, savheekpek maset.“

Nenyomasma. Mommamak to nak hengke’e moko la aqhek pyahaalhma’ — nenyapelhketke nak, ntahak hemmankok e’. Angkangkek meteemong ana’at lhepop; takha’ *he’i oakāvo oī yvýpe*.

Pkenaneya po'ok

Yahaalhma', kenaney'ak po'ok, taqmelhesekhek kata'a. Pvetaakhek nahan maya nyaqhek, kenaney'ak nahan, ta'alhkesakhek kata'a. Yeyhaa lhma' pkelyahaalhma lhemneya. Eyokkonek po'ok — akhave mmeeto' enneekmaksek lhemneya— eyokkonekhak po'ok.

— „¿Lha'amyek kelha pkelhtaangkaaha? ¡Maka nye yokkonek!“ aptemak apkanemo po'ok.

Tenkeskamo — apvankek lhemneya yaanetsepma po'ok apyahaalhma'. Pvankek nahan po'ok alvaalhaqlhee kveseya, nsetko'ok, teepma la atong; kelvankek lhemneya kelyahaalhma'. Kelvankek nahan yepheeneekhaa kveseya, ko e', eyephsek, ngkopmek hengvakmo e'; yepheeneekhaa', kelvankek lhemneya.

Ka', savhoekpe' apyahaalhma'. Kelvaa', ngkelhpe'e tko'ok, ngkelyav'a'; kennavo pketko'ok, angkelvaa, angkelvaa kyo'o, alyey-heekamaha — kelyahaalhma e', apsavhoma nyekhe'. Melyahaalhma lhemneya pyahaalhma'; enathangvomok nentoma. Emmalhnaaha:

— „¿Ma lha nentoma ma?“ epmehek.

— „Mamma qasek ma“, ntahak ngkelvaa kvanyam. „Mamma“, ma nentoma ma.“

— „¿Ma lha peya ma?“ ptahak, kemmalhneengvayakmoho.

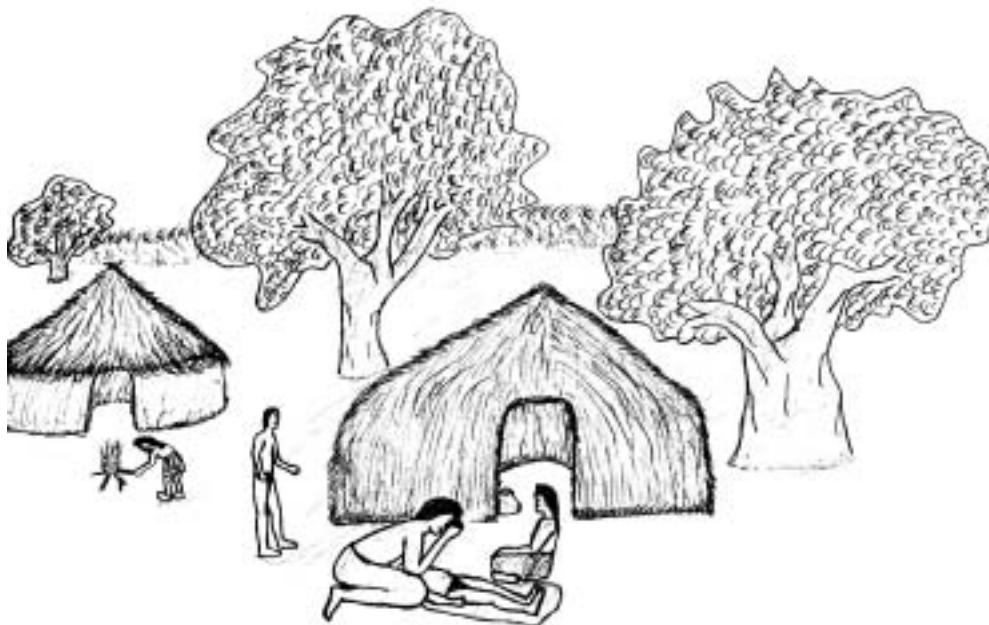
— „Montenya'ak peya“, ntahak, „ngkaqtak lhepop.“

— „Hay“, ta'lopak,“ ptahak.

Ngketsepke lhnak neptamen kemmalhneekaa lhke'ek peya' kvanyam', lhemneya; meta'ak atava', atava pvanyam. Pkenyakto pkelhkak-haa, vetangva'aktek — ngkelyenna'amaha aptava', ketsepke'. Nnath-heeske' atava':

— „Ta'lopa ta,“ ptahak.

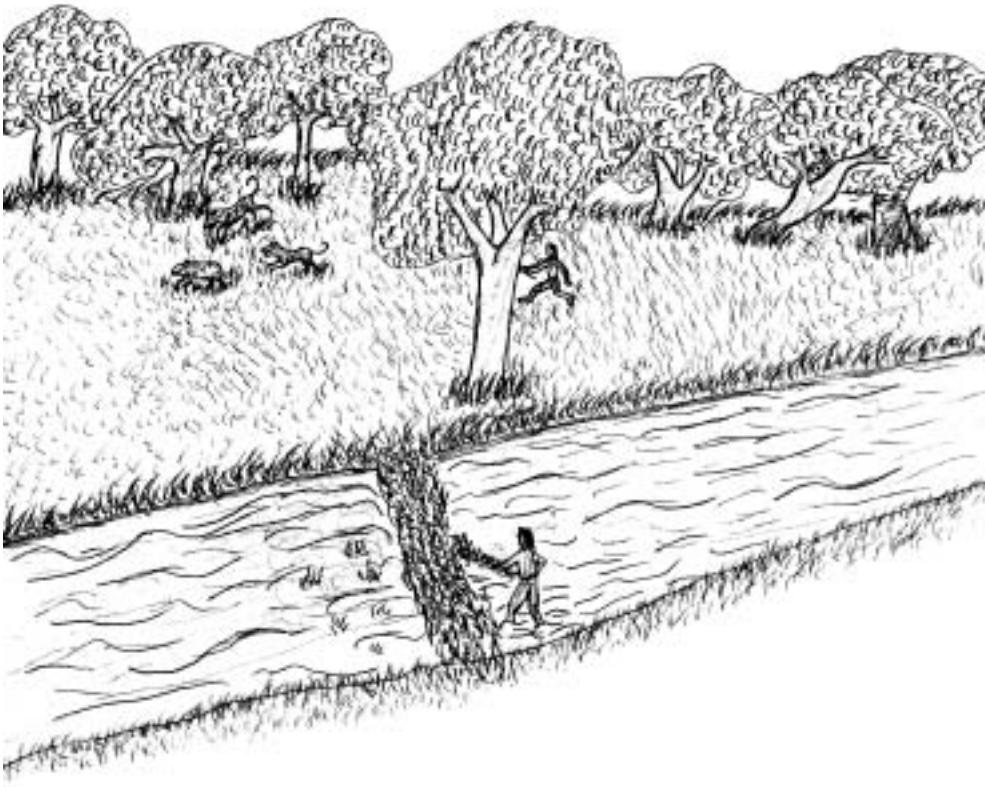
Apmaasehe'; pkenan'o lhnak meteemong. Nlha'amyel kyepetkeya me-

teemong; atsemhen yepetkeskamo kemmeskaya, akno la vahek semhen, po ngkoyeyhamaha, kvaneengko meteemong empehek tsemhen. — Lhemneya kteepmo sekha' tsemhen enlhet akno vahek, *apei* akpayheek-hoho, payheekhoho pkenanay'o nhan enlhet'a meteemong, lhemneya.

Kelasma

- Mo'ok nahana amya'a.
— „Angvahalhtemo ta ko lvata‘,“ aptahak hatsek, kelasma nyapom.
Pkelhpaqmetkaskek enlhet'a:
— „¡Enyahap ata lvata nak! Kelasma nlheyakmok,“ alhna ptahak.
„Antevaskek yemmen,“ alhna ptahak.

Kelapke lhnak, yamet ava lhnak kelapak neemmen. Kelentalhnaak neemmen hatsek, kelhteyammaakhe lhnak naata yamet ava' — kennan'o nhan alantalhnee'eekha' klasma.

Yetaato' apveseya, kela'ankeskama yamet, lha'makhoho, tenneskama nhan. Tenyayo nha yamet ava', kelhteyemmekhehe'; apkelayo ngkolyeekak klasma. Ka' lheyakmo klasma, ngkaqnaakhek ham'e, po ngkotelhek kita, kita kveseya m'a, alhpong, po olyeplha' alahak. Nyetnek nahan akma takha' alhpong —yetaato' apveseya— akma takha', neyapma; kahapkeskama lhnak. Annanay'ak klasma, yemaama', yaakelasma, vangqoaktong, yetekteekoneetong, navaye, amaama', savhommalhko lhnak alantalhnemo.

Aptalhnemo Ihnak nahan yetape’em —lhemneya, yetaato’ akveseya; kelhva’ akteepmo *nnailo* nenyamosmo neemmen, lhemneya yetaato’— tokha ptoma lhemneya *pa’aysano*. Tomo nha yetaptomahang, heva nelyeplhay’; kelhteyeekmek apma maya elentepkesek. Ngkel-halhneekaak yaakkhalhma tsemhen pota ngkolveta’; elyaqmaskesek semhen etaptomahang, pota lyeplha’. Angvetoho’ akmaalha la yetaptomahang, kolyepsaasangko kmaalha’, akhavek veseya akmama yemmen, ngkelhteyeekmek nyalhpa’ neemmen ;Lhak, lhak, lhak, lhak, lhak! ngkopmehek akmaalha’; nengveteya koyesvasoho’ akmaalha la lvata’, po nyepbla’ heva. Tokha kvanlha’.

Nentenyeya yemmen

Aptenya’ a Ihnak yemmen nalhma’, apyeno, akveseya nak —ak-yetnema nak yemmen— lheya. Mangkoyamasalhkek yemmen ma’ lheya; ngkonanhok yemmen — kelyaangkaa Ihnak. Apmetmek nak lhepop maya eenangkok yemmen — savhakpe Ihna pkelyaveyam lheya, yemmen ava’lhok. Kemmetengkaso Ihnak malhek, kelyenaangko-ho. Kangko Ihnak naha apnaqtavaskaa —yemmen nak ngkaqhak, nyamaka yespa’ak, mangkoyeyhaamak yemmen atsemhen— keleengko eemmenek lheya, lhemneya. Tokha kvanlha’.

Apkangke Ihnak po’ok tenyeya yemmen apyahaalhma’. Ken-neekmaske Ihnak po’ok moko Ihnak etepkesek yemmen, tepkaske Ihnak yemmen maya eyenangkok — kenneekmaske Ihnak; vankek kelha yemmen lhemneya, kelentepkaske Ihnak yemmen. Kelyeyheema Ihnak kelyeengkaa yemmen, paqmetkaske Ihnak po’ok:
— „Alyaamak yemmen, yemmen heyaqhak,“ Ihna ptahak po’ok.

Kelhvee Ihnak kenneekmasak. Ketse Ihnak malhek, teepma malhek — apyenaangkoho. Kelhta'akhe Ihnak kelemoktee'eekha', ketsaakho Ihnak etana'ata', lhemneya, kennapma.

Savhalhke Ihnak ngkelhpe'e' atsavo Ihnak pokko maya ngkoyenangkok yemmen; ngketsaakhe Ihnak pokko, lhemneya — akhave Ihnak *valte*, pokko kelyav'o yseksek, ketapvahak; yenaangko yemmen. Kelyapmeengke Ihnak — *pee alhtaqa'a nahan saasekha'*, yemasalhke Ihnak yemmen, *he'i takha séka, opyta he'i*. ¡Apvankek yemmen la aptepkeskama!

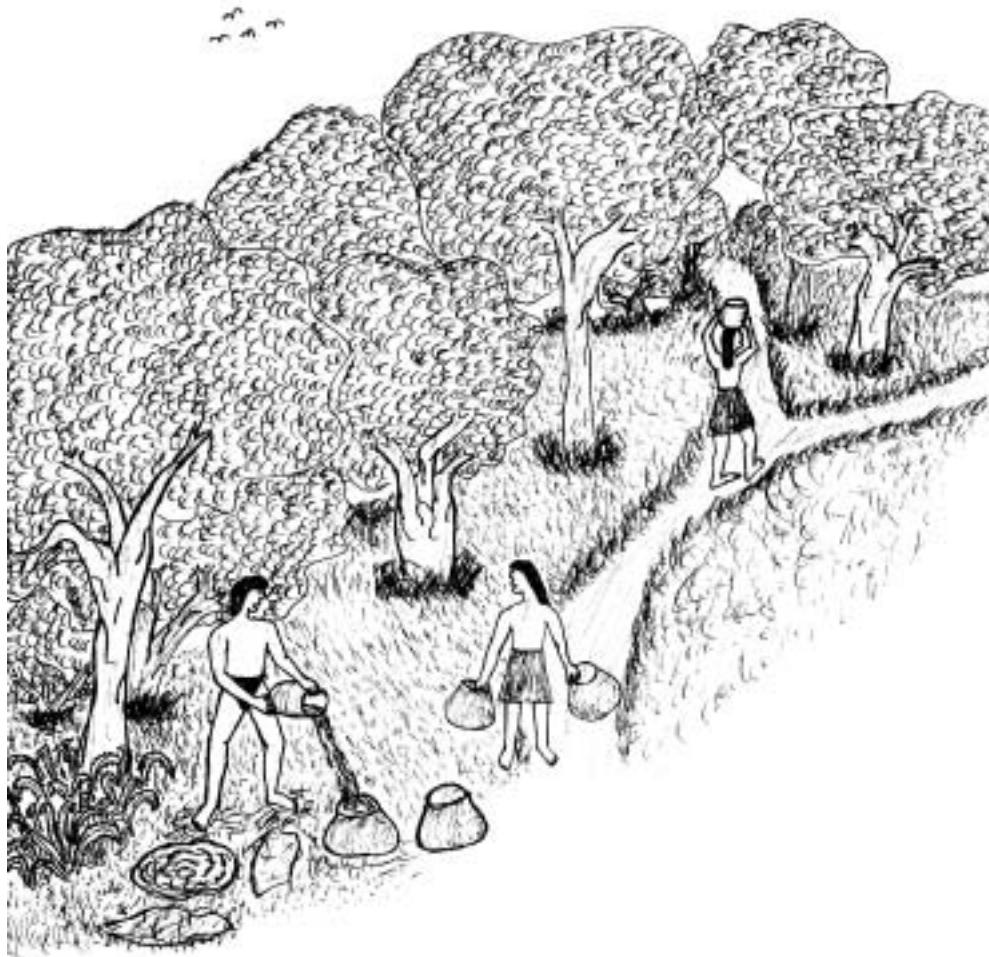
Naasaa

¡Mentekhenek naasaa! Nemmaangko la'a, kelveek mentekhenek; ngkahalhyengkamok apma moko la mentekhenek — mangkoya-masalhkek yemmen, maa lvooyakmo ma'. Ka e', nyetnek ma'a Kattilya neemmaan yetavhak, naasaa. *Vakka nyekhe'*, maya nye ngkoyenek — ngkelhvee ngkolhtekyo'. Popyet, tekyaammakpoho. Kelyaqhava, maya nye' eyenek — etekyo'. Nlha'amy'e va'lhok apma — alh naha nlavak menasma hatsek, yetektema Ihnak konee tong, hengke'e; ngkel-yephongvay'a Ihnak am'aak neten, menasma, Kattilya.

— „Atepek hengke'e, *tres kelometro*,“ alhta ptahak heyano *kasike Kattilya pegua*.

Angkaka' angkelvaa yemmen, moma' angkoyaqpaksek. Ngkapaske Ihnak mo'ok:

— „¡Eyakves no yemmen! Maka nye yelhvetek,“ Ihna ntaha' ano. Kelhvee Ihna ntekyevak mo'ok angkelvaa, yakvayaama Ihke'ek yemmen. Mangkotaakhak mo'ok, ka' aktaqha'a Ihna klheelhma:

— „¡Tekyevkek kelha lheelhma lhke'ek!“ na ntahak ano akpeema lhee.

Kelyaangvaakhe lhna nyekhe', mang nak etaakha', maa ktaakha ma', talhne lhnak lhepop. Mekke ktalhnee lhnak ntalhnak malhek, naangke lhnak yaakhalhma' alentalhnee, lhemneya.

Hentekhamma yemmen

Ntepkek nak ema nkok ngkelvaa maya nye ngkoyakvakhak yemmen — kelhvee lhna nlheekmo' amneema, tekhamma— ngkelvaa tkok nak, hentekhammaa hatsek nak. Aplaakek apvanyam lhemneya; anya'aakme lhnak apnakha':

— „¡Seta!“ alhna ntahak ano ngkelvaa tkok.

— „¿Se kto ye?“

— „¡Evatep no heyempehek!“ na ntahak.

Vatepnape lhnak — kelhvee lhna pyekpelhkak.

— „¡Lheya na ktekhamma naasaa!“ ptahak. „¿Ma lha kmeyaakho nha naasaa? ¡Angkotekyo ta!“ lhna ptahak, „ngkelentepkek ava'lhok ma'a,“ na ptahak kano ngkelvaa. „¡Mangkolheng! ¡Kapas ata nyalheng!“ na ptahak, „to ta eyakveskak yemmen akyama.“

Yakvaakhe lhnak yemmen — man nak eveektama' yakveekha lhke'ek yemmen, tekyevke lhnak; nnaqsepke lhnak menasma. Ngvatepnape lhnak, ¡hoooojjj! — malha lhnak alhankok ye'e, menasma— yakveekha nye yemmen. Ngvatepnapek nak — nyeetave lhnak atong menasma, ¡ma! Kelvaakhe lhnak nahan plha'makha' — ma temma ma'. Kelyaama lhna nyekhe' yentepaa pankok, savhomavek kelha kmenasma, yetavhak veseya va'lhok.

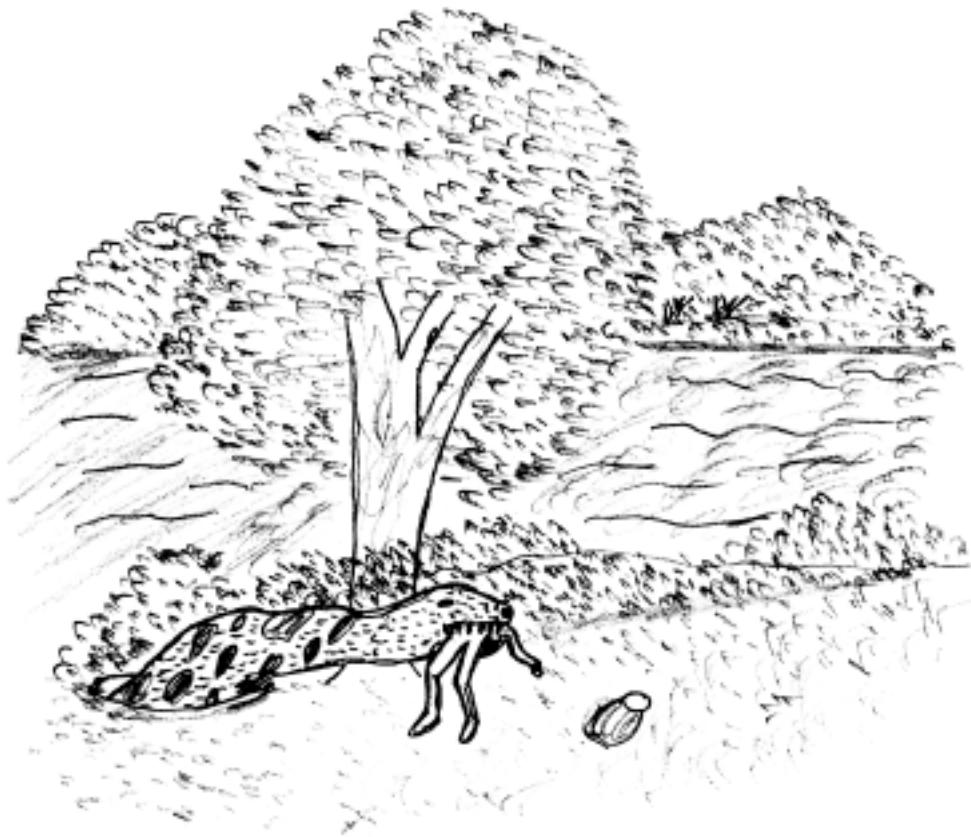
Ka', savhommakpo lhnak temma m'a, naasaa; kemmeengko mo'ok neemmaan kelay'o menasma. Ngkommentavo lhnak lhepop maya nyekhe ngkolhpatepkesek lhepop kelemoktee'eekha'; ngkelvaa kveseya apsongkeskama. Nyamonahke lhna ngkelvaa:

— „¡Lheya' apsongkeskaa naasaa nak!“ ptahak. „Kelentepke va'lhok,“ aptahak. „¡Aanyaangko ta nnengko'o!“ na ptahak.

Apkenyaangke lhnak, ketsaakhe lhna pketseekaaha kemmaalha lhaha;

nalhma lhna pnaqteenvayakmok, kelyeeka'a pkelemoktee'ekha', kelay'o kveseya kmenasma.

Angkemmentave Ihnak, ntenke ktaakha nak, konem pa'at — kelemoktee'ekha', maya nak nak ngkolhpatepkese pkelemoktee'ekha'. Elhtema'a melenteepma, kelha kelentalhnema lhna nye nalhepop — ngkelvaa kveseya apsongkeskaa, etavhak eemes angkelvaa tepo la ema nkok, mokhek annega'. Tokha kto lhke'ek pelhasep, mokhe sney'ak em eemes, allava lhke'ek pelhasep hengke'e, ngkelhpe'e tko'o lhke'ek; tepaakhek ema nkok. Etavhak eemes angkelvaa tepaakho la ema nkok. Vanlha staha.

Nemmeyekha Casanillo

Vana pankek tata

Vana panke' tata; meme nhan, *vana*. Temo nhan heyalheng, *vana* nke'. Temo nhan po'ok apkennaa' heyalheng aplava m'a, Mokito; *vana* pankek nahana, lheephapak *vana*, Mingkel apveseya, *vana* panke'. Apvankek *vana* peema, apaqmeteengkaa ata'a apeema panke'. Asya'aakhe lhta, mo'ok alhta *savado*, *pee* skelhyakmo nha' apyaqteso. Ko'o apetma' — heyalheng ma'a, aplava nak ma'a; helheneeng-kaaha ko'o hatse pketkok, *matyor he'i*.

Aplaake lhta nhan *sanapana* Ammakhet, kelvanyam. Kellaakek pketkak hengke'e, Mokito; *sanapana* kelloma lhta Mmakhet. Kella-vak nahana lha'makha' Makhampenak, *sanapana* nhan — *lengua*,

mamma', psavhommakpo; Loma Plata kemmeyeekha', kelhta'akhehe' kellavakha peema lhee. Svakme lhta ko m'e, svetaakhe lhta nhan askelvaneekamo lheme lhta; annopa pqatek asvetaakho nhan, tokha kto nak ko lha', nnopak hepa'tek. Heyentemaakhe pnee'ekha'; tenyangvaakhek tape'e, *polyo*, heyahankaske'.

Askelvaneekamo ltheme'

Aplava nhan alheno lhta, aptemo *komensaryo*, Seferino, Mmakhet kempayak; asvetaakhoho nhan Loma Plata. Aptee pketkok aplheema, Seferino pveseya; tee pketko plheema apmeengko Loma Plata. Helhtennaske':

- „Asyave', askelyavek nokham lhengkap,“ aptak heyano. „Kelloma alhta lhengkap tee pketko'ok Ammakhet,“ ptahak heyano.
- „Stee pketko lhta ko lha' aslomaha Mmakhet,“ astahak.
- „Tokha lhta ko lha' astee pketkok, Ammakhet aslomaha,“ aptahak heyano.
- „Ase kpeema aptemo langqaettav ke, alangqaettav pveske?“ staha skano.
- „Astepke lhta *kuattel*. Ngketsepave pva'lhok langqaettav pveske' astahaakho ko lha' *komensaryo*,“ aptahak. „*Komensaryo* stahak. Hellangko pkelentalhnee *komensaryo*, asto ko lha *komensaryo*,“ aptahak.

□ □

Pee, heyentemaanto nhan Campo Aroma, pakpaa lhepop es-kaamtak. Heyangko nhan *mattola*.

— „Saasekha lhke’ek ko maka te’ekha’，“ astahak. „Mokito maka mmeyakha’，“ astaha skano.

Heyangko nhan *pan* apvanqakhoho, apqaet. Heyangko nhan *salami*, leklavo pvangqoo, kenanemmakpo m’a, Loma Plata; hevakheeske’.

— „Esakha ta ngke’e,“ ptahak, „toma ta amay.“

Nemmeyeekha Campo Aroma

Ateepek hengke’e, kamay, meyeekho a’, Campo Aroma. Nen-yeekay’o nhan Campo Verde, *etansya*; ateepe’ — ngketsaangvaakhek amay, nehempaakhoho. Astenkek ko’o; astahak ko’o, astaha skano alheelhma:

— „¡Etyen! Kotsaangvaka ta amay hengka ye,“ astahak.

Aptenke’. Apqaet to pyeyheesekaaha pakpak, pakpaa lhepop; *toono* — nennaqtenke nnengko’o. Analhet amay, apyeeka’ a lhnak kemhava’; apkemmaatke’ to pyeyheesekaaha, *oguerekopa voi árma, réfle, ha ore mopu’ãite*. Apketko aplHEELHMA kemhava’, meyav’ak, malha y’e; angken aplHEELHMA. *Pee* kyeeko’o, nyeeka’ a’ pakpak.

— „*Ejedehána*,“ tahak, takha peema. „*No, japytárō ñande upáta*.“

Apketkok aplHEELHMA, emyo’ok ketkok kemhava’.

Pee nelempaakhoho; saasekheek nengvaakha’ Campo Aroma. Kelhveek hethanya’ak nahan Pitilo, Roberto; Luis Leiva, hethanya’ a’:

— „*Pejúmaio?*“

— „*Rojúma*,“ astaha skano. „*Reñohápe roho kuri, che ha Faustino Ramírez roho kuri kasíke amo, Mokítope*.“

Heyapahaskek hengke'e, plava nak hengke'e, *kasike*.

— „*Nde mánte nde kuaapa sakéño*,“ tahak heyano. „*Se ndasekuaái ha'e kuéra*.“

Apqaet yeta'ay' apkennapak Pitilo. ¡Lha'amyek enlhet'a Campo Aroma! Iha'amy'e'. Eseksek helemokkasak, nenlheno nnengko ngke'e. Kelva'aktek kata'a po'ok, kelyaakmek kata nennakha':

— „¿Va'a na' e?“

— „Hay'. Kelhvaalhke'ek nengvaktamo, saasekhe nak,“ astahak. „Ngketsaangvaakte' — pelhasep apvangqoo' alheyam, pakpaa lhepop,“ stahak.

— „¿Maa lhe naqtenak?“

— „Nentenke lhke'ek. Ka mangkota'lak antenek, nnelhtengke kveseyta ta pakpak,“ stahak.

Hapéi kasíke onguahê Casanillo; hapéi, San Rafael kasíke onguahê; hapéi, Sembo'u nunga —Sembo'u kelha pveseya la'a— ou kasíke avei. Opaite orevisitapa, okarneaka.

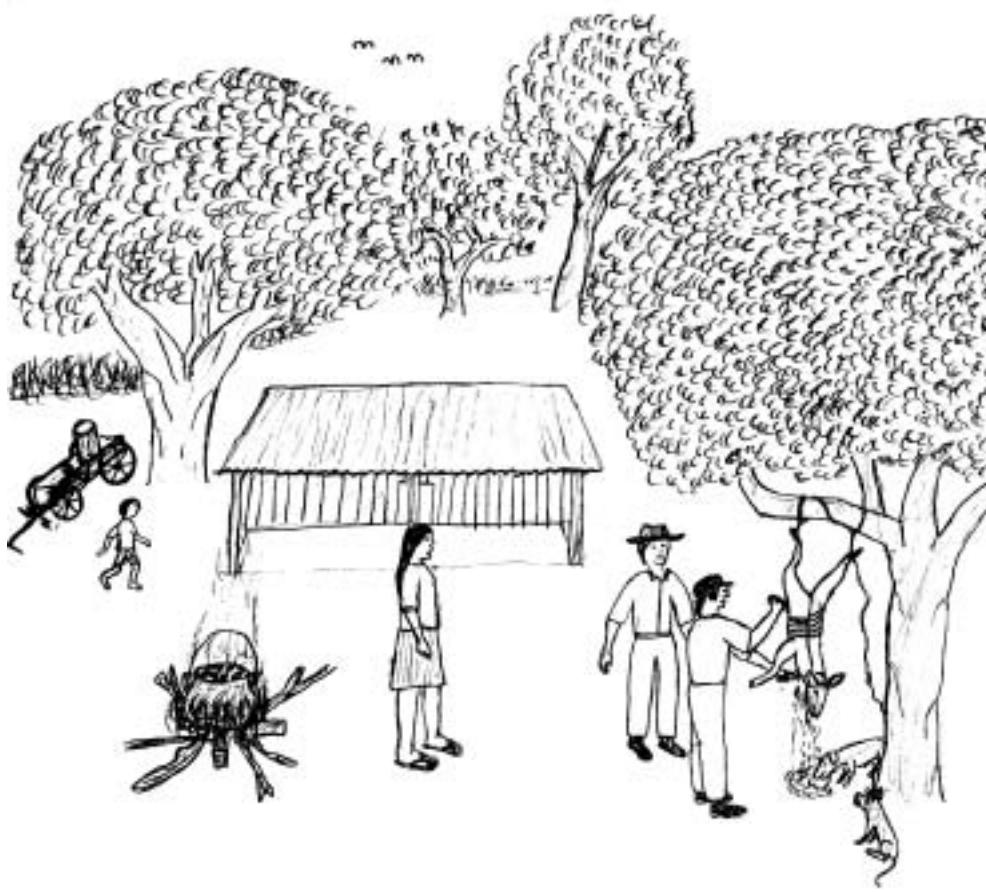
Yeta'ay'

Maya matong yeta'ay', Campo Aroma — apkelhnek neten enlhet maya nyaqhek yeta'ay'. Apyelhnek neten, apyaqteenkaske pyespok. Ka' aplekkaso plhata'aak yeta'ay' — apkenyehe'; nyetepke nye pyespok. Apyaqmaske nyekhe':

— „¡Menyetsepak!“ alhna ptaha nyekhe'.

Maa kmaakho ma', plheenakme', nalhma ptalhnak, apketsepvayakmek kelha mokhe'. Ka' apmaakho nha po'ok yeta'ay', ka' apyaqteenkasa' apnapenyetek:

— „¡Ngvaqhohok hata! ¡Enyenekhak nahan!“ alhna ptahak.

Espeema lhema nye nnak, kelloma nak ma'a, Campo Aroma — Ammakhet lhemneya, kelloma lhta. Elvetaakhek nahan svaakho lhta nhan.

— „¡Vakte na nhan!“ aptahak heyano.

Hetaakhoho nhan appa', meme anyalheng, svetaakhek Casanillo; kelvakmo nhan ma'a. Kelhveek heyaqteenkasak *vakka* petek, nema lhtaska talha, *asao*. Heyentemaakho pnee'ekha', staakek seppo, yepetke-ya *asao*, ¡a! Lha'amyek nentoma Casanillo; syepqanmaakhe'.

- „¡Etevekha nhan!“ takha heyano lheepa ngkelvaa.
— „Khave’, syephave’，“ astahak. „Angvommong hata,“ astaha skano.
Heyasmeeske ngkelvaa.
— „Ketsek hevakmo’，“ astaha skano.

Asyeyheekaa Casanillo

Casanillo, maang takha peema ma’, maak nempeema nke’. Ma nye ngkoyav’ a nsetko’ok — movan ette kpeema. Akhave ktaakha na ngke’ e, takha pketkak *memete*. Skelhtennaso *kasike*:

— „¿Mba’éicha nsetko’ok alloma nak *kolonya*? — takha pketkak *memete*. Ko’ápe, *inyo* pketkak la’ a,“ stahak, „mangkalavanak takha peema.“

Spaqmetkaskek lheepa nsetko’ok, takha peema stahak:

— „¿Moð guáiko nde?“

Ammayhaak henan’aha; mangkavanak takha peema. *Pee* spaqmetaak-ho espeema.

— „¿Ko lha knemakha?“ astahak.

— „Ka m’ a,“ antahak heyano.

— „¿Laakek kelha nyapom?“

— „Laakek ma’ a,“ ntahak.

— „¿Angken?“

— „Nlaakek ma’ a.“

— „¿Ko lha knee’ eekha m’ e?“ astahak.

— „¿Maka lha tyeenengvohok tata?“ ntahak heyano.

— „Maka nyekhe’ atak anyapom.“

Heyentemaakhe nsetko’ok; Casanillo.

Appa'

Heyaqhaskaskek yetay'ay' appa' — lhemneya aplheema appa' ko'o. Hetaakhehe' Casanillo, heyaqhaskaskek yetay'ay', yetapvahak yetay'ay'. Meheyenyaok asketka plava nak hengke'e, asketka ko'o — apnavek hengke'e, ketapvaha ptahak. Aptahak heyano:

- „*Lha pmaalha*?“
- „Appa lhke’ek maka y’akha’,“ astaha skano.
- „Ko ata nhan,“ aptahak heyano.
- „*¡Lheng!*“

Heyaqhaskaskek yeta’ay’, heyetseveskaske’. Akhano nhan pe-ya’, yepetkeya.

- „Maka lhke’e nnengko lhte’ekha’,“ staha skano appa’.
- „*¡Elelh sekhe!*“ ptahak.

Heyetseveskasakho nhan yeta’ay’, *mattola*, astoma ta amay — asme-yaantak hengke’e, *Mokítope*.

Nelehyeyam

Nennaqteno nhan amay, nyangqalhkek amek pakpak, nennaq-teenvakte’. Apyephesaakhek nahan, nelhkaamtaakhek nahan. *Syen meto* anlheyak, ampaqhavaakhek naha amnek. ¡Ssss! Syamono apyey-heesekaaha:

- „*¡Enyahap!*“ staha skano.
  - „Mam neyapma ma’,“ ptahak.
  - „*¡Maa lhe tsantama?*“ astaha skano.
- Casanillo *kuéra* pakpak apanka’aak, *traytol* nelhkaamtak.

Nengvakto nhan akveseya Santa Elisa, apyaqteeske’.

— „Mang yav’ a nkok ma’ pakpak,“ aptahak heyano apyeyheesekaaha.

Askelhtennaske’:

— „Annaqteenvak ma’ a, Campo Verde,“ stahak. „Maske’ atepo m’ a, Onse; maske’ atepo nhan Makhampenak,“ astaha skano. „Saasekhe ta

ntepok. Anto ta sekhek nentoma, pota ngvakhak Makhampenak.“ Kelentepkeskakho nhan Makhampenak to pkellavakhaha. Helyente-maantek nahan henya’santo ngke Mokito.

Sevalaq

Nengveta lhta nnengko’ sevalaq amay, Santa Elisa amay, mok-haa na ngke’e. Anyeeka’ak pakpak atamnek, *ruta*. Ngkelangqaa eng-ken nahan sevalaq — akhavek annaqhana’ apqatek, apqate enke’, em-pehek anke’, nyesvasema empehek. Mongkolhkalhkek alhqama, jal-hqama nke’! Akhave ktemo nak apkelenteepmo nak enlhet’ a, po ngko-latsevasalhkak kelhqama enlhet apkelentepo la nha sevalaq. Akhavek me’e, alhqama nke’, akhave kveseya enlhet, jsotse! Sevalaq nevha kveseya. Mangkolatsevasalhkehe kmamak’ o la’ a, alhqama nke’. Maa nekha kveseya, peesym nekha’, peesym nahan atapnek, peesym

nekha nhan ayo'ok, maa nekha kveseya, alyaqyema lhqama; amhaa-lhe', yaasevomhaalhe lhta ngko nengvetak ma' amay.

— „Ngkoyeeka no sekhe’，“ aptak *sofer*.

Ngkelangqaa engken, nlhengke' — malha kta'lo amay akmaa-lha', kemposka'ak lhepop akmaalha'. Neyanghasengke nye heyaqtek, ka klheenakmo ngkelhvee', mongveta kmaalha'; nlheenakmek sevalaq. Ntalnek kelha malhek — malhek, ¡lhepop! Maskek nengveteya, vanlha kpaama — ntalhnehe', mongvetaakha'. Ka nelelhyakmoho, ¡m! Nemmeyeanto m'a, Mokito.

Nelveekta' Onse

Nelvaktek Onse, yaqteso pankek nengvaktamoho. Nelyeeka'ak Onse — asmaangkek pakpak.

— „¡Elelh sekhe'!“ tahak. „Yemmen enye smakak. Ammalhneengva ta ko takha pnée'ekha'“, astaha skano apyeyheesekaaha.

Nelentepke'. Helhtennaskek takha':

— „*Na'ápe pósō, pei'usérō, y porā*,“ tahak helano.

Nelyatmek nahan yemmen alhankok, man yemmen ma' amay; *seeka*.

Asvetak napnaqsehe'; taveemaak nekha' amay, apqaet, etapvahak.

— „¡Emamok sekhe' pakpa pankok!“ staha skano apyeyheesekaaha. Astaanke ptavakha' — mam pelettav ma', maang *masete* ma' nentek-paama la'a. Asmaangkek konee patong, to na ngke'e; asvapokha', ngkente pnapenyetek. Yaanmee lhankok nempalhqatak apvakmo', nel-vatnaakhek talha, nentavo.

Pee, nelempaakhoho nhan, nengvetangvakmo nhan yaho, nel-yengvakkaske'. Taveengke', kelyaqlhakak lhepop yaho —alvaqtee pa'at, mehengvetak— nelyengvakkaske', hengqaet.

— „Vaaaa!“ staha skano.

Maka nye' ellempa' alhepe' — maske lyenna'a' aplhempankok, kelh-payeskek naata; nelhtekpongkek yamet, nehelhkenke' leklavo pva'. Meek, mo' ontook ma', ma' nentoma ma' amay ma'. Nelehkenke' apqaet yaho.

Etapehe

Hapee nengvetaakho nhan pe'em; nenyaqmaseeyaak eseksek pa'at, yetapvahak pe'em, ¡yetapvahak, malha y'e! pe'em apyesvasee. Neyaqhak nahan, *apee* nehelhkeno nhan. Ka' nelvetaakho nhan po'ok.

— „*Teju kua*,“ aptahak.

Kelhpaqmetoho e'.

— „¡Akhavek kelha pe'em, yetapehe pketkok kelhaha!“ aptahak po'ok.

Imandu'a pépe. Hapee, ketlheno yaaham'e, kelhtemo nak takha' — kelloma nak alvata', nyahaleemaa.

Neten akyenaqtemakha nyahaleema, neten yamet, mangkot-yepe'. Pehe nhan —naqa', etapehe— kelloma nak neemmaan, alvata'; elyangqak neten. Mentaklhek nahan, meyaqhek etapehe; etapvahak, malha e'. Ahamtopo pqaptek; apnatheeso la'a, ngkolhatakha pqaptek — ngkopmehek e' moko la menyaqmaksek. Maasehe', atsepok nak hentaklho la'a; tokha ptahak takha', *ponsóño* kelhtema takha'. — „Akhavek pe'em,“ astaha skano. „Ka neemmaan ham'e. Etapehe pveseya.“

Nehenyeheekamok

Menghelyemmek hengveto la'a, moko la mentaklhek; *¡nehenye-ma mhakha!*! Eyephekhak natheeso la'a, elyepheeksek apmaalhempe-naak apnatheeso la'a, *¡nenyema makhave!*! Anyekpelhko' apmoko na ngkonathaksek, eyelhnekhek neten; temo nak pe'em moko la etaklhek semhen, eyelhnekhek neten. Nehenyaangke', *¡maa pkennaa ma!* nen-savhalhkek nehenyeheekamok, *¡haek!*

Neyalvata' alhta nhan, neheekamok kelvaanet. Ngkelvetangvak-mek semhen; yephehe' — menyaangko nnengko'o.
— „*¡Anyaangkok!* Mentaklhek nak ma'a, *ponsóño* lhnak,“ astahak. Nehenyaangke'. *Pee* nengvaakho nennemakha' — alhkaakmo hatsek henyeplaakha', *¡aaa!* Angkelatsevaskek nennemakha', Kaselta — *teek-ha* nyekhe', alha; amopee nyekhe', *¡haek*, malha menyaskama la neten! Kelhp'aankaske lhkaakmo hatsek tepo alvata', hentekhamma. Lhepop aktek hemmokta'ak, maa mommongkok ma', nelyaqsave'. *Pee* aksav-halhko amneema, *¡haek!* paqnehe' alvata', hentekhamma.

Nempeema nke'

Nta'laakhek heva'lhok

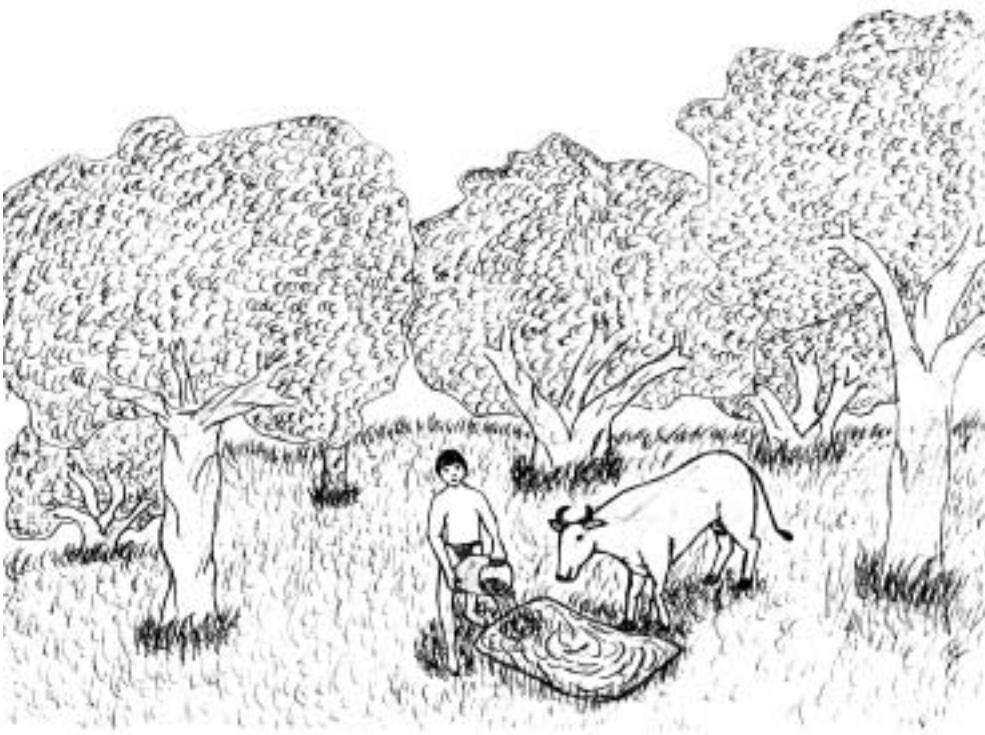
Nta'laakhek heva'lhok apkelvo'o lhengkap, maya lhnak ennak *vana* apeema. Skel·halhnek alhte nyekhe lheyap:

— „Ma ne v'eektak,“ taha·spaqmetkaso speema lhema.

Skel·halhne lhta nyekhe', askelvangqaamkek nahana, maskengke skel·halhneekaa, skelvangqakme'. Ka smeyaakmo nha ngke'e; smeyaakho nha Valyemi, takha pnee'eekha'. Takha pnee'eekha lhta nahana aslava-ha, askeekamok yemmen *vakka*, maan yemmen ma'. Malhek, asyata-mak kata'a *vakka* lyama; asmakmeengkaa mokhe'.

Skel·halhneekaa nyekhe':

— „Ma na ev'eektak spaqmetkeskamo lhta, kempo'o lhta mokhe',“ stahak.

Skenya'aktak ma'a apkelva'akto lhta; ma lhta ta'ak. Helhtennaskek ngkelvaa:

— „Kelva'a lhke'ek me'e,“ antahak heyano ngkelvaa, „;apqaetnalhe lhke'ek!“ ntahak. „Apkanayke lhke'ek, maka lhnak epaqmetkesekha‘,“ tahak, „apaqmetkaso lhta, apvayo lhta pmamye‘,“ ntahak ngkelvaa.

— „;Asek enlhet ke?“ stahak.

Asmaangkek hepatek.

— „;Sek kelha enlhet apkelvo'o ye? ;Akhavek kelha pok enlhet?“ stahak.

— „Akhave‘,“ antahak heyano ngkelvaa, „na nye‘ apaqmetkaso lhta nhan nempeema nke‘,“ tahak.

Kaa syaaha. Kaa skelhyakmek hengke'e, svetangvakmo pnakha *kasike* lheyap, apnakha'. Mol·halhneekaaha.

— „Mevaatek kelha m'a,“ astahak, „— elelhyemo ta.“

Nempeema lhee

Takha lhta nha plHEELhma lheyap apvo'o lhta nhan, akhave lhta nempeema lhee, takha', yentemaakmo lhta nhan. ¿Vankek kelha nempeema takha lhta? — Takha pankek nahan; syekpelhke lhta ko'o, katsemak kata'a spaqmeto.

— „¿Ma ngkapvanak kelha nempeema?“ staha skano.

Kaa helhtennaso lheyap, tsema'aa nempeema lheeya.

— „Takha m'e,“ tahak heyano lheyap.

Kaa syaaha, ka' asvammakke'.

— „¿Se kto pyentemaakmo nak takha ye?“ stahak, „ma na yentemaakmok nempeema lhee,“ staha skano, „kelyaaha la nempeema. Takha', melyehhek nempeema,“ astaha skano.

¿Kelha ta nhan elelhyemok lhengkap? ¿Kelha *anyo* kelha nhan elelhyemok lhengkap? Al·halhnama ta. Maka lhta pmek meeka'a, amongko ta plavakhaha. Amangko ta, pota myakhak *Rayo Pa'i Puku*; alhtennaskaa ta'a:

— „¿Kelha apkemoktemakha', kelha *kolonya* panka'aak?“ hata apmek *Pa'i Puku*, alhtennaksek.

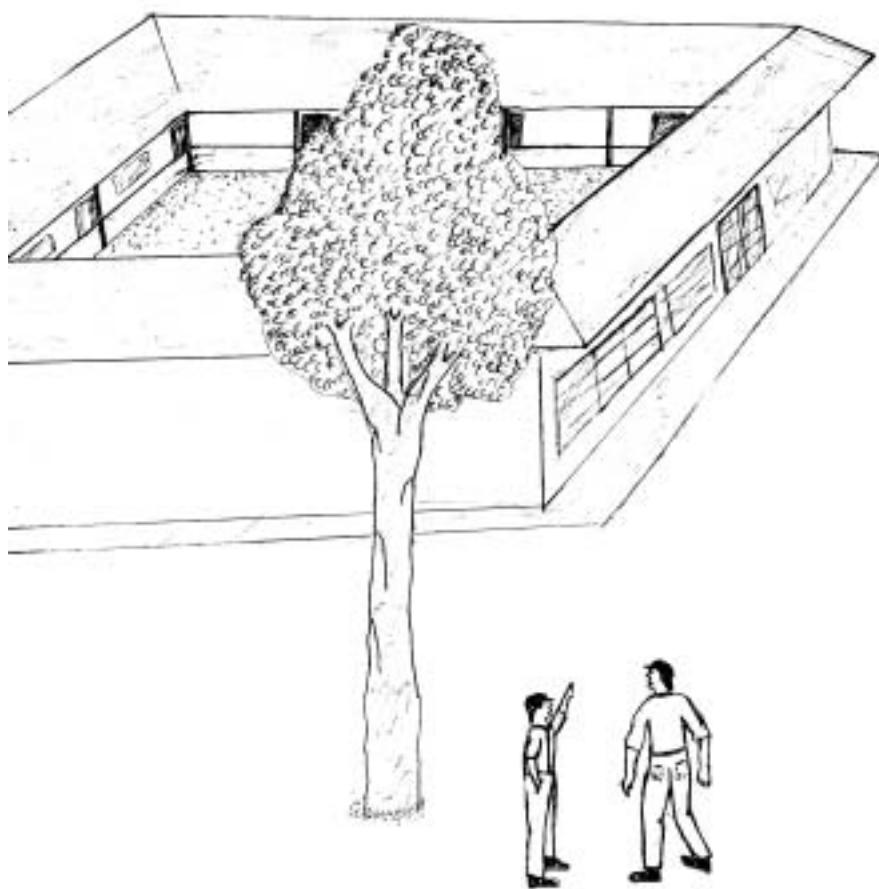
Na ta apaqmetkesek asveto la lheephapak, Pesempo'o, kelyahaave'; alhtennakse ta asveto la lheephapak. Ka', ellamok ata nhan apkelvese-ya lhengkap, pota alhtennaksek anneekmaskaa *Rayo Pa'i Puku*, pota meyentemekha', pota nhan lhengkap melya'tamaa' *Rayo Pa'i Puku*, skelhtennaso la'a.

— „Apva'a lhnak ma'a Río Apa *pegua*!“ ata pmehek. „Apva'a lhnak *vana*, apaqmeesmo lhnak ma'a nempeema *vana*,“ ata pmek.

Alhtennakse ta ko'o *Rayo Pa'i Puku*.

— „*Vana* ko'o,“ ta:pmehek.

Pota apaqmetaak aspeema hengke'e *Rayo Pa'i Puku* — apyahaave ta aspaqmeto la'a, pota mey'akha' moyhaa la apkelemoktee'eekha'. Tokha', kvanlha pmehek.

Apalhqaammaap tova

Plha’amyek enlhet’ a Casanillo, palhqaammaap, *tova* nhan, *vana*. Kelhakhangke peema *vana*, malhkengkek nempeema astaakha na speema, *tova* apkelhpaqmetmak. Maskengkek apeema nengko’o nempeema nak, melhpaqmeteekha’, *tova* kelhpaqmeteekha’. Ngkelvaa nhan, ngkelvaa kvanyam, kloma lhta Mmakhet, *tova* mpaqmeteekaha, *tova* nke ntemak; *tova* pyeseksek veseya mmeengkoho, Casanillo. San Rafael nahan, asvayakme lhta nhan. Loma Plata alhta nhan svakmok. Skelvetangvakme lhta nhan *vana*, lha’makha’; apkellavaha, kelhpalhqaammaap *menonista*. Kemmakmeseekaa lhta nhan.

Vana pema

Lha’amyek *vana* lhemneya. Ngkelhvee nak, psavheekpe’ *vana* — lhemneya, lha’amy'e'. Savheekpek *vana*; lhemneya, lha’amyek *vana*. Kelhpaqnehe’, kemmeengko mo’ok neemmaan. Lava nhan Casanillo, lava nha Sempo'o, Campo Aroma; San Rafael nahan, ka nha askelvetak *vana*. Kelhakkek apeema, malhkengkek astaakha na speema, *tova* apkemmeengkok apeema. Maskengke pyahaama nempeema, *tova* pkemmeengkok apeema.

Syeyheeyaa lhta ko ngke'e, smeeheengkok mo’ok neemmaan, svetangvayakmo ata *vana* lhnak.

- „Lheyap alhnak apkelhtaammakpo nak *vana*,“ tahak heyano.
- „Hay', *vana* ko'o.“
- „Maskengkek ko syahaama nempeema,“ tahak. „*Tova* asmamak apeema,“ tak heyano.

Kemmeengko mo'ok neemmaan, kelhakhangke' nempeema, maskeng-
ke paqmetma, apmo nha takha peema *vana*.

— „Akhavek nempeema,“ stemak.

— „Akhave', takha pyesekse slomaha,“ tahak, „asmamo apeema tak-
ha'.“

Nsetko'ok anak — takha pketka'ak; mangkavanak nempeema, *vana*
apeema. Ngkelleelhave nyekhe' — ngkemmayhak aspaqmetakha'
ngkelhpe'e tko'ok anak. Takha kelhpaqmetaaha.

Nempeema nke'

Svakme lhta ko lha m'a, Kattilya — moyenaqtemak ko syey-heengkolha mokhe'. Asvayakmek nahan Kuarenta asyeyheengkaaha. Kaa svakto nhan Masete, ka steenvaktak ma'a Masete; saasekhe stek-pak smeyaanto Mokito.

- „Ko lha ptepakha?“ aptahak heyano Mokito *gua*.
- „Kempak ma'a Masete.“
- „Se ptenyo ye?“ tahak heyano.
- „Nempeema nke'. Ma nye lhtennaksek, melyaaha nempeema pkell-lava nak ma'a. Aplaakek nahan apyaaha nempeema; po'ok la'a, mey-haaha.“

Tokha' akto nak hengke'e, takha peema anneya'. Asyamo ka'a snee'ekha lheme' —asnee'ekha nak, koneng *mangko*— taha skane-mo asketka:

— „Takha nak ma'a,“ stahak.

Heyasmeeske' — nsetko'o nyekhe', takha tko'ok *memete*. Na'see pyaqteso lhta, paqmeto lhta, mangkolyaaha nempeema nke', maang kveseya angkanaak — mangkalavanak nempeema, *vana* apeema ang-kanaak; takha peema kelhpaqmetkeskamak kata'a. Asketka ko'o — mmeyeakhe lhke'ek Valyemi— *vana* apketka panke', ngkopaqmetek-ha kpeema, ka ngkopaqmetek naha takha peema.

Hetaven

Lhemneya, asyaave', syaave nyekhe' — kaa skelvangqaekmek kata'a lhemneya; maskengkek alloma henenyek. Syaave lhta nyekhe' — maa kveseya apaqmeteekaaha. Kelhva'a' aspaqmetaakho nak nahan apkelvo'o lhengkap, spaqmetaakhek espeema. Askelhpaqmetkaso hetavaana, astahak ham'e:

— „¡Melyatengkes ka'a lhke'ek! Maka nye' ayenekha'.“

— „¿*Mba'e he'i* *akuélo*?“ antahak hetaven.

Mmayhaakhe nak. Ontahak angken:

— „*Eitykua terere, he'i*,“ tahak.

Ka' akmoho, akmo *vakka* ngkepetek, asyeno ka'a.

— „*Noñe'ëi voi guarani* *akuélo*, *noñe'ëi voi guarani*,“ ntahak hetaven. „¡*Idiomante voi!*“ ntahak hetaven.

Asteelhvaya

Sleklaakme steemma saasekhe lhke'ek, leklaakmek nahan asyet-nema, kaa syetnaakho tetekko hankok.

— „Ayetnakha ta ko tetekko,“ taha skano sketka.

— „Ngketsaka lha?“

— „Ngketsakak kelhaha,“ astaha skano.

Pee knaqteelhvo'o nhan — lhemneya lhke'e syama ko kto na ngke'e, ka'a. Askelhtek talha, snek nekha talha, syeno ka'a. Ka' akvo'o tenye-ya talha:

— „iTeelhva'a na' e lheyap?“ tahak heyano ngkelvaa asnema lhema.
— „Teelhva'a lhke'ek; lhemneya lhke'e steelhvaya. Ngkaskek heqap-tek,“ staha skano. „Leklaakme syetnema,“ tahak, „tokha steelhvo'o n-ha,“ stahak. „Ngketsaka na nyekhe,“ stahak. „leklakme steemma, skelhpeengkalhkek naha syetnemakha, ka steelhvo'o,“ staha skano.

Lheephapak asketka, lheepak naha ngkelvaa. Ka klava nhan ma'a Mokito, sketka nhan; ngkelhpaqnehe' — aqaet ngkellava sketkak heng, lheephapa pkennaa, lheepa ngkelvaa; allava nhan aqaet ma'a. Aqaetnalhe kelhpe'e' asketkak, melya'tak kata hengke'e. *Savado*, kellelhyakme', *pee* alhtaqha'a nhan *lune*; helyaveekto ata sketkak. Kvan-lha'.

Nenglomakhaha

Hentekhamma kelyennanek

Mangkatepok aqalhva ma'a Valyemi, teep anak pelhyekhaaset, nekha' amay, annav'a nak. Aqalhva m'e, kelyennane' epnee' eekha'—ngkelvaa, kyeko'o la'a, kelhvee tekheenek, maasehe'—koneng metteemo qalhva. Yephopeyeten nengvetey'ak; kellaqteengke' enlhet'a, kelyennanek. Takha pkellaqteek kellaqtee, apophek nak po'ok — *pee* klheekmo amneema. Melyav'ak nahan kelyennanek, kaa lvangqakho pmankok me'e, temo nak metekteng alhpayhema apmankok, khaaqteema apyempehek, yemmen aye' pkelentalhnee, kelyennanek.

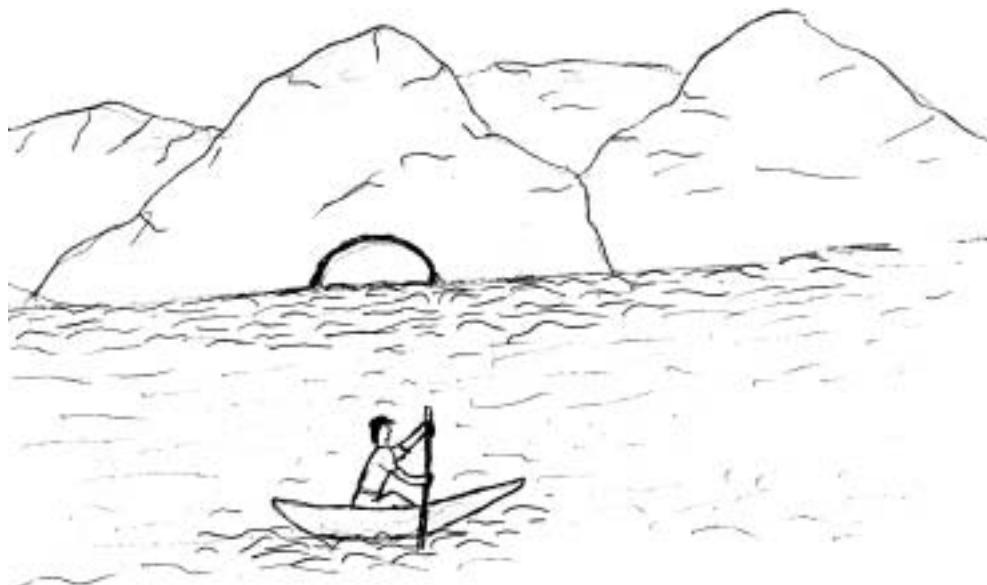
Nengvetey'a nnengko m'a; nemmakmaak *kampahooko* lhna kveseya, helyeekahaskek takha':

— „*iPehómaio?*“

— „*Rohoséma ore rógape,*“ astaha skano.

Hehelhtekhanke’. Nengvaakho Kaselta, *¡yee!* ketsee kvatepnapma am-neema, ka’ akyav’o, *¡a!* Nenlheenakmehe’, maa pkennaa ma’, nehen-yaangke’ — kelemmaatme nye takha’, menyeengkok. Mangkatepok aqalhva hengke’e, meteemong; teep anak pelhyekhaaset.

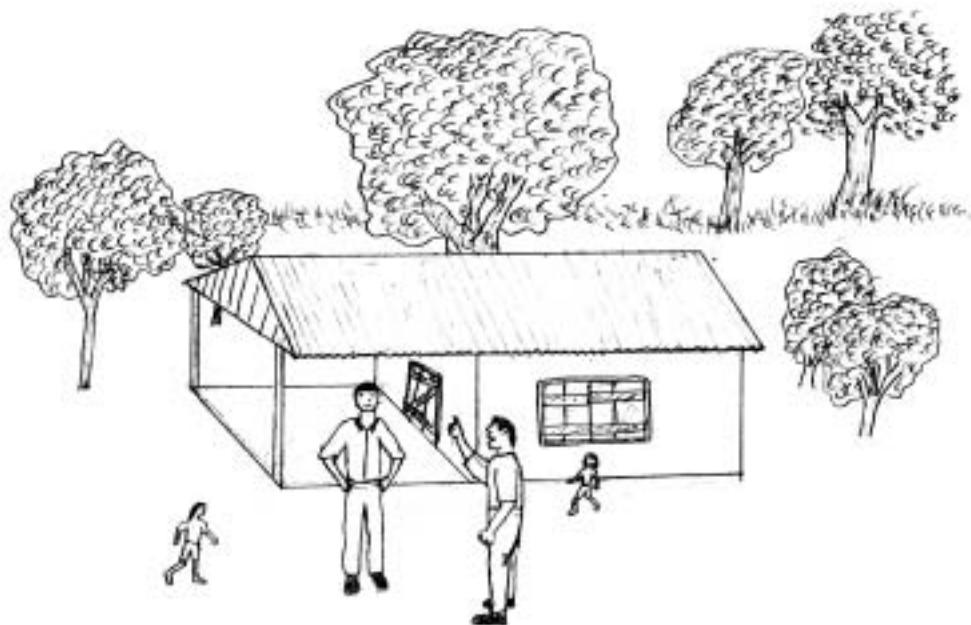
¡Kennatheeskangke lhnak me’e, meteemo qalhva nak; apmeevo meteemong, alemmaama meteemong! Apvetaakhe lhnak takha’ ap-yeeko’o *kanoa* alhqaapok apmosmaa meteemong, maya lhnak epeeng-kamok ma’a, pelhyekhaaset anak. Alhpekheskamo lhnak alammaatma nak, maa kveseya ngkaqta ngkommong, ngkolhpa’ankese nnaqhaa meteemong, nehenyemaa mhakha’. Meteemo kyav’o nko nyekhe’, ngkoyenyok mokhe’; *¡mangkaqtak ngkommong!* *Pee* ananemmalhko nak *semento*, *pee* alemmaamo naata’a; kemmakmeengkaa takha’. Ke-nanay’o nha *lingke*, kelhtema takha *lingke*, alyaqyema tko’o nak. Van-lha ta staha.

Amaasek lhemneya Yennaqtee-Yemmen

Amaasek lhemneya hengke'e, Yennaqtee-Yemmen. Ma nem-maalha ma' Apa, lhemneya, nelvay'o sekha', kelhvee ngkotyepok am-neema; ngkopaqnek moko la ngkotyepok amneema. Nsavhalhkek, maskengkek hentekhamma, leklaekmek kelha hentekhamma; kelhema takha' *imánso* —lhta ntemak kelha e'— *vicho kuéra*.

Nelyeyheengkaa nnengko'o alvata', neheengko klasma, net-seekho yaakelasma. Neyaqhemo nhan navaye alvata', Apa; nennapmo nhan emaama' aktomo yetekteekoneetong, nennapmo nhan hengke'e, nellavakhaha e'. Ketse nye yemmen, ka mangqaqtak anyema yem-

men; malha e', asnakha nak hengke'e — kaa ngkaqtak yemmen, ong-kolyentemekhak lhepop. Mangqaqtak emmen, angkotso'ok hemman-kok, kelhveek mentalhnaksek.

Aptekyaamo Ihnak takha m'a, maka Ihnak eyeekak Ihay'e; kelh-vee Ihnak aplheenakmok, talhnek lhepop. Nghalhyengkakme Ihnak yemmen moko ngkomok. Apaqmetkaske Ihna ptava':

— „Ayeeka ta sekhek ko'o,“ ptahak. „¡Alhaye nke ta lheya'!“

Ketsepongkaske Ihnak aqtek aptava' lheenakmo — kelhvee Ihna ngkapak lhepop. Ngkaveema Ihnak atava' — yetnek *kolusu* pankok ma'a, Ihay'e nak, tekyaama. *Pee* kta'akho Ihnak aptava', nyantemaante Ihnak nahan *mediko*, yekpelhke Ihnak.

— „*Ojeraha ne ména*,“ alhna ptahak kano po'ok. „Talhnek lhepop,“ tahak.

Amaasek Ihemneya hengke'e. Kelhva'a, lekleekme' 'see hentekhamma; mangkoveektak amneema. Vanlha staha.

Neheneekha'

Apa Ihna kveseya, Nnaqtee-Yemmen, kellomakhaha *vana*, kele-moktee'eekha'. Aptema la takha', kelvay'o ata ngke'e takha', tsanteeskama nhan, ketsaanto nhan *semilya lesuva*; kane nto'ok *lesuva*. ¿Sek kelha nhan epketsaantak takha'? — apkane Ihke'ek aanekhak na-han. Saasekha' maka mpeengkamok lhepop, saasekha'. ¿Sek kelha paaptee pketsaanta'? — Ngvetak nokham.

— „¡Nyenekha ta!“ alhke'e ptahak kelhpaqmeto takha', kane' am-peengkamok lhepop. „¡Emmakmaama ta!“ alhke'e ptahak takha'. Kelempo'o m'a, Valyemi; kelveekto ata hengke'e, nellavakhaha.

Man ne lveektek ma'a Mokito keltenneengkaa takha'. Lhe-naangkaa lhta nhan *pa'i*, *Pa'i Singlao*, apaqmetaa lhta *mísá hápe*, ne-yaqte'; kelyamonkek kellava nak ma'a, Mokito. Aplhenaangkaa ngke'e, nevakha na nnengko'o — nalhma lhna pkaneek *pa'i* apvo'o lhta nhan hengka'e. Apvetak yaaketelhna, *alasa*, *pomelo*, *mangko*; kelvetak takha'. Kelyamoneengko lhnak *pa'i* Mokito *gua*:

— „*Napemba'apói*,“ alhna ptahak kelano takha'. „*Algarrobo vointe peñot*,“ alhna ptahak takha', *pa'i*, kelyamono. „*Ndaha'éi Río Apa háicha. Umía oñot ho'u arã*.“

Neheneekhoho *mangko*, neheneekhoho nhan yaaketelhna, paqnakmo yemmen. Nyetnek naha vhak yaaketelhna tko'ok, yetnek nak *pakkova* — ka mangkommayak, ke'etseee kelhna; yemmen angkeelhka', pota ngkolyava kyelhna.

Nentenyeya nentoma

Mam peya ma', lhemneya. Peya lhta nnengko ngke nnak hengke'e; seppo, nentomo; yaqtepa, semheya'; neheneekho lhemneya. Ne-hetseekhe nyekhe Valyemi —ka' amopee' ma' emmenek— nenseekho e', neyaqlhengkeskamo yaalheyaak. Aqaetnalhe nehetseekhak kata yaqtepa; ka' amope', atepe tketsek hengke'e Valyemi, amay anak. Nenneekho ata —neyamnengke'— kelhtemo takha' Vía Ponta. *Hapee*, nehempaakho nhan, nemmeyaakho — nelvakmo Valyemi.

Nelhtenneskakmek kata takha' yaqtepa:

— „*¡Areko sapálio; avendese!*“ tahak kata'a.
— „*Ndarekói kámbio*.“

Heheengko pataktek, alhkapkoatko'ok, seppo pne. Heheleengko nha

takha' yaqtepa kyanmeekha' akyalloma —akhavek patakom— he-leengko nha akyakpelhmok.

Mooklhaammalhka', nelelhyakmek nahan. Ka' nelva'akto, nelhpaqne-he':

— „¡Sta'akhek ko'o!“ staha skano alheelhma, „maka amyaa snee'eek-ha.“

— „Ko'o nhan,“ tahak hemo'ok.

Meyaakho nha apnee'eekha'; nelhpaqnehe'. Mooklhaammalhka' ne-lelhyakmoho, nentenyay'o nentoma lhemneya.

Mangkommaya

Kelhva'a', mongveneekhak ko peya', maa kveseya ngkaqtak lhepop, mangkommaya e'. ¿Man 'e ngkommaya pkellomakhaha, kelemoktemakha'? — tokha ntahak hengke'e. Ngkotyepo nye yephopaya — mangkommayak, ke'etsee ksepkanmaa ta'a; mangkovayakmok lhepop konne', neten nyaskeskamak. *Pee* movaneekhak peya', mangkommakak hengke'e.

— „Mangkovakmok konne' lhepop yemmen,“ astaha skano *se gente kuéra*.

- „¡Enyenekha peya’!“ takha’.
— „Mangkommakak. Ngkoletsepo ta, atek lhepop,“ astaha skano.

Ngkommaa no sekhee’, pota aanekha’, pota nhan aanekhak seppo — kolektek, neheneekho nha lhemneya hengke’e, makva, lhemneya. Ketseento ata takha’ *semilya kelempay’o mokhe*’, nepeyam, neheneekhehe’; kolektek, leksaktek, alyetekteektek na kveseya, neheneekho nha lhemneya. Nsavhalhkek nanyep, maa kveseya ngkommayak. Tokha lhta staha skano takha’:

— „Mangkommayak. Akhavek neyahalhemmalhka nnengko’o,“ astahak. „*Ore nda ha’éi voi kaiguére. Hatā yvy*,“ astaha skano takha’. „*Ndoikéi asada, hi’ári mínte roka’api arā*.“

Hapee helyenyaakhoho takha’, kelhta’akhek takha’.

— „Alelhyemo ta nhan,“ ptahak takha pkelhpaqmeto, „mamako ta,“ ptahak takha’.

Nak vanlha staha.

Astemo kasike

Lhemneya, nengvayo sekha ngke’e — ko’o lhta *kasike*. *Pee skangko Kuelya, tahaakho kasike, helekleekme’ asyeyheekaaha*.

— „*Ngvangkokha ta, lheyap ata epmekhak kasike*,“ astaha skano. „*Helekleakme’ syeyheekamaha — svayakmo mokhe*’,“ staha skano.

Moyenaqtemak, svayakmo mo’ok temma. Svakme lhta nhan *reunión lhemneya*, kveseya nak —teep anak Concepción, kelemoktemakha nhan nempeema lhema, *indígena*— kveseya nak na’aa —sek kelha kveseya— pkelemoktemakha nha poletteye, pkelhtemo takha’ *inyo brasil*, ka m’a, svayakmek nahan.

Svakme lhta nhan —kelhtemo takha nhan nepeyam— *ava varani*. Moyenaqtemak ko'o, sleklaekme syeyheekamaha. Kaa svaakho nhan mo'ok aknem *ava varani*, *miva varani* akveseya nhan, askelehamak *kala kolonya*. Kaa svakmo nhan *kuatyaki* kelemoktemakha' — melyav'a', pkelyaqvatave' — asvakmek nahan. Moyenaqtemak lhennuya asyeyheengkaa, astemo *kasike*; heleengko ata alhqaapok, lhennuya. ¿Asek kelha kveseya asvayakmo nak nahan? — mo'ok apeema, moyhaaha kelhpeema, paqmetaakho ata'a takha peema. Moyhaaha kelhpeema, mo'ok amya'a. Astaha skano:

— „*Nantendéi ra idioma, idioma kuéra*,“ staha.
Kelhpaqmetaakho ata takha peema.

Kelhtee'eekha' ameeka'a

Nemmakmeengkokha Ihnak *lune* pelhyekhaaset hengka y'e, Val-yemi, alhke'e ptahak *kasike* — kelhtennaso yaqteso lhta enlhet'a.

— „*Lune*, emmakmaangkokha ta,“ lhke'e ptahak.

To nhan alheelhma lhke'ek, Arévalo, *lune* Ihnak nahan apmakmeekaha; nelentalhnaakhe ta nhan pelhyekhaaset.

— „Aspekkenaakhe lhke'e lhqaapok,“ aptahak heyano, „aknangkolha ptoma. *Ejapovistasáramo, eho hanguā ejapovista*,“ lhke'e ptahak *kasike*.

— „Kvanlha ta spaqmeteekaaha saasekha',“ lhke'e stahak, „*savado*. Vanlha ta. Kelhtee'eekha Ihna lhke'ek nempeema lhema,“ lhke'e stahak. „*Kelha anyo* ta nha ngvetekha',“ stahak. „*Melelhyeme* ta nha ngkelhvee'. Ngkollavomo la nha apnenya'aak, pota nha elvata',“ stahak. „*Pekhama pva'lhok*, mek elhte'ekha'.“

Apkelemoktee' eekha' ameeka'a

Maka lhke'e ngko nlhong pkavakha' lhengkap. Astenya'a lhke'ek kelveseya — ¿asek kelha kveseya *kolonya*? Ammalhnangko ta nелентевакмо la'a Pa'i Puku. Tokha lhke'ek, maka lhke'ek ammalh-

naaha: *¿kelha pkelemoktee'ekha' lhengkap?* Pota lhennakse nnengko alhqaapok, pota melya'ta' Pa'i Puku nellavakhaha, pota mmeyakha' apnee'ekha'. Maka lhke'e nnengko antanyengvomok kellomak-haha, maka lhke' elhong alheelhma lhke'ek:

- „Antanyengvomo ta,“ lhke'e ptahak, „kellomakhaha lhaha, pota nha alelhyemok,“ alhke'e ptahak. „Atepek kelhaha.“
- „Atepe tketsek,“ astahak. „Tokha ktema nak Loma Plata, atepe'.“
- „*¿Anyeekak kelha apnemaka' Loma Plata? ¿Asek kelha kelometo kelemoktemakha'*, sek kelha *kelometo* Pa'i Puku?“

Ammongko ta, pota mel·halhnaak ma'a.

- „*¿Apyaavek kelha lheyap Loma Plata?*“ ptahak heyano ho Arévalo.
- „Syaave'.“
- „Pota epaqmetkeskakha' anneekmaskaa, pota enneyak nempeema,“ alhke'e ptahak.
- Ammongko ta nnengko pkellavakha lhaha, pkelemoktee'ekha',“ alhke'e stahak. „Anyeplo ta. Tase nenzaaha ta apnee'ekha',“ astahak. Vanha'.

